

วารสาร

นิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน (Nittayasan Siangtham Chakmahayan)

International Standard
Serial Number

ISSN 2465-4205 (Print)
ISSN 2697-4045 (Online)

ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 วารสาร นิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน เดือน มกราคม-มิถุนายน 2565

วารสาร นิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน
(Journal Of Nittayasan Siangtham Chakmahayan)

(สาขามนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์) ISSN 2465-4205 (Print) : ISSN 2697-4045 (Online)
ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม - มิถุนายน 2565 Vol.7 No.1 (January – June 2022)

กำหนดออกวารสารทุก 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ)

ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

นิตยสารเสียงธรรมจากมหายานเป็นวารสารวิชาการมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์กลางเผยแผ่ผลงาน
ผลงานวิชาการของวัดคณะสงฆ์มหายานฝ่ายอนัมนิกายในประเทศไทยสู่สาธารณชน และส่งเสริมการศึกษา
ค้นคว้า เพื่อเผยแพร่วาทกรรมวิจัย และบทความวิชาการ แก่นักวิจัยนักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาใน
ระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา ศิลปศาสตร์ สหวิทยาการ ด้านมนุษยศาสตร์ และ
สังคมศาสตร์ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารนี้จะต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 3
ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้ง
ภายใน และภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอ หรือกำลังเสนอตีพิมพ์ใน วารสารวิชาการ
ใดมาก่อน

กองบรรณาธิการ ขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาคัดเลือกบทความ ลงตีพิมพ์โดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบ
ล่วงหน้า สำหรับข้อเขียนที่ได้รับการพิจารณา กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะปรับปรุงเพื่อความเหมาะสม
โดยรักษาหลักการ และแนวคิดของผู้เขียนแต่ละท่านไว้ ข้อเขียนและบทความที่ตีพิมพ์ ถือเป็นทัศนะส่วน
บุคคลของผู้เขียน กองบรรณาธิการ ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย และไม่ขอรับผิดชอบต่อบทความนั้น ไม่สงวน
ลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา กำหนดออกวารสารปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน)

ที่ปรึกษา

1. พระคณานิมนธรรมเมธาจารย์	รองเจ้าคณะใหญ่อนัมนิกายแห่งประเทศไทย
2. พระคณานิมนธรรมวิธานาจารย์	ผู้ช่วยเจ้าคณะใหญ่อนัมนิกายฝ่ายขวา
3. พระคณานิมนธรรมวุฒาจารย์	ผู้ช่วยเจ้าคณะใหญ่อนัมนิกายฝ่ายซ้าย
4. พระวิเทศโพธิคุณ, ดร.	เจ้าอาวาสวัดสมานราษฎร์ จังหวัดชลบุรี
5. พระมหาปราโมทย์ ปโมทโยม, ดร.	ผู้อำนวยการ สถานีวิทยุโทรทัศน์ธรรมาธิปไตย DDTV
6. พระครูปลัดณรงคฤทธิ์ อุปรกขิโต	พิธีกรรายการ “ตระเวนคน ตระเวนธรรม”

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

องพจนกรโกศล ดร. (พิสิษฐ์ เกียนบัว/ศรีวิชา) ประชาสัมพันธ์คณะสงฆ์อัครนิกรแห่งประเทศไทย
เจ้าอาวาสวัดธรรมปัญญารามบางม่วง
ประธานเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 14
ผู้จัดการโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย

บรรณาธิการบริหาร

ดร.สุริยา แสงอินตา นักวิชาการศาสนา สำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

กองบรรณาธิการ

1. รศ.ดร.อินดา ศิริวรรณ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. รศ.ดร.สิน งามประโคน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. รศ. ดร. สุรัชย์ จิวเจริญสกุล	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
5. พระเมธาวิเชียร, ผศ., ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
6. ผศ. ร.ท. ดร. บรรจบ บรรณรุจิ	ราชบัณฑิตยสถาน, ภาควิชาภาษาตะวันออกจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
7. ผศ. ดร.วรากรณ์ พูลสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
8. ผศ. ดร. อุทัย สติมัน	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
9. พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
10. พระมหาสมบัติ ธนปัญญา, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
11. พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปัญญา, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
12. พระครูศัพทสุนทร, ดร. (กิจการ ไซติปัญญา)	ผู้อำนวยการโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

1. ดร.กุศล บอบุญ	ผู้อำนวยการ
ฝ่ายผลิตรายการ “บอกข่าวเล่าธรรม” DDTV
2. ดร.จักรพงษ์ ทิพสุนเนิน	ผู้อำนวยการ
สถานีวิทยุคลื่นมหายาน Fm 101.25 MHz

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

1. นางสาวธีร์รวิ เดชดวง
2. นายวัชร เกษทองมา
3. นางสาวนวิรัตน์ เดชดวง

ออกแบบปก/ จัดรูปเล่ม ดร.สุริยา แสงอินตา

พิสูจน์อักษร นางสาวธีร์รวิ เดชดวง

สำนักงาน วัดธรรมปัญญาารามบางม่วง วัดธรรมปัญญาารามบางม่วง อ.สามพราน จ.นครปฐม

เว็บไซต์วารสาร <https://so09.tci-thaijo.org/index.php/nsc>

บทบรรณาธิการ

วารสารนิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน (Journal Of Nittayasan Siangtham Chakmahayan) ได้ตีพิมพ์เผยแพร่มานานหลายปีในรูปแบบของ “หนังสือเสียงธรรมจากมหายาน” ซึ่งยังไม่มีเลขมาตรฐานสากลประจำวารสาร ทั้งนี้ ทางบรรณาธิการได้ดำเนินการขอเลขมาตรฐานสากลประจำวารสาร และได้ตีพิมพ์ในชื่อว่า “นิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน” โดยได้ตีพิมพ์ครั้งแรกภายใต้เลขมาตรฐานสากลประจำวารสาร (International Standard Serial Number-ISSN) ซึ่งกำกับโดยสำนักหอสมุดแห่งชาติ ตีพิมพ์ครั้งแรก ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2558) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์กลางเผยแผ่ผลงานผลงานวิชาการของวัดในคณะสงฆ์มหายานฝ่ายอนันตนิคาย ในประเทศไทยสู่สาธารณชน และส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า เพื่อเผยแพร่บทความวิจัย และบทความวิชาการแก่นักวิจัยนักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา ศิลปศาสตร์ สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ตลอดจนการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ฝ่ายมหายาน และงานวิชาการด้านต่าง ๆ สู่สาธารณชน

นิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน เป็นวารสารที่มีความสมบูรณ์ทั้งเนื้อหา และขั้นตอนกระบวนการจัดทำซึ่งได้รับความเมตตาและอนุเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำ ผู้ที่จะตีพิมพ์บทความที่เผยแพร่ในวารสารนี้ ได้ต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และ ภาษาจีน โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายใน ภายนอกมหาวิทยาลัย และนักวิชาการทั่วไป

สำหรับนิตยสารเสียงธรรมจากมหายานในฉบับนี้ และฉบับถัดไปจะมีผู้ทรงคุณวุฒิทั้งบรรพชิต และคฤหัสถ์หลายๆ ท่านมาเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำกับคณะกรรมการทั้งในการพิจารณาบทความที่จะลงตีพิมพ์ ทั้งด้านเนื้อหา และด้านรูปแบบเล่ม โดยจะมีชื่ออยู่ภายในเล่มวารสารในแต่ละฉบับ ทั้งนี้ยังมีผู้เชี่ยวชาญ ด้านอื่น ๆ อีกหลายแขนงที่จะส่งบทความทางวิชาการมาให้ลงตีพิมพ์เผยแพร่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งทางคณะ กองบรรณาธิการประจำวารสาร จะคัดเลือกบทความวิจัย และบทความวิชาการ ที่มีเนื้อหาสมบูรณ์และสามารถนำไปใช้อ้างอิงในงานวิชาการต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กองบรรณาธิการ

สารบัญ

บทความวิจัย	หน้า
พระพุทธศาสนากับการเมือง	1
พระครูอุปกิตปริยัติโสภณ (สุข อุปการะ)	
วิปัสสนาภาวนา : เพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา	18
พระครูปลัดไกรสอน ธรรมวีสี	
กาลามาสูตร : ทางรอดในสังคมยุคดิจิทัล	28
นายสมศักดิ์ อัมพรวิสิทธิ์โสภ	
องค์ความรู้ในการนำสู่การวิจัยชั้นสูง	39
นางคันธารัตน์ สุนทรประทุม	
กลยุทธ์การเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร ตามหลักสังคหธรรม	50
ปารณีย์ เปี้ยทา	
บทความวิชาการ	
-	
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	65

พระพุทธศาสนากับการเมือง BUDDHISM AND POLITICS

พระครูอุปกิตปริยัติโสภณ (สุข อุปการะ)

นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Doctor of Philosophy Program Political Science

Faculty of Social Sciences Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author Email : rudkaison@ksvs.ac.th

(Received : January 29, 2022 ; Revised : January 30, 2022 ; Accepted : February 3, 2022)

บทคัดย่อ

จากการศึกษาบทความนี้ “พระพุทธศาสนากับการเมือง” พบว่า การเมืองการปกครองการดูแลบริหารรัฐ ซึ่งมี 3 บริบททางการเมือง ทางสังคม และทางเศรษฐกิจ ในพุทธกาลที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสเรื่องอิทธิปาติ 3 ประการ คือ อัตตานิธิปาติ โลกาธิปาติ และธรรมานิธิปาติ ซึ่งเป็นคุณลักษณะเป็นผู้ทรงธรรม มีความยุติธรรม มีความรอบรู้ และ มีความเป็นผู้ใหญ่ที่ดี ที่อยู่ภายใต้ของการปกครองอย่างถูกต้องและเป็นธรรม 2 ประการ คือ หลักกฎหมายและหลัก ศีลธรรม ผู้นำการปกครองจะต้องยึดถือเป็นข้อปฏิบัติ ให้เหมาะสมตามธรรม คือ หลักอภิบาลนิยธรรม 7 หลักอคติ 4 หลักพรหมวิหาร 4 หลักสัปปุริสธรรม 7 หลักจริต 6 ที่ชอบธรรมในการปกครอง ที่เรียกว่า ประชาธิปไตย ที่มีอำนาจ สิทธิ 3 แบบ คือ แบบราชาธิปไตย แบบโลกาธิปไตยและแบบธรรมานิธิปาติ ที่มีสิทธิ ที่จะกระทำการใดๆ ที่ไม่ขัดต่อ สิทธิของผู้อื่นหรือขัดต่อศีลธรรม มีเสรีภาพที่จะกระทำการใดๆ ได้ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง นอกจากนี้ ยังมีความเสมอภาคตามกฎหมายของ “ไตรลักษณ์” และทางสังคม เช่น ชนชั้น เพศ และ มีภราดรภาพ คือ ความ สมัคสมานสามัคคีในหมู่คณะ แบบสามัคคีธรรมมาใช้ในสังคมไทย ที่ได้รับอิทธิพลจากโลกตะวันตก ในสังคมไทย ปัจจุบันอยู่ภายใต้ “การปกครองแบบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข” โดยยึดเสียงของ ประชาชนเป็นเกณฑ์ในการประยุกต์วิธีการบริหารรัฐ ตามรัฐธรรมนูญ ที่ได้กำหนดหน้าที่ของประชาชนไทยไว้ ในมาตรา 66-70 สำหรับคุณธรรมของชาวไทย มาประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างพอเหมาะพอสม ในการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทย ซึ่งการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาใช้ในการบริหารบ้านเมือง และส่งเสริมให้ ประชาชนอยู่ในศีลธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องมือในการเมืองการปกครองของไทยในสมัยปัจจุบัน ที่เป็นผู้ สนองงานของพระมหากษัตริย์ ในส่วนที่ผู้ดูแลบริหารบ้านเมือง ที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการ บริหารบ้านเมืองของประเทศ เป็นต้น

คำสำคัญ : พระพุทธศาสนา, การเมือง, การปกครอง, หลักธรรม

Abstract

Based on the study of following article “Buddhism and politics”, it has been found that Politics Government Administration which have 3 contexts from Political, Social and economy. In the Buddha’s lifetime talk about sovereignty 3 reasons are supremacy of self, supremacy of public opinion and supremacy of the Dharma or righteousness those are Characteristics of Moral man should have justice, Knowledge and good maturation which is under proper governance and be fair with 2 reasons are principle of Law and principle of Morality. Leader of rule has to adherence practices with appropriate principles such as conditions of welfare 7, prejudice 4, sublime states of mind 4, virtues of a gentleman 7, characteristic behavior 6. Leader who use the Dharma to govern called democracy that have authorization 3 kinds are Monarchy system, supremacy of the world or public opinion system and supremacy of the Dharma or righteousness system which have right to do anything not conflict to other person right or conflict with moral have the freedom to do anything as you wish, without barriers. Beside There are also equality rules of three characteristics of existence (impermanence / subject to suffering / non-self) and society such as Social class, sex and brotherhood are Unity in the group like Fellowship to use in Thai society which get influenced by the Western world. Present Thai society is under “Democratic rule by the monarchy” by the voice of the people to be Criteria for the application of state administrative procedures as constitution that defined duty of Thai people in section 66-70 for the moral of the Thai people to behave and practice as Buddhist principles appropriately. In Thai Democracy, the principles of Buddhism in the administration encourage people keeping in moral as Buddhism. It is a tool of Thai politics in presents that serve the King’s task in part of administration that the principles of Buddhism apply the administration of the country, etc.

Keywords: Buddhism, Politics, Governance, Principles.

บทนำ

พระพุทธศาสนากับการเมือง จะเห็นได้ว่า เป็นกิจการบ้านเมืองที่เกี่ยวกับการบริหารประเทศ ซึ่งเป็นการ ดำเนินการตามนโยบายของประเทศ ในการบริหารราชการแผ่นดิน ในการปกครอง การดูแลคุ้มครองระวังรักษาและ บริหาร ซึ่งการเมืองการปกครองที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน โดยมีพระราชาเป็นใหญ่ปรากฏอยู่ในพระพุทธศาสนา ในครั้ง พุทธกาลที่มีสถาบันกษัตริย์การปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี และพิธีกรรมในระบบความเชื่อจาก พระพุทธศาสนา ที่มีการประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ที่มีระบบการปกครองในการจัดระบบ สังคมตามแบบชนชั้นปกครอง คือ ราชา ชนชั้นที่ถูกปกครอง คือ ราชภัก หรือข้าราชการ และประชาชนทั่วไป ชนชั้น ปกครอง มีหลักธรรมที่พึงปฏิบัติที่เป็นคำสอนในพระพุทธศาสนา เรียกว่า ทศพิธราชธรรม และข้อธรรมอื่นๆ ชนชั้นผู้ที่ถูกปกครองซึ่งสนองงานของพระราชามหากษัตริย์ ก็ดำเนินตามชั้นชนปกครอง เป็นเรื่องที่น่าศึกษา เพราะการเมืองการปกครอง ถ้าดำเนินการปกครองได้ดี ก็จะนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรืองแก่บ้านเมือง

เพราะเหตุนี้ การเมืองการปกครองที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นการปกครองแบบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ คือ ระบอบการปกครองซึ่งมีพระราชาหรือพระมหากษัตริย์ ที่มีอำนาจสิทธิ์ขาดในการบริหารแคว้นแคว้น ในยุคพุทธกาล คือ ระบบราชาธิปไตยกับระบบสามัคคีธรรม ในระบบราชาธิปไตยที่มีอำนาจสมบูรณ์ โดยไม่ต้องมีสภาและมิตี เหมือนกับสังคมระดับเผ่า ที่ใช้กันก่อนสมัยพุทธกาล ที่มีอาณาเขตกว้างขวาง ไม่สามารถนำความคิดเห็นของเผ่ากับ กลุ่มคนที่ไม่ได้นับถือพระเวทที่อยู่ในรัฐเดียวกันได้ เพราะว่า รัฐปกครองด้วยระบบราชาธิปไตย เช่น รัฐมคธปกครอง โดยพระเจ้าพิมพิสาร รัฐโกศลปกครองโดยพระเจ้าปเสนทิโกศล รัฐวังสะปกครองโดยพระเจ้าอุเทน และรัฐอวันตี ปกครองโดยพระเจ้าจันทรปัชโชติ ระบบการปกครองแบบนี้ เป็นคู่แข่งกัน ในการต่อสู้แย่งชิงอำนาจกับระบบสามัคคี ธรรม แต่รัฐที่ปกครองด้วยระบบราชาธิปไตยจะมีความเข้มแข็งมากขึ้น และได้ปราบปรามรัฐที่ปกครองด้วยระบบ สามัคคีธรรมไว้ในอำนาจเกือบหมด คงเหลือแต่รัฐวัชชีรัฐเดียวที่ยังคงเข้มแข็งอยู่ แต่หลังจากพุทธปรินิพพานไม่นาน รัฐวัชชีก็ตกอยู่ใต้อำนาจของรัฐมคธ ซึ่งปกครองโดยระบบราชาธิปไตย การที่ระบบราชาธิปไตยมีความเข้มแข็งกว่า ระบบสามัคคีธรรม ในระบบราชาธิปไตย เป็นระบบของผู้ต้องการมีอำนาจและจะเผยแผ่อำนาจออกไป ส่วนระบบ สามัคคีธรรม มุ่งจัดการปกครอง ให้ประชาชนอยู่ดีกินดี มีความผาสุกในบ้านเมือง มีระเบียบวินัยเครื่องดำรงความ สามัคคี เมื่อไม่มีระเบียบวินัย เมื่อความสามัคคีหมดไประบบสามัคคีธรรมหรือประชาธิปไตยแบบสมัยโบราณก็พัง พินาศ อันเดียวในสมัยโบราณ มีการแข่งขันแย่งชิงอำนาจซึ่งกัน ประเทศที่มีอำนาจมากกว่าก็บุกรุกทำสงครามขยายดินแดน จนมาถึงยุคพุทธกาลมีแคว้น 16 แคว้น บางประเทศก็หมดอำนาจถูกยุบรวมเข้ากับแคว้นอื่นจึงเหลือประเทศ ที่ใหญ่อยู่ 4-5 ประเทศ อังคะ ก็เข้าไปอยู่ใต้อำนาจของมคธ กาสีก็อยู่ใต้อำนาจของแคว้นโกศล แคว้นโกศลและวัชชี เป็นแคว้นใหญ่มีอำนาจมาก แคว้นมหาอำนาจในครั้งพุทธกาล คือมคธ วัชชี โกศล วังสะ และอวันตี แคว้นที่เกี่ยวข้อง กับพระพุทธศาสนา คือ แคว้นมคธ วัชชี และโกศล ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มาก แคว้นมคธมีชื่ออยู่ยั่งยืนที่สุด ส่วนแคว้นอื่นที่ใหญ่ในสมัยพุทธกาล พอถึงยุคหลังพุทธกาลก็ค่อย ๆ หมดไป แคว้นที่มีการปกครองต่างแบบกัน คือ แคว้นมคธกับแคว้นวัชชี แคว้นมคธปกครองแบบราชาธิปไตยแคว้นวัชชี

ปกครองแบบสามัคคีธรรม มีชนชั้นปกครอง หมุนเวียนกันขึ้นมาปกครอง แคว้นวัชชีแข่งอำนาจกับแคว้นมคธ หลังพุทธกาลแคว้นวัชชีได้เสียอำนาจแก่แคว้นมคธ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2547:2)

อย่างไรก็ตาม การปกครองประชาธิปไตยแบบมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข คณะผู้บริหารมีทั้งข้าราชการประจำ และข้าราชการนักการเมือง จำเป็นต้องมีกฎระเบียบในการบริหาร และที่สำคัญจำเป็นต้องมีความ สุจริตในหน้าที่ การจะเป็นผู้บริหารที่สุจริตได้ ก็ต้องศึกษาหลักธรรมทางศาสนา โดยเฉพาะจากพระพุทธศาสนา ซึ่งมี พระราชาเมตตากรุณาและข้าราชการบริพารพ่อค้าประชาชน ผู้นับถือพระพุทธศาสนา ได้ใช้หลักธรรมในการบริหาร บ้านเมืองเป็นแบบอย่างให้ศึกษา ซึ่งการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปใช้ในการบริหารบ้านเมืองนั้นได้มีมาแต่เริ่ม ประวัติศาสตร์ชาติไทย ดังที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักษ์ พันธ์ชูเพชร ได้กล่าวไว้ว่า “หลักการปกครองในสมัยสุโขทัย ส่งเสริมให้ประชาชนอยู่ในศีลธรรมมีพฤติกรรมที่ดีงามตามหลักศาสนาพุทธ มีพระสงฆ์มาสอนธรรมะในวันโกวันวันพระ พระมหากษัตริย์ปฏิบัติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา พลเมืองก็ได้รับอานิสงส์ทางความคิดมาจากพระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ทรงใช้พระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการปกครอง” (จักษ์ พันธ์ชูเพชร, 2549:21-25) การเมืองการปกครองของไทยในสมัยปัจจุบัน ผู้สนองงานของพระมหากษัตริย์ คงต้องศึกษาประวัติศาสตร์ การเมืองสมัยสุโขทัยในส่วนที่ผู้ดูแลบริหารบ้านเมืองนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ เมื่อศึกษาแล้วสามารถ นำเสนอเพื่อประยุกต์ในการบริหารบ้านเมืองของประเทศไทยได้

ความหมายคำว่า “การเมือง”

คำว่า “การเมือง” คือ งานที่เกี่ยวกับรัฐหรือแผ่นดิน เช่นวิชาการเมือง ได้แก่วิชาว่าด้วยรัฐ การจัดส่วนแห่งรัฐ และการดำเนินการแห่งรัฐนอกจากนี้ คำว่า “การเมือง” ยังตรงกับภาษาอังกฤษ คำว่า “Polis” ที่มาจากภาษากรีก แปลว่า “นครรัฐ” ซึ่งเป็นการรวมตัวกันทางการเมืองที่ใหญ่กว่าระดับครอบครัวหรือ เผ่าพันธุ์ นครรัฐในกรีกสมัยโบราณ เช่น เมืองเอเธนส์และสปาร์ตา เป็นต้น (Prof. S.N., 1999:4) คำว่า “การ ปกครอง” ในภาษาอังกฤษตรงกับคำว่า “Government” มาจากภาษากรีกเช่นเดียวกัน คือ คำว่า “Kybernetes” (Prof. K.C. Mishra, 1998:4) แปลว่า ผู้ถือหางเสือเรือโดยมีการเปรียบเทียบว่า มีรัฐบาลเป็นเรือ จึงเรียกว่า “รัฐนาวา” (จิโรโชค, 2540:4) โดยมีการเมืองการปกครองเป็นผู้ถือหางเสือของรัฐนาวา นั่นเอง “การปกครอง” ยังแปลตรง ๆ ได้ว่า การดูแล การให้ความคุ้มครองหรือ การบริหารนั่นเอง

จากความหมายของคำว่า “การเมือง” นั้นก็คือ กิจกรรม และกระบวนการ ที่เกิดขึ้นในระบบการเมือง โดยมี เป้าหมายเพื่อให้สังคมบรรลุถึงข้อตกลงทางผลประโยชน์ร่วมกัน ที่มีเป้าหมายในการจัดสรรทรัพยากร หรือสิ่งที่มีคุณค่า ร่วมกันในสังคม เป็นมิติหนึ่งของพฤติกรรมความสัมพันธ์หรือสถาบันของมนุษย์ที่เกี่ยวข้อง กับการควบคุม การใช้สิทธิพล การใช้อำนาจและอำนาจหน้าที่ภายในระบบการเมือง ซึ่งเป็นเรื่องของการสร้างและแบ่งปันอำนาจภายในระบบการเมือง หรือ ภายในรัฐ ซึ่งจากมิติของการแสวงหาและแบ่งปันอำนาจ การเมืองจะมีความหมายแคบลงมาเป็นเรื่องที่คู่กับการ ปกครอง (Government) แต่การจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม โดยที่รัฐหรือผู้มีอำนาจและสิทธิพลไม่ว่าจะด้วย วัตถุประสงค์ใด อาจมองได้ว่าเป็นเรื่องของการครอบงำ หรือการมีอำนาจเหนือผู้อื่น ผ่านสถาบันต่าง ๆ ของรัฐ สะท้อนให้เห็นลักษณะของรัฐซึ่งเป็นชุมชน

ของมนุษย์ในพื้นที่อันมีเขตแดนที่แน่นอน สามารถใช้กำลังและความรุนแรงบนพื้นฐาน ของการอ้างความชอบธรรม หรือเป็นที่ยอมรับได้

พระพุทธศาสนากับการเมือง

ประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มี วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตประชาชน มีรากฐานสำคัญจาก พุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง และพระพุทธศาสนาก็เป็นแหล่งที่มาอันสำคัญของอำนาจทางการเมือง แรงจูงใจ ความเข้าใจ โดยทั่วไปแล้วคติโลกกับคตินิยมเป็นกระแสสวนทางกันอยู่ในที่ โดยเฉพาะกับการเมืองที่มีใน เป็นไปในทางแสวงหา อำนาจด้วยแล้ว ย่อมจะไม่ลงกันกับพระพุทธศาสนาเลย แต่เพราะพระพุทธศาสนานี้ หมายถึงพระธรรมคำสอนของ พระพุทธเจ้ามีนับเนื่องประการถึง 84,000 พระธรรมชั้นตรี พระธรรมเหล่านี้ เกี่ยวข้องกับสรรพสิ่งที่มีชีวิตเริ่มต้นแต่ ปฏิสนธิจนกระทั่งถึงความตาย และเกี่ยวข้องกับเรื่องอื่น ๆ อีก นานัปการ บรรพต วีระสย(บรรพต วีระสย,2520:115) จะเห็น ได้ว่า การเมืองทั้งฝ่ายอาณาจักรและโดยเฉพาะ อย่างยิ่งอาณาจักรไทย วิถีชีวิตของคนไทยมีสถาบันหลัก 3 ประการ ได้แก่ สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และ สถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งมีความสัมพันธ์มาโดยตลอดนับตั้งแต่โบราณ ดังที่ สมบูรณ์ สุขสำราญ ได้กล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนจักรและอาณาจักรไว้ว่า

“ตามความคิดแบบจารีตนิยมของคนไทยนั้นความคงอยู่และความต่อเนื่องของสังคมไทย ตั้งอยู่บน รากฐานทางนามธรรมที่สำคัญ 3 ประการคือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็น รากฐานทางศาสนา หมายความว่า พระพุทธศาสนานั้นเป็นเสมือนหลักเกณฑ์ทางศีลธรรมและพลัง ทางสังคมที่แทรกซ้อนวิถีชีวิต ของพุทธศาสนิกชนในทุก ๆ ด้าน ทั้งวิถีชีวิตส่วนตัวและวิถีชีวิตทาง สังคม ที่มีความสำคัญก็คือ เป็นที่มาของ วัฒนธรรมและมรดกแห่งชาติของชาวพุทธ ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงเป็นสัญลักษณ์และพื้นฐานของความ ผูกพันของคนในชาติและเอกลักษณ์ทาง วัฒนธรรมชาติ ความคิดเช่นนี้ นำไปสู่ความเชื่อที่ว่าความเจริญรุ่งเรือง ของชาติและสถาบันของ พระมหากษัตริย์มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความเจริญรุ่งเรือง เรื่องของ พระพุทธศาสนา ในทำนองเดียวกันความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาบ่งชี้ถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาติ ศาสนาและสถาบัน พระมหากษัตริย์จึงไม่อาจจะแยกออกจากกันได้(สมบูรณ์สุขสำราญ,2527:39)

เพราะเหตุนี้ สถาบันหลัก 3 ประการ จึงไม่อาจจะแยกออกจากกันได้และพุทธศาสนานั้นนับว่าเป็น เครื่องมือ ที่แท้ที่จะทำให้ความชอบธรรมในการปกครองหรือระบบการเมือง ดังนั้นศาสนาจึงเป็นเรื่องของ สังคมและ การเมืองด้วยเมื่อพิจารณาในแง่พระพุทธศาสนาจะเกี่ยวข้องกับการเมืองได้ในลักษณะที่มีอยู่และ ดำรงอยู่ในสังคมของ มนุษย์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่ง ตามทัศนะของอาจารย์จันทน์ ทอง ประเสริฐ ที่ได้กล่าวในงาน “พระพุทธศาสนากับสังคมและการเมือง” ว่าทั้ง 3 สถาบันนี้กำลังมีความเหนียว แน่นยากที่จะแก้ไข โดยเฉพาะใน สังคมไทยและได้เสนอแนวคิดไว้ให้พิจารณาในการปฏิบัติงานแบบ พระพุทธเจ้าไว้ดังนี้...

“ในสมัยพุทธกาลพระพุทธศาสนาไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองเลยพระพุทธเจ้าได้ทรงดำเนินการ พระ ศาสนาอย่างอิสระไม่ขึ้นต่อพรรคการเมืองใด ๆ หรือว่า ต่อระบบการปกครองใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะ เหตุนี้ พระพุทธเจ้าทรงสามารถประกาศพระศาสนาได้ทุกประเทศตามแคว้นแคว้นไม่เลือกว่าแคว้นนั้นนั้น จะมีการ

ปกครองในระบบใดก็ตาม พระพุทธศาสนาสามารถเข้าและเข้าสู่จิตใจของประชาชนได้ทุกชาติ ชั้นวรรณะและทุกเพศทุกวัย ในระยะเวลา 45 ปีที่พระพุทธองค์ทรงประกาศพระศาสนาพระองค์ได้เสด็จ จาริกจากแคว้นโน้นมาสู่แคว้นนี้ เสด็จจากแคว้นนี้ไปสู่แคว้นโน้นอยู่ตลอดเวลา การดำเนินการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระพุทธองค์และบรรดาสาวกทั้งหลายมิได้ถูกแทรกแซงจากผู้ปกครองประเทศและนักการเมืองใดๆ ทั้งสิ้น พระพุทธองค์ทรงทำงานอย่างเป็นอิสระจริงๆ ทั้งนี้ก็ได้รับความอุปถัมภ์จาก บรรดาผู้ปกครองประเทศและประชาชนด้วยดีมาโดยตลอด แต่เป็นการให้ความอุปถัมภ์อย่างบริสุทธิ์ใจ มิได้มีการเมืองมาปะปนเลย การเผยแผ่พุทธศาสนาจึงดำเนินไปด้วยดีและบริสุทธิ์ผุดผ่องยิ่ง พระพุทธศาสนาจึงสามารถทรงตัวอยู่ได้ด้วยดี อย่างบริสุทธิ์ผุดผ่องตลอดมา(จันทน์ ทองประเสริฐ, 2520:172)

จะเห็นได้ว่า อาจารย์จันทน์ ทองประเสริฐ ได้แสดงความคิดถึงบทบาทความสำคัญในพระพุทธศาสนาว่า ไม่ได้ข้องแวะกับเรื่องอำนาจหรือเป็นฝ่ายในทางการเมืองเลย แต่อาศัยพระกรุณาคุณแห่งพระพุทธองค์จึงสามารถ อยู่ได้ในทุกระบบของสังคม เพราะถ้าพระพุทธองค์ทรงเป็นฝ่ายก็จะทำให้เกิดอคติลำเอียงและไม่สามารถจะเผยแผ่ พระพุทธศาสนาได้กว้างไกล หรืออาจจะกลายเป็นเครื่องมือให้ผู้อื่นแสวงหาอำนาจได้ในที่สุด เพราะว่า พระพุทธศาสนาจึงมีความเกี่ยวข้องกับการเมืองในแง่ของหลักธรรมคำสอนเพราะหลักคำสอนในพระพุทธศาสนานั้นมี ปรากฏถึงการเมืองและพระพุทธองค์ได้ตัดเพื่อความร่วมมือของชาวเมือง ซึ่งคำสอนในลักษณะนี้ มีอยู่ปรากฏใน พระไตรปิฎก

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่อยู่กับชีวิตคนในทุกระดับ เมื่ออยู่ตามลำพังตนก็จะมีธรรมประจำตน เมื่อรวมกันเป็นบ้านเป็นเรือนก็มีธรรมะสำหรับบ้านเรือนเพื่อให้ผู้ปกครองบ้านเรือนได้ปฏิบัติตัวอย่างเช่น ขรवास ธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือน นอกจากนี้การรวมกันเป็นเมืองก็มีธรรมสำหรับเมือง คำสอนใน พระพุทธศาสนาจึงพอแก่การแจกจ่ายไม่เฉพาะเมือง แม้แก่โลกก็ไม่หมดและเป็นธรรมะที่เป็นไปเพื่อความสงบร่มเย็น แก่ตนเอง บ้านเรือน บ้านเมือง และโลก เมื่อมาพิจารณาดังนี้แล้ว พระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตจึงแยกออกจากกันไม่ได้ อย่างน้อยที่สุดพระพุทธศาสนามีบทบาทในการดำเนินชีวิต 3 ประการได้แก่

1) พระพุทธศาสนาเป็นพลังที่สร้างบูรณาการของสังคมเป็นสถาบันที่ถ่ายทอดปลูกฝังวัฒนธรรมและจริยธรรมทางสังคมช่วยส่งเสริมความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางวัฒนธรรมและความเป็นชาติ ซึ่งในแง่นี้พระพุทธศาสนาจะมีอิทธิพลต่อทัศนคติและค่านิยมของชาวพุทธโดยตรง

2) พระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดแนวทางความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม ซึ่งในแง่นี้ พระพุทธศาสนาจะมีอิทธิพลต่อการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม

3) พระพุทธศาสนาไม่เพียงแต่มีหลักการเกี่ยวกับธรรมชาติ และปัญหาทางศีลธรรมเท่านั้นก็เกี่ยวข้องกับความ เสมอภาคกันในโอกาสทางสังคมเศรษฐกิจและการเมืองอีกด้วย(พลศักดิ์ จิรไกรศิริ, 2527:1)

เนื่องจากประเทศเป็นสังคมใหญ่การเมืองอันเป็นกิจกรรมหรือความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับ อำนาจในการควบคุมสมาชิกสังคมและเป็นส่วนหนึ่งของการจัดระเบียบสังคมซึ่งมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนใน สังคมอย่างมาก สำหรับพระพุทธศาสนานั้นคือ วิถีชีวิตของประชาชนชาวพุทธเป็นที่มาและรากฐานของกำหนดธรรม เนียม ประเพณีสังคม และวัฒนธรรม ในทุกๆ ด้าน ดังนั้น พระพุทธศาสนากับการเมืองจึง

ต้องเกี่ยวข้องผสมผสาน ควบคู่กันไปชนิดที่แยกออกจากกันไม่ได้หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสังคม เศรษฐกิจและการเมืองการปกครอง

เพราะเหตุนี้ การเมืองจะดำเนินไปด้วยดีและประสบความสำเร็จจึงต้องมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็น เครื่องยึดเหนี่ยวและเป็นแนวทางในการดำเนินงานทางการเมืองอีกด้วย

พระพุทธศาสนากับประชาธิปไตยในปัจจุบัน

1. ประชาธิปไตยในปัจจุบัน

คำว่า “ประชาธิปไตย” แปลว่า การปกครองที่ยิ่งใหญ่โดยยึดเสียงของประชาชนส่วนมากเป็นเกณฑ์ ถือมติ ปวงชนเป็นใหญ่, การถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่ในภาษาอังกฤษ คือ Democracy มาจากภาษากรีกว่า Demokratia มาจาก Demos = ประชาชน Kratia = อำนาจ เมื่อแปลรวมกันตรง กับคำอังกฤษว่า People’ Power สรุปคานิยามของประชาธิปไตย คือ รูปแบบการปกครองที่ประชาชนทรงอำนาจ สูงสุด และใช้อำนาจนั้นทางผู้แทนของตน”(สุชีพ ปุญญานุภาพ,2541:34) หรือจะแปลโดยสรุป คือ การ ปกครองโดยยึดเสียงข้างมากเป็นใหญ่ ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายเดียวกับการปกครองแบบสามัคคีธรรมในคัมภีร์ พระพุทธศาสนา แปลว่า หลักการปกครองที่ชอบธรรม สามัคคีธรรม หมายถึง การปกครองที่พร้อมเพรียงอย่างชอบ ธรรม

เพราะว่า หลักการทางประชาธิปไตยนั้น ซึ่งเป็นระบบการเมืองการปกครองที่ประชาชนมีอำนาจ ปกครองตนเอง หลักการนี้เป็นการใช้อำนาจในการปกครองตนเองที่ประชาชนยอมมอบอำนาจผ่านคณะ ผู้บริหาร เช่น รัฐบาล และ สถาบันทางการเมืองในรูปแบบการเลือกตั้งเป็นต้น คือ การปกครองที่ประชาชน เป็นใหญ่ มีอำนาจสูงสุด และมีลักษณะ พิเศษ คือ ประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และมีสิทธิ อำนาจ และโอกาสในการเข้าควบคุม กิจการทางการเมืองของชาติที่เป็นวิถีการดำเนินชีวิตของ มนุษย์ที่มีการยอมรับสิทธิ เสรีภาพ และ ความเสมอภาค ความสำคัญและประโยชน์ต่าง ๆ ซึ่งกันและกันโดยมี เหตุผลเป็นเครื่องนำมาซึ่งความสุขร่วมกัน ปัจจุบันประชาธิปไตยมี ลักษณะสำคัญทั้งทางสังคมเศรษฐกิจและ การเมือง ประชาธิปไตยน่าจะหมายถึงปรัชญาของสังคมมนุษย์ หรือวิถีชีวิตที่ ยึดถืออุดมคติ หรือหลักการที่ กำหนดพฤติกรรมระหว่างมนุษย์ในสังคม ในกิจการทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม”

2. ประเภทของประชาธิปไตย

ประเภทของประชาธิปไตยสามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ

1) แบบโดยตรง (Direct Democracy) หรือ แบบบริสุทธิ์ (Pure Democracy)คือ การที่ประชาชน สามารถแสดงความเห็นในที่ประชุม โดยไม่ต้องผ่านตัวแทนหรือมติของที่ประชุมประชาชนใช้อำนาจปกครอง กันเอง เลือกเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยตนเอง เหมาะสำหรับประเทศเล็ก ๆ และประชากรไม่มาก เช่น รัฐกรีกใน สมัยโบราณ เรียก ประชุมประชาชนทุกคนและลงมติโดยการชุมนุมหรือนำก้อนหินไปใส่ในภาชนะบรรจุช้ายหรือ ขาวว่า จำนวนก้อนหินคือ คะแนนเสียง กรณีตัวอย่าง ที่มีการเรียกประชุมบุคคลที่เกี่ยวข้องที่มีจำนวนไม่มาก เช่น ประมาณ 100-200 คน มีการ อภิปรายถกเถียง จากนั้นก็ลงคะแนนเสียงเพื่อหาข้อยุติ ถือได้ว่าเป็น ประชาธิปไตยโดยตรง แต่ถ้าเป็นชุมชนขนาดใหญ่ เช่น จังหวัด หรือประเทศชาติ การใช้ระบบประชาธิปไตย

โดยตรงคงกระทำกันไม่ได้ ต้องใช้ระบบประชาธิปไตยโดย การเลือกตั้งตัวแทน(ลิขิต อีริเวคิน,2546:12) เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือ ส.ส.

2) แบบโดยอ้อม (Indirect Democracy) หรือแบบมีผู้แทนราษฎร (Representative Democracy) คือ การที่ราษฎรปฏิบัติโดยการเลือกสรรบุคคลที่มีศักยภาพทางด้านความรู้และจริยธรรมเข้าไปบริหารและตัดสินใจแทน ตน ในวาระ 2 ปี 4 ปี หรือ 5 ปี ที่เรียกว่า ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน (Representative Democracy) ไปทำหน้าที่ใช้ อำนาจอธิปไตยทางด้านนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ รูปแบบของรัฐบาลมี 3 ระบบ คือ

2.1) แบบรัฐสภา (Parliamentary Form) คือ สถาบันที่สำคัญที่สุด เพราะนายกรัฐมนตรีมาจากพรรคเสียงข้างมากซึ่งได้สิทธิในการจัดตั้งรัฐบาล เป็นผลผลิตโดยตรงของการช่วงชิงอำนาจพระมหากษัตริย์กับรัฐสภา แหล่งกำเนิดหรือตัวแม่บทคืออังกฤษ(อานนท์ อาภาภิรม,2528:82) หลักการสำคัญ คือไม่แยกอำนาจระหว่างฝ่าย นิติบัญญัติ (Legislative) ฝ่ายบริหารรัฐสภา (ฝ่ายนิติบัญญัติ) และคณะรัฐมนตรี (ฝ่ายบริหาร) สัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด รัฐสภามีหน้าที่ออกกฎหมายและมีฐานะอำนาจความสำคัญเหนือกว่าคณะรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีจะเข้าดำรงตำแหน่งได้ ต่อเมื่อได้รับความไว้วางใจจากรัฐสภา แต่คณะรัฐมนตรีอาจยุบสภาได้ มีผู้นำของรัฐหรือประเทศ เป็นประธานสูงสุดที่ เรียกว่าประมุขมี 2 ประเภท ได้แก่ พระมหากษัตริย์เป็นประมุข และประธานาธิบดีเป็นประมุข ไม่มีบทบาททางการเมือง มีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารประเทศที่ปกครองแบบรัฐสภาที่กล่าวมานั้น เช่น ประเทศไทย อังกฤษ เดนมาร์ก ญี่ปุ่น เป็นต้น

2.2) แบบประธานาธิบดี (Presidential Form) เกิดขึ้นที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นแห่งแรก มีการประกาศอิสรภาพแยกตัวเองออกมาจากอาณานิคมของอังกฤษ ผู้นำของรัฐในสมัยก่อตั้งประเทศได้คิดสร้างระบบ การปกครองแบบการแยกอำนาจ คือ การแยกอำนาจหน้าที่ฝ่ายบริหารกับนิติบัญญัติ หลักการที่สำคัญของการแยก อำนาจได้แก่ประธานาธิบดีเป็นผู้สรรหาและแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี โดยขอความเห็นชอบจากรัฐสภา และรัฐมนตรีจะ เป็นสมาชิกรัฐสภาในเวลาเดียวกันไม่ได้(บรรพต วีระสัย,2525:150) รูปแบบการปกครองแบบประธานาธิบดีนี้ มีหลักการสำคัญ คือ

(1) เป็นการใชระบบการแยกอำนาจ (Separation of Power) ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ (รัฐสภา) ฝ่ายบริหาร (ประธานาธิบดี) ฝ่ายตุลาการ (ศาล)

(2) แต่ละฝ่ายมีอำนาจและความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของตนแต่มีอำนาจในการยับยั้งและถ่วงดุลอำนาจเพื่อมิให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้อำนาจเกินขอบเขต

(3) รัฐสภาและประธานาธิบดีได้รับเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนและอยู่ในตำแหน่งจนครบวาระ

2.3) แบบกึ่งรัฐสภากึ่งประธานาธิบดี (Semi-parliamentary or Semi-presidential Forms) ซึ่งเรียกว่า ประชาธิปไตยแบบมีกลุ่มหลากหลายหรือแบบพหุนิยม (Pluralism) ได้แก่ ระบบประชาธิปไตยที่มีผู้แทน และมีการแบ่งเป็น 2 ระบบ คือ ระบบรัฐสภา (Parliamentary System) และระบบประธานาธิบดี (Presidential System) ระบบการปกครองแบบกึ่งรัฐสภากึ่งประธานาธิบดีนี้พัฒนามาจากประเทศฝรั่งเศส ในช่วงที่มีความวุ่นวาย ทางการเมือง ไม่ว่าประธานาธิบดีคนใดขึ้นมาดำรงตำแหน่ง ก็จะมีข้อขัดแย้งในรัฐบาล และรัฐสภา จนต้องลาออกและ ยุบสภาบ่อยครั้ง เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงเป็นเหตุให้เกิดการพัฒนาารูปแบบการ

ปกครองเสียใหม่ กล่าวคือเป็นการผสมผสาน กันของสองระบบ ระหว่างรัฐสภากับประธานาธิบดี ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนที่กล่าวมานั้น มีกลุ่มหลากหลาย โดย ถือสภาพทางสังคมซึ่งจะทำให้ระบบการ ปกครองอยู่รอด เรียกว่า ระบบพหุนิยม (Pluralism) ในประเทศที่ด้อยพัฒนา หรือกำลังพัฒนาอาจจะมีกลุ่ม พหุนิยม (หลากหลาย) น้อย โดยจะมีลักษณะการปกครอง ซึ่งมีรัฐบาล ประชาชน ได้ รวมตัวกันเป็นกลุ่ม หลากหลายโดยผู้แทนของประชาชน และเพื่อประชาชนโดยมีหลักการสำคัญ คือ

- (1) เป็นการปกครองผสมผสานระหว่างรัฐบาลแบบรัฐสภาและแบบประธานาธิบดี
- (2) ประธานาธิบดีได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน ดำรงตำแหน่งประมุขของประเทศและประมุขฝ่าย บริหาร อยู่ในตำแหน่งได้จนครบวาระ มีอำนาจยุบสภาได้
- (3) ประธานาธิบดีเป็นผู้แต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี
- (4) รัฐสภามีอำนาจควบคุมรัฐบาลและออกกฎหมาย
- (5) ถ้าสภาลงมติไม่ไว้วางใจ คณะรัฐบาลต้องลาออกแต่ประธานาธิบดีไม่ต้อง ตัวอย่างเช่นประเทศ ฝรั่งเศส เริ่มเมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

3. หลักการปกครองแบบประชาธิปไตย

หลักการปกครองแบบประชาธิปไตย จะเห็นได้ว่า โลกตะวันตกถือเป็นต้นกำเนิดการปกครองใน ระบบ ประชาธิปไตยมีวิวัฒนาการทางการเมืองการปกครองตั้งแต่อดีต ลักษณะเป็นประชาธิปไตยแบบเสรี นิยม (Liberal Democracy) ซึ่งมีความสำคัญต่อการศึกษาความเป็นมาของหลักการประชาธิปไตยในปัจจุบัน มีลักษณะ 10 ประการ ได้แก่

- 1) อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน หรือของมหาชน
- 2) ประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้มีการเลือกตั้งผู้นำโดยเสรี
- 3) ประชาธิปไตยเน้นการมีผู้นำที่มีความรับผิดชอบ
- 4) ประชาธิปไตยมุ่งให้มีระบบกฎหมายที่ประกันความเสมอภาคของประชาชน
- 5) ประชาธิปไตยยอมรับการมีพรรคการเมืองมากกว่าหนึ่งพรรคขึ้นไป
- 6) ประชาธิปไตยส่งเสริมการมีความหลากหลายในชีวิตประจำวัน
- 7) ประชาธิปไตยไม่มีการกีดกันกลุ่มสำคัญๆ ออกจากการมีส่วนในการบริหารประเทศ
- 8) การมีทัศนคติแบบประชาธิปไตย
- 9) ประชาชนมีความสำนึกในหน้าที่แห่งการเป็นพลเมืองดี
- 10) เป็นความเชื่อมั่นในความดีของมนุษย์(ลัทธิกาล ศรีวระมย,2538:22)

นอกจากนี้ ยังมีหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย ในประเด็นที่น่าศึกษาอีก 3 ประเด็น ดังนี้

- 1) สิทธิ เสรีภาพ หลักการที่สำคัญคือ อาศัยเสียงข้างมาก ดังคำที่ว่า “เสียงของประชาชนนั้นเป็นเสียง สวรรค์” แต่สิทธิเสรีภาพของประชาชนนั้นต้องอยู่ภายใน ขอบเขตแห่งกฎหมาย ผู้เขียนขอแยกออกเป็น 2 ศัพท์ คือ คำว่า สิทธิ และ คำว่า เสรีภาพ กล่าวคือ สิทธิ (Rights) คือ อำนาจอันชอบธรรมหรือความสามารถที่ จะกระทำการได้โดยชอบธรรม สิทธิของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเป็นสิ่งที่ ได้รับการยอมรับโดยธรรมเนียม ประเพณีหรือกฎหมาย เพราะฉะนั้นอำนาจอื่นแม้กระทั่งอำนาจของรัฐจะก้าวล่วงใน สิทธิของบุคคลไม่ได้ ส่วน

เสรีภาพ (Liberty) หมายถึง ความอิสระในการกระทำการใดๆ ได้ตามปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง แต่มีขอบเขตอำนาจจำกัดว่าต้องไม่ละเมิดกฎหมายหรือสิทธิของบุคคลอื่น เสรีภาพนั้นเป็นเครื่องมือ เพื่อจะสร้างและใช้โอกาส ไม่ถูกปิดกั้น เปิดโอกาสให้ศักยภาพของเรามีช่องทางออกไปเป็นประโยชน์ ได้จริงสิทธิและเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติไว้ในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ ของชนชาวไทย ตั้งแต่ มาตรา 26-65 ยกตัวอย่าง เช่น มาตรา 27 สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญที่รับรองไว้โดยชัดแจ้งโดยปริยายหรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครอง และผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรีศาล และองค์กรอื่นของรัฐโดยตรงในการใช้บังคับกฎหมาย และการตีความกฎหมายทั้งปวง โดยมีมาตรการที่รัฐกำหนดขึ้น เพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม สิทธิเสรีภาพยังแยกออกได้เป็นข้อ ๆ ได้แก่ สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย สิทธิส่วนบุคคล เสรีภาพในการพูด การพิมพ์ และการโฆษณา เสรีภาพในการนับถือศาสนาและ เสรีภาพในการสมาคมหรือรวมกลุ่ม ดังรายละเอียด เช่น

สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย หากบุคคลใดตกเป็นผู้ต้องหาไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรืออาญา (Civil or Criminal Cases) บุคคลนั้นมีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อหาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมตลอดถึงการได้รับทราบสิทธิที่จะสามารถกระทำ เช่น ขอบพบทนายความเพื่อรับคำปรึกษา หรือผลการให้การ ที่สำคัญที่สุดคือ บุคคลจะต้องไม่ ถูกลงโทษถึงแก่ชีวิต เสียอวัยวะหรือเสียทรัพย์สินโดยปราศจากการพิจารณาตามขบวนการแห่งกฎหมาย ในบางครั้ง เมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉินที่เป็นภัยต่อความสงบและความมั่นคงของรัฐหรือในยามศึกสงคราม รัฐอาจจะละเมิดสิทธิและ เสรีภาพของบุคคลได้ โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายการศึก (Martial Law) หรือประกาศภาวะฉุกเฉิน (Emergency) โดยถือว่า การละเมิดนั้นกระทำไปโดยความจำเป็นเพื่อผลประโยชน์ของรัฐหรือสังคมโดยรวม สิทธิ ต้องควบคู่กับ หน้าที่ ส่วนเสรีภาพ ต้องควบคู่กับ ความรับผิดชอบ(พระพรหมคุณาภรณ์,2543:34)

2) ความเสมอภาค (Equality)ซึ่งเป็นพื้นฐานของศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (human dignity) ย่อมได้รับ การรับรองและคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นมนุษย์โดยมิต้องคำนึงถึงคุณสมบัติอื่น ๆ อาทิเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ถิ่นกำเนิดเป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งของระบอบประชาธิปไตย คนทุกคนมีความเท่าเทียม กันเป็นส่วนหนึ่งของรัฐเป็นขอบเขต และเป็นเครื่องสมานอีกด้วย เสรีภาพต้องมีขอบเขต คือความเสมอภาค ที่ไม่ล่วงล้ำ ก้าเกิน ไม่ละเมิดต่อผู้อื่นและมีโอกาสที่จะใช้เสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน ความสม่ำเสมอในการที่จะร่วมกันแก้ปัญหา และร่วมสร้างสรรค์ เสมอในสุขและทุกข์ คือ ความมีสมานฉันท์ (Harmony)ความเสมอภาคนี้ ถ้ามองไม่ดีก็ทำให้เกิด การแก่งแย่งช่วงชิงกันโดยคอยระแวง แบบแบ่งแยกและแก่งแย่ง พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวว่า คน ไทยสมัยก่อนให้ความสำคัญกับความเสมอภาคเชิงสร้างสรรค์ แต่ปัจจุบันคนไทยตีความของคำนี้ไปในทางที่ไม่ค่อยจะ สร้างสรรค์

3) ภราดรภาพ (Fraternity) คือ ความเป็นพี่น้อง คำว่า “สามัคคี” และคำว่า “เอกราช” ที่เราใช้เป็น “เอกราช” สามัคคีหรือเอกราช ซึ่งเป็นความหมาย ที่ต้องการของ ภราดรภาพ เป็นฐานและเป็นสถานภาพแวดล้อมที่ เอื้อให้การใช้เสรีภาพและความเสมอภาค เกิดผลองงามและสัมฤทธิ์ผลได้จริง ถ้าไม่มีภราดรภาพ

หรือเอกภาพแล้ว เสรีภาพและความเสมอภาคจะโน้มเอียงไปในทางที่จะทำให้คนแบ่งแยกและแก่งแย่งกันแล้ว ก็เกิดปัญหา ภารดรภาพนี้ จะเป็นตัวเพิ่มพลัง คือ ทำให้เกิดกำลังมากขึ้น พระพรหมคุณาภรณ์ ได้กล่าวไว้ว่า ภารดรภาพ สามัคคี หรือ เอกภาพ เท่าที่ผ่านมาประชาธิปไตยของเราแม้ว่าแต่เน้นกันที่เสรีภาพและความเสมอภาค ความจริงภารดรภาพก็มีความสำคัญ อย่างยิ่ง ถ้าปล่อยให้หลบ ๆ แฝง ๆ อยู่ดีไม่ดีก็จะหายไปเสียเลย ภารดรภาพจะขัดเครื่องกีดขวางทางจิตวิทยาที่มีต่อ ระบบประชาธิปไตย ความยากลำบากที่แท้จริงไม่ได้อยู่ที่ การสร้างระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่อยู่ที่การ สร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตย และการร่วมมือกัน ทำงานของสมาชิกในสังคม ประยงค์ สุวรรณบุบผา(ประยงค์ สุวรรณบุบผา,2537:199) ประเทศไทยเรา แม้จะมีปัญหาน้อยในเรื่องการแบ่งแยกกันอยู่อย่างนี้ แต่สิ่งที่จะมารองรับสังคมไว้ คือ ภารดรภาพ ที่เรียกว่า สามัคคี เอกภาพ ดังนั้น พื้นฐานทางวัฒนธรรมของสังคมไทย มีคุณลักษณะที่เอื้อต่อภารดรภาพ หรือ เอกภาพ มี 2 ประการ คือ

1) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กล่าวคือ ภาษาไทยที่ใช้สื่อสาร เรียกกันด้วยถ้อยคำ ฉันทาติพี่น้อง พบ คน สูงอายุก็เรียกคุณตาคุณยาย พบคนรุ่นใกล้เคียงพ่อแม่ก็เรียกว่า ลุง ป้า น้า อา พบคนอายุใกล้เคียงกับตน ก็เรียกว่า พี่ น้อง พบเด็กก็เรียกลูกเรียกหลาน ให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ในระดับนี้ เป็นหลักสำคัญของ ประชาธิปไตยในสถาบัน ตั้งแต่ครอบครัวเป็นต้นไปถึงสังคมที่แผ่ขยายออกไป อันจะนำมาซึ่งความรัก ความ สมัคสมานสามัคคี ที่จะนำมาซึ่ง ความสันติสุขในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

2) ความสัมพันธ์ระหว่างหมู่หรือกลุ่มชน กล่าวคือ คนไทยให้เกียรติต้อนรับ และปรับตัวเข้ากับคนต่าง เชื้อชาติต่างศาสนาได้อย่างประสานกลมกลืนมาก หากจะมีความรังเกียจเคียดแค้นบ้างเมื่อเทียบกับที่มีใน สังคมอื่น ก็ นับว่าน้อยอย่างยิ่ง ยากที่จะเกิดปัญหาเกี่ยวกับการแบ่งแยก เสรีภาพและความเสมอภาคที่แท้จริง ประสานและเสริมกัน กับภารดรภาพ แต่ถ้าไม่เป็นเช่นนั้น ถึงแม้ประชาชนมีเสรีภาพและความเสมอภาค เมื่อ ขาดภารดรภาพหรือสามัคคีเอกภาพแล้ว ประชาธิปไตยก็ไม่อาจบรรลุจุดหมายในการที่จะสร้างสรรค์สังคม ที่มั่นคงมีสันติสุข ในขั้นสุดท้าย ภารดร ภาพที่แท้จริงจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อคนมีการศึกษา ได้พัฒนาจิตใจและ ปัญญา (Development of Spirituality and Wisdom) รู้เข้าใจแจ้งในความจริงของโลกและชีวิต จนข้ามพ้น ความรู้สึกแบ่งแยก กีดกัน คับแคบ หวงเหวน ที่เรียก ในทางธรรมว่า “มัจฉริยะ” (Niggardliness) ทั้ง 5 ประการ พระพรหมคุณาภรณ์,2543:204) เช่น วรรณมัจฉริยะ (ความหวงเหวนกีดกันกันในเชิงแบ่งแยกชาติชั้น วรรณะ) เป็นต้น ได้หมดสิ้น และในบรรยากาศแห่ง ภารดรภาพนี้ การใช้เสรีภาพและความเสมอภาคจึงจะนำ ประชาธิปไตยไปสู่จุดหมายที่เป็นประโยชน์สุขของ ประชาชนอย่างแท้จริง

พระพุทธศาสนากับหลักธรรมใช้ในการเมืองการปกครอง

พระพุทธศาสนากับหลักธรรมใช้ในการเมืองการปกครองจะต้องยึดเป็นข้อปฏิบัติในการปกครองเป็น สำคัญ ได้แก่

1. **หลักอปริหานิยธรรม 7** คือ หลักธรรมที่ปรากฏในมหาปริณีพพานสูตร ที่มุนิกาย มหาวรรค เพื่อ แก้ปัญหา ทางการเมืองการปกครองที่ใช้อยู่ในแคว้นวัชชี แคว้นศากยะ และแคว้นมัลละ ซึ่งปกครองโดยมี

กษัตริย์แต่ไม่มีอำนาจ สิทธิขาด ซึ่งการบริหารจะกระทำโดยรัฐสภา ที่เรียกว่า สันฐาการ ประธานหรือประมุข รัฐสภาดำรงตำแหน่ง ตามเวลา ที่กำหนด คณะกรรมการก็คัดเลือกจากหัวเมืองต่างๆ รัฐที่ปกครองด้วยระบบนี้มีหลักอยู่ 7 ประการ ได้แก่

1.1 หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ การประชุมพบปะปรึกษาหารือมีความจำเป็นที่จะช่วยระดมความคิดเห็น หาข้อยุติร่วมกัน การวางระเบียบกติกาสังคม หรือแม้กระทั่งการปรับความเข้าใจระหว่างกัน ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อ ระบบการปกครอง

1.2 พร้อมเพรียงกันในการเข้าประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม ตลอดถึงความพร้อมเพรียงในการทำกิจการงานทุกอย่างที่ได้ทำร่วมกัน อันจะเป็นผลให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีในหมู่คณะ ไม่ แบ่งแยกเป็นฝักฝ่าย

1.3 ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ การให้ความเคารพยึดถือปฏิบัติในกฎระเบียบกติกาสังคมที่ตกลงกันไว้ อย่าง เคร่งครัด ที่สมาชิกในสังคมได้ร่วมกันบัญญัติหรือตกลงกันไว้ เป็นการชี้ให้เห็นถึงการให้ความเคารพในกฎเกณฑ์ที่ได้บัญญัติเอาไว้ในอดีตที่ดีงาม ซึ่งบรรพชนคนรุ่นก่อนได้ร่วมกันตกลงบัญญัติเอาไว้ หากเพิกถอนสิ่งที่ดีงามเหล่านั้น ก็จะเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการขาดความเคารพ ยำเกรงในสิ่งที่ดีงามนั้น อันอาจจะส่งผลไปสู่ความขัดแย้งทางสังคม ใน ภายหลังก็ได้

1.4 การให้ความเคารพ ยำเกรง นับถือ ให้เกียรติผู้ใหญ่ของบ้านเมือง และยอมรับฟังข้อคิดเห็นไม่ละเลย ต่อคำแนะนำตักเตือนของท่าน ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์ยาวนาน ข้อนี้มีลักษณะคล้ายกับข้อ 3 ต่างกันแต่ ข้อนี้เน้นที่ตัวบุคคล ในขณะที่ข้อ 3 เน้นที่หลักการ

1.5 การให้เกียรติ ค้ำครอง ป้องกันสตรีมิให้ถูกข่มเหงรังแก หลักการข้อนี้มุ่งถึงการป้องกันการละเมิดสิทธิสตรี ซึ่งสังคมดั้งเดิมถือว่า สตรีนั้นไม่ค่อยมีปากมีเสียง หรือมีบทบาทในสังคม แต่อย่างไรก็ตามสตรีก็มีบทบาทใน ครอบครัว หากสตรีไม่ได้รับการค้ำครอง ก็อาจจะกระทบกระเทือนถึงความดีงามภายในสังคมได้

1.6 การให้ความเคารพบูชาสักการะเจดีย์ ปุชนิยสถาน ปุชนิยวัตถุ อนุสาวรีย์ประจำชาติ อันเป็นเครื่องเตือนความทรงจำ ระวังให้ทำความดี เป็นศูนย์รวมจิตใจทำให้เกิดความสามัคคีของชนในชาติ ไม่ปล่อยให้ประเพณี หรือการบูชาต่างๆ ที่เคยกระทำกันต่อปุชนิยสถานเหล่านั้น สูญหายไป

1.7 การให้การอารักขา บำรุง ค้ำครอง ป้องกันอันชอบธรรมแก่สมณพราหมณ์ บรรพชนนักบวชผู้ทรงศีลธรรมอันบริสุทธิ์ ผู้เป็นตัวอย่างที่ดีทางศีลธรรม และขอให้ตั้งใจไว้ว่าท่านผู้ทรงคุณธรรมเหล่านั้นที่ยังไม่มาฟังมาสู่ แว่นแคว้น ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข ข้อนี้เป็นการชี้ให้เห็น ถึงการให้ความสำคัญของสถาบันศาสนา อันเป็นศูนย์รวม จิตใจของประชาชน หากผู้ปกครอง หรือผู้บริหารบ้านเมืองไม่ให้ความสำคัญ ก็ถือว่าขาดสรรพกำลังในการช่วยบริหาร บ้านเมืองให้เกิดความสันติสุขร่มเย็น

2. หลักกคติ 4 กล่าวคือ หลักธรรมข้อนี้ มีสำคัญสำหรับนักปกครองที่จะต้องละเว้นกคติ 4 เพื่อให้เกิดความ เป็นธรรมในสังคม ผู้ปกครองต้องละเว้นจากกคตินี้อย่างเด็ดขาดให้ได้ เพราะเป็นทางแห่งความประพฤติที่ดี เป็นหายน ธรรมในสังคมอย่างยิ่ง เป็นฐานะอันไม่พึงถึง 4 ประการ ดังนี้

2.1 ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ เพราะพอใจ หรือเพราะรักในผู้นั้น จึงทำให้ผู้นั้นได้ดีเป็นคนเด่นในสังคม

2.2 โทสาคติ ลำเอียงเพราะซัง ไม่ชอบหน้า ไม่พอใจในผู้นั้น แม้เขาทำดีเพียงใด ความดีก็ไม่ปรากฏ

2.3 โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลงหรือเขลา ไม่รู้ความจริง ไม่เห็นความดีของเขา มักจะเห็นผิดพลาดไป

2.4 ภยาคติ ลำเอียงเพราะขลาดกลัว อาจกลัวเพราะเขามีเงินมีทอง มีอำนาจ มีญาติ พี่น้องใหญ่โต กว้างขวางในสังคม

เพราะเหตุนี้ การปกครองคน หรือจะปกครองผู้อื่น นักปกครองขาดความยุติธรรมขาดความเที่ยงตรงเสียแล้ว ชุมชนนั้น สังคมนั้น และรัฐนั้น ก็เกิดความระส่ำระสาย เกิดความไม่เรียบร้อย เพราะมีความไม่เสมอหน้ากัน ผู้เป็น นักปกครอง จะต้องใช้ความเที่ยงตรง ใช้หลักของความยุติธรรม งดเว้นไม่ประพฤติสิ่งที่จะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม ที่จะก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรม คือ จะต้องละเว้นจากความลำเอียง ก็คือ หลักของอคติ 4 นี้เป็นประการสำคัญ

3. หลักพรหมวิหาร 4 กล่าวคือ หลักธรรมสำคัญของผู้ปกครอง เป็นธรรมสำหรับทุกคนที่จะต้องอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นในสังคม ในฐานะเป็นพรหม คือ เป็นผู้ที่มีศักยภาพในการที่จะสร้างสรรค์และธำรงรักษาสังคมไว้ หลักธรรมข้อนี้จำเป็นว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้เป็นใหญ่หรือผู้ปกครอง บริหารคนที่จำเป็นจะต้องประพฤติปฏิบัติ มี 4 ประการ คือ

3.1 เมตตา ความรักปรารถนาดี มีไมตรีต่อประชาชนหรือผู้อยู่ใต้ปกครอง กล่าวคือปรารถนาให้เขาเหล่านั้นมีความสุขโดยทั่วหน้า

3.2 กรุณา ความสงสาร คิดช่วยเหลือให้ประชาชนหรือผู้อยู่ใต้ปกครองพ้นจากทุกข์โศกในอันจะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงประชารวมถึงสัตว์ทั้งปวงด้วย

3.3 มุทิตา ความพลอยยินดี เมื่อประชาชนหรือผู้อยู่ใต้ปกครองประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ก็รู้สึกชื่นชมยินดีกับความสำเร็จของเขาเหล่านั้น

3.4 อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเที่ยงตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง ไม่เข้าเต็มเมื่อผู้อื่นประสบกับความทุกข์ พิจารณาเห็นการกระทำของเขาเหล่านั้นตามหลักแห่งกรรม คือ การกระทำของเขาเอง ว่าเขาเป็นผู้กระทำขึ้น อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ

จะเห็นได้ว่า หลักธรรม นี้เป็นคุณสมบัติประจำใจสำหรับผู้ปกครอง จะต้องมุ่งธรรมสูงสุดดุจพรหม ผู้มีใจคอ กว้างขวาง เยือกเย็น ไม่สร้างความวุ่นวายให้แก่ใคร มีบุคลิกลักษณะน่านิยมนับถือ เป็นที่พึ่งของสังคมได้ มีน้ำใจที่ ประเสริฐเปี่ยมด้วยมนุษยธรรม มองโลกในแง่ดี ซึ่งจะทำให้มีชื่อเสียงขจรขยายออกไป ชีวิตจะประกอบด้วยความสุข ในทุกๆ ที่ ผู้คนศรัทธา เคารพ ในตัวของผู้ปกครอง เมื่อชุมชน สังคม หรือรัฐใดก็ตามที่นักปกครอง มีเมตตา กรุณา ธรรมแล้ว ชุมชนนั้น สังคมนั้นและรัฐนั้น ก็ย่อมมีแต่ความสงบร่มเย็น มีความสุข

4. หลักสัปปริสธรรม 7 กล่าวคือ คุณธรรมภายในสำหรับผู้ปกครอง มี 7 ประการ คือ

4.1 ธัมมัญญูตา เป็นผู้รู้หลักและเหตุ คือเมื่อดำรงตำแหน่ง จะทำหน้าที่อะไรก็ตาม ต้องรู้หลักการ รู้งาน รู้หน้าที่ ถึงกฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลายที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิต เกี่ยวข้องกับหน้าที่รับผิดชอบของตน โดยรู้ว่าสิ่งนี้เป็น เหตุแห่งสุข สิ่งนี้เป็นเหตุแห่งทุกข์ และจะให้ความสุขแก่ผู้อยู่ใต้ปกครองได้อย่างไร และให้การช่วยเหลือตั้งตนอยู่ใน หลักการนั้น

4.2 อรรถัญญตา รู้จักจุดมุ่งหมายและผล คือรู้จักจุดมุ่งหมายที่ตนกระทำว่ามีจุดมุ่งหมายอะไรในการปกครอง คือปรารถนาให้ผู้ใต้ปกครองมีความสุขเป็นหลักในการปกครอง

4.3 อรรถัญญตา รู้จักตน คือรู้ตามความเป็นจริงว่า โดยชาติ โดยตระกูล โดยหน้าที่ โดยคุณธรรม และความรู้ที่ตนมีอยู่แล้ว จะประพฤติดตนให้สมกับที่เป็นผู้ปกครองว่าสิ่งที่ตนกระทำไปนั้น ให้อะไรแก่ผู้ใต้ปกครอง

4.4 มัตตัญญตา รู้จักประมาณ คือรู้จักประมาณในการลงทัณฑ์ และการเก็บเกี่ยวภาษีอากร แต่พอควร รู้จักประมาณในการแบ่งปันความสุขแก่ผู้ใต้ปกครองให้ทั่วถึง

4.5 กาลัญญตา รู้จักกาล คือรู้กาลอันควรในการทำกิจต่าง ๆ ว่าเวลาไหนควรจะทำอะไร

4.6 ปริสสัญญตา รู้จักชุมชน คือรู้กิริยาที่พึงประพฤติปฏิบัติต่อชุมชนนั้นว่าแต่ละชุมชนมีความต้องการอะไร ควรจะสงเคราะห์อย่างไร จึงจะเหมาะสม

4.7 บุคคลัญญตา รู้จักบุคคล คือ รู้จิตของแต่ละบุคคลว่ามีความโน้มเอียงไปด้านใดผู้ปกครองที่มีความเข้าใจ หรือมีความรู้ในเรื่องดังกล่าว ย่อมสามารถช่วยให้สามารถทำงานกับบุคคลที่มีความหลากหลายได้อย่างเป็น เอกภาพ และมีประสิทธิภาพ

5. หลักจริต 6 กล่าวคือการบริหารงานบุคคลให้ดีขึ้นนั้น ต้องเข้าใจพื้นฐานทางด้านจิตใจของคน คือ ต้อง เข้าใจว่า คนที่เราเข้าไปเกี่ยวข้อง หรือคนที่เกี่ยวข้องกับเรานั้น มีแนวโน้มไปด้านใด จะได้ปฏิบัติต่อเขาได้อย่างถูกต้อง และเป็นผลดีต่อการบริหารราชการแผ่นดิน 6 ประการ คือ

5.1 ราคจริต คนบางคนมีนิสัยไปในทางรักสวยรักงาม รักความเป็นระเบียบ พิถีพิถันในการทำสิ่งต่างๆ

5.2 โทสจริต คนบางคนมีนิสัยหุนหันพลันแล่น ด่วนได้ด่วนเสีย ไม่ค่อยพิถีพิถันหัดหัดง่าย

5.3 โมหจริต คน คนมีนิสัยไม่ค่อยกระตือรือร้น เฉื่อยชา ไม่ชอบแสดงออก เพราะขาดความมั่นใจในตัวเอง

5.4 สัทธาจริต คนบางคนมีนิสัยอ่อนไหวต่ออารมณ์ง่าย เมื่อถูกชักจูงก็มักจะคล้อยตามได้ง่าย

5.5 พุทธจริต คนบางคนมีนิสัยใฝ่รู้ ชอบค้นคว้า ชอบศึกษา จะพูด จะทำ จะคิดอะไร มักคำนึงถึงเหตุผล และถือหลักการเป็นสำคัญ

5.6 วิตกจริต มีความโลเล ไม่กล้าตัดสินใจ ชอบคิด และเป็นทุกข์ลวงหน้า ทั้ง ๆ ที่เรื่องนั้นยังไม่มาถึง เห็นได้ว่า ผู้ปกครองที่สามารถจำแนกบุคคลที่เข้ามาช่วยงานบริหารราชการได้ตามจริตของแต่ละคน ย่อมสามารถมอบหมายงานให้ทำได้ถูกต้อง เนื่องจากทุกคนมีจุดเด่นและจุดด้อยที่แตกต่างกันไป ก็จะสามารถใช้ความ แตกต่างให้เกิดประโยชน์กับบ้านเมืองได้ ตรงกันข้ามถ้าผู้ปกครองไม่ฉลาด ย่อมทำให้การบริหารบ้านเมืองประสบ ความล้มเหลวได้ง่าย ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า “ ไม่ฉลาดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ถึงจะบำเพ็ญประโยชน์ ก็ไม่สามารถ นำความสุขมาได้”

สรุป

จากการศึกษา “พระพุทธศาสนากับการเมือง” พบว่า การเมืองการปกครอง หมายถึง วิธีการดูแลบริหารรัฐ ในด้านต่าง ๆ ส่วนในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การปกครองเพื่อการศึกษา เป็นการปกครองที่ทำให้เกิดความสงบ เรียบร้อย จากการปกครองดูแลแผ่นดินที่เป็นอาณาเขตของรัฐของตนรวมถึงการดูแลบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ ประชาชนผู้ที่อาศัยอยู่ภายในแผ่นดิน ซึ่งมี 3 บริบท คือ (1) ทางการเมือง (2) ทางสังคม และ (3) ทางเศรษฐกิจ ใน พุทธกาลนั้นมี 16 รัฐ หรือเรียกว่า “โสฬสมหาชนบท” พระพุทธเจ้าได้ตรัสเรื่องอธิปไตยไว้ 3 ประการคือ (1) อตตอธิปไตย ถือตนเป็นใหญ่ (2) โลกาธิปไตย ถือโลกเป็นใหญ่และ (3) ธรรมาธิปไตย ถือธรรมเป็นใหญ่ ผู้ปกครองต้อง มีคุณลักษณะเป็นผู้ทรงธรรม มีความยุติธรรม มีความรอบรู้ และมีความเป็นผู้ใหญ่ที่ดี โดยมีหน้าที่หลักคือ บำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้แก่ผู้ใต้ปกครองอย่างถูกต้องและเป็นธรรม มีหลักการปกครอง 2 ประการ คือ หลักกฎหมาย และหลัก ศีลธรรม ที่พระราชาและผู้นำการปกครองจะต้องยึดถือเป็นข้อปฏิบัติ ให้เหมาะสมกับการเป็นอยู่ในสมัยนั้น ได้แก่ หลักอภิธานยธรรม 7 หลักอคติ 4 หลักพรหมวิหาร 4 หลักสัปปุริสธรรม 7 หลักจริต 6

โดยมีหลักการปกครองที่ชอบธรรม หมายถึง การปกครองที่พร้อมเพรียงอย่างชอบธรรม เป็นการปกครองโดยการรวมหลายรัฐแล้วเลือกผู้นำขึ้นมาคณะหนึ่ง เพื่อทำหน้าที่บริหารประเทศ มีการสับเปลี่ยนกันตามแต่ประชาชนจะเลือกเข้ามา ที่เรียกว่า ประชาธิปไตย ที่มีอำนาจสิทธิ์ขาดอย่างระบอบราชาธิปไตย พระราชามีอำนาจในแบบ โลกาธิปไตย และ ธรรมาธิปไตย โดยมีหลักการปกครอง 3 ประเด็น คือ 1) มีสิทธิที่จะกระทำการใดๆ ที่ไม่ขัดต่อสิทธิ ของผู้อื่นหรือขัดต่อศีลธรรม มีเสรีภาพที่จะกระทำการใดๆ ได้ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง 2) มีความ เสมอภาคตามกฎหมายของ”ไตรลักษณ์ “ และทางสังคม เช่น ชนชั้น เพศ และ 3) ภราดรภาพ คือความสมัคสมานสามัคคี ในหมู่คณะ แบบสามัคคีธรรมมาใช้ในสังคม ประวัติศาสตร์การปกครองแบบประชาธิปไตยของไทย ได้รับอิทธิพลจาก โลกตะวันตก ประชาธิปไตยในสังคมไทยปัจจุบันอยู่ภายใต้ “การปกครองแบบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ทรง เป็นพระประมุข” คำว่า “ประชาธิปไตย” แปลว่า การปกครองที่ยิ่งใหญ่โดยยึดเสียงของประชาชนส่วนมากเป็นเกณฑ์ การประยุกต์วิธีการบริหารรัฐกิจที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา มา เช่น พรหมวิหาร 4 ซึ่งหลักธรรมที่ข้าราชการไทยควร ตระหนักน้อมนำมาใช้ได้แก่ อคติ 4 คือ ข้าราชการไทย มักตกอยู่ ในอำนาจอคติ คือ ความลำเอียง ยิ่งนักการเมือง จำเป็นที่จะต้องศึกษาทำความเข้าใจแล้วน้อมนำมาประพฤติปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ สำหรับคุณธรรมของชาวไทย คือ หลักกาลามสูตร และเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างพอเหมาะพอสม ตามสมควรแก่ฐานะของแต่ละบุคคล

เอกสารอ้างอิง

- จิรโชค (บรรพต) วีระชัย.ดร. และคณะ. (2540). **รัฐศาสตร์ทั่วไป**.กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จักร์ พันธุ์เพชร. ผศ. ดร..(2549). **การเมืองการปกครองไทยจากยุคสุโขทัยสู่สมัยทักษิณ**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: บริษัท มายด์ พับลิชชิ่ง จำกัด.
- จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2520). **แบบเรียนศาสนาสาธิต**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช.
- เดโช สนวนานท์. (2545). **พจนานุกรมศัพท์ทางการเมือง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ต่างสุโลกกว้าง จำกัด.
- บรรพต วีระชัย. (2525). “**ลักษณะและรูปแบบการปกครอง**” ในเอกสารการสอนชุดวิชาหลักรัฐศาสตร์และการบริหาร หน่วยที่ 1-8 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ป.สัมพันธ์พาณิชย์.
- บรรพต วีระชัย. (2520).**ความคิดเชิงทฤษฎีการเมืองในพุทธศาสนาในทฤษฎีการเมืองสมัยสุโขทัยและสมัยกลาง**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประยงค์ สุวรรณบุบผา. (2537). **สังคมปรัชญา แนวคิดตะวันออก-ตะวันตก**. กรุงเทพมหานคร: โอเอส.พรินติ้ง เฮาส์. พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2538). **การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิกจำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2547). **จาริกบุญ-จาริกธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด.
- พลศักดิ์ จิรไกรศิริ. (2527). **ความคิดทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย. รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือ ม.ศ.ว..
- ลัทธิกาล ศรีวรรณย์, ดร. สุขชัย ทองแก้วกุล. (2538). **หลักรัฐศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: SR printing.
- ลิขิต อีระเวทิน. ศ.ดร.. (2546). **ประชาธิปไตยและการปฏิรูปการเมืองไทย**. กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาระบบการ พิมพ์.
- สมบูรณ์สุขสำราญ. (2527). **พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมือง**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2541). **คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา มกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2534). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี.ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. 2500. กรุงเทพมหานคร: โรง พิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2532). **อรรถกถาภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อานนท์ อาภาภิรม. (2528). **รัฐศาสตร์เบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: O.S Printing House Co., Ltd.

Prof. S.N.. (1999). **Modern Comparative Politics**. New Delhi: Prentice Hall of India Prive Ltd.

Prof. K.C. Mishra. (1998). **Political Science Theory**. Delhi: Ajanta PraKashan.

กลยุทธ์การเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร ตามหลักสังคหธรรม
STRATEGIES FOR ENHANCING ORGANIZATIONAL ENGAGEMENT OF PERSONNEL
ACCORDING TO SOCIAL PRINCIPLES

นางสาวปารณีย์ เปี้ยทา

นักวิชาการอิสระ

Ms. Paranee Pietha

independent scholar

Corresponding author Email : paranee@ksvs.ac.th

(Received : January 29, 2022 ; Revised : January 30, 2022 ; Accepted : February 3, 2022)

บทคัดย่อ

กลยุทธ์การเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร ตามหลักสังคหธรรม เป็น กระบวนการสร้างความผูกพันต่อองค์กร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ขององค์กร และ เพื่อการวางแผนงานขององค์กร ก่อนที่จะนำแผนงานนั้นไปสู่การปฏิบัติ โดยบุคลากรมีความเต็มใจที่จะปฏิบัติงานเพื่อองค์กร มีความรู้สึกภาคภูมิใจ มีความเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร เกิดความจงรักภักดีต่อองค์กร มีความพยายามอย่างเต็มที่เพื่อผลสำเร็จขององค์กร โดยมีหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นคุณธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจคนผูกใจคนและประสานหมู่ชนให้มีความสามัคคี เป็นหลักธรรมที่ทำให้คนเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของบุคคลทั่วไป เป็นการปลูกไมตรี เต็มน้ำใจต่อกัน ทำให้สังคมเป็นสุข

คำสำคัญ : กลยุทธ์, การเสริมสร้างความผูกพัน, สังคหธรรม

Abstract

Strategy to strengthen the engagement of personnel. Sangahadhamma by a fair process of organizational commitment. To achieve the objectives of the organization and planning of the organization. Before you put the plan into action. The staff are willing to work for the organization. There is a sense of pride. There is a part of the organization. Loyalty to the organization. There are efforts to the success of our organization. The main object Sangahavatthu-s is a virtue that is an anchor people feuds and coordination among them harmonious. A principle that makes them endearing. To amuse the guests. The growing relations Fill kindness to each other Blessed society

Keywords: Strategy, Enhancing organizational commitment, Sangahadhamma

บทนำ

ในทุกวันนี้องค์กรส่วนใหญ่มักจะพูดถึงเรื่องว่า จะทำอย่างไรให้บุคลากรเกิดความรู้สึกผูกพันกับองค์กร และรู้สึกถึงความผูกพันกับการทำงานของตนเองมากกว่านี้ เนื่องจากมีข้อพิสูจน์ และผลการวิจัยจากบริษัทที่ปรึกษาหลายแห่งที่ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ถ้าบุคลากรในองค์กรเกิดความรู้สึกผูกพัน (Engagement) ต่อองค์กร ก็จะส่งผลต่อผลงานที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคลากรรู้สึกแย่ และขาดความรู้สึกผูกพันกับองค์กรและงานที่ทำอยู่ ผลก็คือผลงานจะแย่ลงเรื่อยๆ ซึ่งก็จะส่งผลต่อผลงานขององค์กรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ทั้งนี้ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้บริหารในหลายองค์กรต่างก็ให้ความสำคัญกับเรื่องของการสร้างความผูกพันของบุคลากรต่อองค์กรมากขึ้นกว่าในอดีตเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากองค์กรต่างๆ เริ่มมีการสำรวจเรื่องของความผูกพันของบุคลากรต่อองค์กร เพื่อที่องค์กรจะหาว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลกระทบต่อการสร้างความผูกพันของบุคลากรให้มากขึ้นกว่าเดิม โดยปกติธรรมชาติของคนเรานั้นมักจะชอบให้คนอื่นชื่นชมในสิ่งที่ตนเองทำอยู่แล้ว ถ้าเราจับธรรมชาติของคนเรื่องนี้ได้ เราจะสามารถสร้างความรู้สึกผูกพันให้เกิดขึ้นในทีมงาน และกับบุคลากรได้ไม่ยาก นั่นก็คือ “การทำให้บุคลากรรู้สึกว่าเขาเป็นคนสำคัญสำหรับเรา และองค์กร” คำถามก็คือ แล้วจะสร้างความรู้สึกแบบนี้ได้อย่างไร

ในการสร้างความผูกพันของบุคลากรต่อองค์กรนั้น เป็นสิ่งที่เราต้องสร้างในมุมของจิตใจมากกว่าเรื่องของรางวัลที่จับต้องได้ ดังนั้นเรื่องของค่าตอบแทนและรางวัลผลงานต่างๆ จึงเป็นปัจจัยรองๆ ลงไป แต่ก็ยังขาดไม่ได้เช่นกัน เพียงแต่ประเด็นเรื่องค่าตอบแทนนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องของการให้มากมาย แต่เป็นเรื่องของการให้อย่างเป็นธรรมมากกว่า สุดท้ายก็คือ เพื่อให้เกิดผลทางด้านจิตใจของบุคลากรอีกเช่นกัน ว่าให้เขาเกิดความรู้สึกที่เป็นธรรม เรื่องของการสร้างความรู้สึกผูกพันนั้น ไม่ใช่เรื่องยาก แต่ก็ไม่ใช่เรื่องง่ายเช่นกัน ที่ไม่ยากก็เพราะคนที่เป็นกุญแจสำคัญของการสร้างความรู้สึกผูกพัน และทำให้บุคลากรรู้สึกถึงความสำคัญของตนเอง นั่นก็คือ เหล่าบรรดาหัวหน้างานทุกระดับในองค์กรนั่นเอง ซึ่งจากผลการวิจัยของที่ปรึกษาหลายๆ แห่งต่างก็ระบุตรงกันอีกว่า หัวหน้างานเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคลากรขาดความผูกพันต่อองค์กรด้วยเช่นกัน ดังนั้นการที่จะสร้างความผูกพันต่อองค์กรของคนในองค์กรนั้น ต้องมีกลยุทธ์ที่ดีในการเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร โดยมีหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหาร ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

แนวคิดการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์

นักวิชาการและนักบริหารได้ให้ความหมายของการบริหารเชิงกลยุทธ์ไว้แตกต่างกันไป แต่ในหลักการใหญ่ๆ แล้วก็มีความหมายที่ครอบคลุมตรงกันดังนี้

การจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการที่ประกอบไปด้วยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและข้อมูลสำคัญของธุรกิจที่ใช้ในการประกอบการตัดสินใจ การวางแผนทางการดำเนินงาน และควบคุมการปฏิบัติงานเชิงกลยุทธ์ขององค์กร เพื่อที่จะสร้างความมั่นใจว่าองค์กรสามารถที่จะดำเนินการได้อย่างสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ตลอดจนมีพัฒนาการและสามารถแข่งขันในอุตสาหกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ(จินตนา บุญบงการและณัฐพันธ์,2549:20) เป็นการกำหนดทิศทางหรือวิถีทางในการดำเนินงานขององค์กรเพื่อให้งานบรรลุผลตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งการกำหนดแนวทางหรือทิศทาง

ในการดำเนินงานนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องทำการวิเคราะห์และประเมินปัจจัยต่างๆที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กร เพื่อจัดทำแผนงานดำเนินงานที่เหมาะสมที่สุด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นการตัดสินใจและการปฏิบัติการต่าง ๆ ซึ่งจะมีผลต่อการวางแผนและปฏิบัติตามแผน ซึ่งออกแบบขึ้นเพื่อช่วยให้วัตถุประสงค์ขององค์กรบรรลุผลสำเร็จ (Strategic management is defined as the set of decisions and actions that result in the formulation and implementation of plans designed to achieve a company objectives)

การจัดการเชิงกลยุทธ์ประกอบด้วยงานหลักสำคัญ 9 อย่าง ดังนี้

- 1) การกำหนดพันธกิจหรือภารกิจของบริษัท ซึ่งประกอบด้วยการเขียนข้อความบรรยายกว้าง ๆ เกี่ยวกับความมุ่งหมาย ปรัชญา และเป้าหมาย
- 2) การศึกษาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในแง่ต่าง ๆ ภายในบริษัท เพื่อทราบจุดแข็งและ จุดอ่อน
- 3) ประเมินสภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อค้นหาความได้เปรียบในการแข่งขันและปัจจัยแวดล้อมทั่วไป เพื่อฉกฉวยโอกาสมาเพื่อดำเนินงานและหลีกเลี่ยงอุปสรรคหรือภัยคุกคามต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น
- 4) วิเคราะห์ทางเลือกในการดำเนินงานของบริษัท โดยการจัดสรรทรัพยากรของบริษัท เพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมภายนอก
- 5) กำหนดทางเลือกในการปฏิบัติที่เหมาะสมที่สุด โดยการประเมินแต่ละทางเลือก ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับพันธกิจของบริษัท
- 6) กำหนดวัตถุประสงค์ระยะยาว และกลยุทธ์แม่บทที่จะนำมาใช้ เพื่อเป็นทางเลือกในการ ดำเนินธุรกิจที่เลือกไว้นั้นบรรลุผลสำเร็จ
- 7) พัฒนาวัตถุประสงค์ประจำปีและกลยุทธ์ระยะสั้น ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ระยะยาว และกลยุทธ์แม่บท
- 8) นำกลยุทธ์ที่เลือกไว้ไปปฏิบัติด้วยการจัดสรรปันส่วนทรัพยากร เพื่อให้เหมาะสมกับงาน คน โครงสร้างและเทคโนโลยี
- 9) ประเมินผลสำเร็จของกระบวนการกลยุทธ์ทุกขั้นตอนที่ได้ปฏิบัติ เพื่อนำผลที่ได้มาใช้เป็นตัวนำเข้า เพื่อการตัดสินใจในอนาคต

จากงานหลักทั้ง 9 ประการที่กล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นการบริหารงานที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน (planning) การอำนวยการ (directing) การจัดองค์กร (organizing) และการควบคุม (controlling) อันเกี่ยวกับการตัดสินใจและการปฏิบัติการทางด้านกลยุทธ์ของบริษัท สำหรับ กลยุทธ์ในความหมายของผู้จัดการ หมายถึงแผนแม่บทขนาดใหญ่ที่จะนำไปปฏิบัติในอนาคต เพื่อเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่มีการแข่งขัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ กลยุทธ์จึงเปรียบได้เหมือนกัน “แผนการแข่งขัน” หรือ “game plan” ของบริษัท แม้ว่าแผนนั้นจะไม่ให้รายละเอียดชัดเจนมากนักเกี่ยวกับการเตรียมการทุกด้านในอนาคต (เช่น คน เงินและวัสดุ) แต่ก็ได้ให้แนวทางในการตัดสินใจด้านการจัดการเป็นอย่างดี กลยุทธ์จะสะท้อนให้บริษัทตระหนักว่า บริษัทควรจะแข่งขันอย่างไร (how) เมื่อไร (when) และที่ไหน (

where) ควรจะแข่งกับใคร (against whom) และมีความมุ่งหมายอะไร (for what purposes) โดยวิธีการเหล่านี้นี้จะสามารถช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์(Pearce and Robinson,2000:3)

การจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategy management) เป็นวิธีการบริหารที่มุ่งเน้น

- การกำหนดทิศทาง ภารกิจและกลยุทธ์การดำเนินงานขององค์กรให้ชัดเจนและสอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ในสภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพการณ์ภายในขององค์กร

- การดำเนินการพัฒนาปรับปรุงส่วนต่าง ๆ ขององค์กรให้สามารถนำกลยุทธ์ที่กำหนดไว้ไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

- การติดตามกำกับ ควบคุมและประเมินผลการดำเนินการตามกลยุทธ์ เพื่อเรียนรู้ผลความก้าวหน้าตลอดจนปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อนำไปแก้ไขปรับปรุงต่อไป(ปิ่นรส มาลากุล ณ อยุธยา,2549:25)

การจัดการเชิงกลยุทธ์ ยังเป็นกิจกรรมที่ผู้บริหารกระทำเพื่อให้ได้กลยุทธ์ขององค์กร โดยจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการจัดการที่เป็นพื้นฐานขององค์กร คือการวางแผน การจัดองค์กร การนำและการควบคุม โดยเพิ่มและเน้นการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในองค์กร เพื่อให้ทราบสถานะขององค์กรเพื่อกำหนดกลยุทธ์อย่างเหมาะสมก่อนนำไปปฏิบัติต่อไป(Robbins & Coulter,2007:89)

สรุปได้ว่า การจัดการเชิงกลยุทธ์ หมายถึง กระบวนการจัดการขององค์กร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทั้งในระยะสั้นและในระยะยาวตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ โดยมีการวิเคราะห์และประเมินปัจจัยต่างๆ ที่อาจจะเกี่ยวข้องควรคำนึงถึงบริบทขององค์กรและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้ได้แผนงานในการปฏิบัติงานที่เหมาะสมขององค์กร ก่อนที่จะนำแผนงานนั้นไปสู่การปฏิบัติ

2. แนวคิดความผูกพันต่อองค์กร

ความผูกพันต่อองค์กรนั้นเป็นเรื่องที่สามารถอธิบายพฤติกรรมของคนในองค์กรได้หากองค์กรใดมีบุคลากรที่มีความผูกพันต่อองค์กรสูงแล้ว ย่อมนำพาองค์กรบรรลุเป้าหมายได้ ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมาย และได้ทำการศึกษาเรื่องความผูกพันต่อองค์กร ไว้ดังนี้

“ความ” หมายถึง เรื่อง เช่นเนื้อความ เกิดความ และได้ให้ความหมายของคำว่า “ผูกพัน” หมายถึง มีความเป็นห่วงกังวลเพราะรักใคร่ ก่อให้เกิดพันธะที่จะต้องปฏิบัติตาม(ราชบัณฑิตยสถาน,2542:231) องค์กรศูนย์รวมกลุ่มบุคคลหรือกิจการที่ประกอบกันขึ้นเป็นหน่วยงานเดียวกัน เพื่อดำเนินกิจการตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือในตราสารจัดตั้ง ซึ่งอาจเป็นหน่วยงานของรัฐ เช่น องค์กรของรัฐบาล หน่วยงานเอกชน เช่น บริษัทจำกัด สมาคมหรือหน่วยงานระหว่างประเทศ เช่น องค์กรสหประชาชาติ จึงกล่าวได้ว่า ความผูกพันต่อองค์กรน่าจะหมายถึง การเกิดความกังวล รักใคร่ในหน่วยงานที่ปฏิบัติซึ่งก่อให้เกิดพันธะที่จะต้องปฏิบัติตาม ซึ่งยังหมายถึงความรู้สึกต้องการที่จะ “อยู่” และไม่ยอม “ไป” จากองค์กร ไม่ว่าจะเพิ่มเงินเดือน รายได้ หรือสิ่งจูงใจอื่น ๆ พร้อมทั้งเต็มใจที่จะปฏิบัติงานเพื่อองค์กรที่เขาปฏิบัติงานอยู่ การพิจารณาว่าบุคคลใดมีความผูกพันต่อองค์กรมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับตัวชี้ที่เห็นได้ชัด คือ

1. ความจงรักภักดีต่อองค์กร กล่าวคือ มีความรู้สึกรักใคร่ ไม่อยากไปจากองค์กรอาจจะเป็นเพราะว่าองค์กรนั้นมีสิ่งจูงใจที่ทำให้เขารู้สึกเสียตายเป็นที่จะต้องออกไปจากองค์กร เช่นผลตอบแทนในรูปแบบเงินเดือน สวัสดิการ ความก้าวหน้า

2. ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับหน่วยงานที่เขาทำอยู่ ผู้ปฏิบัติงานผูกพันกับองค์กรรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับองค์กร ปฏิบัติตนตามค่านิยมขององค์กร เพื่อดำเนินงานไปสู่จุดหมายขององค์กร

3. ความรู้สึกเกี่ยวพันกับงานคือ ความพอใจในงานที่ทำ และต้องการให้งานบรรลุผลสำเร็จ ทุ่มเทแรงกายใจเพื่อให้งานสำเร็จ(จิระจิตต์ ราคา,2525:52)

ความผูกพันต่อองค์กรหรือความจงรักภักดีต่อองค์กร (Organizational commitment) หมายถึงระดับความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการทำงานให้กับหน่วยงานหรือองค์กรที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่อย่างเต็มกำลังความสามารถและรักษาสภาพความปรารถนาที่จะเป็นสมาชิกขององค์กร บุคคลใดมีความรู้สึกผูกพันกับองค์กรสูง คนเหล่านั้นจะมีความรู้สึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร(ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ,2541:96) ยังรวมถึงระดับความรู้สึกทางจิตใจของบุคคลที่มีต่องาน และยอมรับว่างานคือส่วนหนึ่งของตัวตนของเขา ความผูกพันนี้เป็นคุณค่าของงานที่บุคคลยอมรับเหมือนกับเป็นคุณค่าของตนเอง(มุกดา ศรียงค์,2529:20) ความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน (Affective Attachment) และมีความผูกพันต่อเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร ซึ่งประกอบด้วย

1. ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับองค์กร (Identification) โดยการเต็มใจที่จะปฏิบัติงาน และยอมรับในค่านิยม และวัตถุประสงค์ขององค์กร และถือเสมือนหนึ่งว่าเป็นของตนเองเช่นกัน

2. การเข้ามามีส่วนร่วมในองค์กร (Involvement) โดย การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์กรตามบทบาทของตนอย่างเต็มที่

3. ความจงรักภักดีต่อองค์กร (Loyalty) เป็นความรู้สึกผูกพันต่อองค์กร(Buchanan II,1974:533)

ความผูกพันต่อองค์กรเป็นระดับของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสมาชิกกับองค์กร ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของสมาชิกที่มีต่อองค์กรจาก

1. ความปรารถนาที่จะยังคงเป็นสมาชิกขององค์กรต่อไป

2. ความเต็มใจอย่างเต็มที่ ในการปฏิบัติงานให้องค์กร

3. ความเชื่อมั่น และยอมรับเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร(Porter,1973:151)

ความผูกพันต่อองค์กรยังเป็นระดับความเชื่อและการยอมรับเป้าหมายขององค์กรของพนักงานและความต้องการที่จะทำงานในองค์กรจากผลการวิจัยพบว่าความผูกพันต่อองค์กรและความพึงพอใจในงานมีแนวโน้มที่มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน(Mathis,R.L.and Jackson,J.H.,2002:23) เป็นความแข็งแกร่งของการแสดงตัวและการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง ซึ่งจะแสดงออกมาในรูปของ ความเชื่อมั่นและยอมรับในเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร ความพยายามอย่างเต็มที่ในการปฏิบัติงานให้กับองค์กร ความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะคงความเป็นสมาชิกขององค์กร(Porter, Lyman W. Steers,1974:603) เป็นความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน (

Partisam) ความผูกพันที่มีต่อเป้าหมายและค่านิยมขององค์กรและการปฏิบัติงานตามบทบาทของตนเอง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร ซึ่งความผูกพันต่อองค์กรประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

1. ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับองค์กร (Identification) เป็นการแสดงออกจากเป้าหมายและค่านิยมขององค์กรของผู้ปฏิบัติงาน
2. ความเกี่ยวข้องกับองค์กร (Involvement) โดยการปฏิบัติงานตามบทบาทตามหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มที่
3. ความจงรักภักดี (Loyalty) ความรู้สึกรักและผูกพันต่อองค์กร(Allen and Meyer,2554:16)

สรุปได้ว่า ความผูกพันต่อองค์กร หมายถึง ลักษณะของความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีต่อองค์กรซึ่งจะมีการแสดงออกในรูปของความน่าเชื่อถือ และยอมรับเป้าหมายขององค์กร โดยมีความสอดคล้องกันระหว่างเป้าหมายและนโยบายขององค์กร บุคลากรมีความเต็มใจที่จะปฏิบัติงานเพื่อองค์กร กล่าวคือ มีความรู้สึกภาคภูมิใจที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์กร เป็นส่วนหนึ่งขององค์กร จึงเกิดความจงรักภักดีต่อองค์กร มีความพยายามอย่างเต็มที่เพื่อผลสำเร็จขององค์กร

แนวคิดตามหลักสังคหธรรม

มนุษย์จำเป็นต้องอยู่ร่วมกันและมีการพึ่งพาอาศัยกัน และการมาอยู่ร่วมกันในสังคมของคนส่วนมากก็มักจะนำไปสู่ความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน อันนำไปสู่ความขัดแย้งในเวลาต่อมา จึงจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์ หรือหลักยึดเพื่อให้คนในสังคมยึดถือและปฏิบัติเพื่อให้เกิดความถูกต้อง เป็นธรรม และนำความเจริญมาสู่สังคม หลักสังคหวัตถุ 4 ถือว่าเป็นหลักธรรมอย่างหนึ่งซึ่งช่วยประสานชนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึง สังคหวัตถุ 4 ไว้ว่า เป็นสังคหวัตถุ (ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว) 4 ประการคือ

1. ทาน (การให้)
2. ปิยวาจา (วาจาเป็นที่รัก)
3. อตถจริยา (การประพฤติประโยชน์)
4. สมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ)

ทาน ปิยวาจา อตถจริยาในโลกนี้ และสมานัตตตาในธรรมนั้นๆ ตามสมควร ธรรมเหล่านี้แลช่วยอุ้มชูโลกเหมือนลิ่มสลักที่ยึดคุมรถซึ่งแล่นไปไถ่ได้นั้น ถ้าไม่พื้มีธรรมเหล่านี้มารดาหรือบิดาก็ไม่พื้ได้การนับถือหรือการบูชาเพราะบุตรเป็นเหตุ แต่เพราะบัณฑิตเล็งเห็นความสำคัญของสังคหธรรมเหล่านี้ฉะนั้นบัณฑิตเหล่านั้นจึงถึงความใหญ่และเป็นผู้ว่าสารเสรีญ

คำสอนของพระสัมมาสัมมาพุทธเจ้าเป็นสังคหธรรมที่ผู้ปฏิบัติตามทุกคนย่อมสามารถรู้แจ้ง เห็นจริงได้ด้วยตนเอง และทำให้ผู้ปฏิบัติพันทุข์ เข้าถึงความสุขและความบริสุทธิ์ภายในได้จริง ธรรมะของพระพุทธองค์เป็นความรู้อันบริสุทธิ์ เป็นธรรมโอสถนนานเอกที่สามารถเยี่ยวยารักษาจิตใจของมวลมนุษยชาติให้หลุดพ้นจากความโลภ ความโกรธ ความหลง เพราะเมื่อใจปราศจากสิ่งเหล่านี้ ใจย่อมสะอาดบริสุทธิ์ มีอานุภาพและ

เกิดเป็นความเมตตากรุณาปราณี มีแต่ความรักความปรารถนาดีต่อกัน ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ในสังคหวัตถุสูตร ว่า

ทานญจ เปยยวชฌญจ อตถจริยา จ ยา อิธ

สมานตตตา จ ฌเมสุ ตตถ ตตถ ยถา รหิ

ทาน (การให้) เปยยวัชชะ (มีวาจาเป็นที่รัก)

สมานตตตา (วางตนสม่ำเสมอ)

อตถจริยา (การประพฤติประโยชน์)

สังคหวัตถุธรรมเหล่านี้ช่วยอุ้มชูโลก เหมือนลิมสลักที่ยึดคบริดซึ่งเล่นไปไว้ได้นั้นในการอยู่ร่วมกันในสังคมนั้น มนุษย์ทุกคนล้วนปรารถนาเป็นที่รักของคนรอบข้าง เป็นที่ยอมรับนับถือของทุกๆ คน และปรารถนาที่จะได้ยินได้ฟังคำยกย่องสรรเสริญ มากกว่าเสียงนินทาว่าร้ายพระพุทธรองค์ได้ทรงสอนวิธีที่จะทำตนให้เป็นที่รักของสังคมว่า ขั้นแรกให้ปรับที่ตัวของเราเองก่อน คือ ต้องทำตัวเราให้เป็นคนน่ารักเสียก่อน โดยการปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นคุณธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจคนผูกใจคนและประสานหมู่ชนให้มีความสามัคคี เป็นหลักธรรมที่ทำให้คนเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของคนทั่วไป เป็นการปลูกไมตรี เต็มน้ำใจต่อกัน ทำให้สังคมเป็นสุข นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของสังคหวัตถุ 4 ไว้ดังนี้

เมื่อทุกคนต่างประพฤติสังคหวัตถุทั่วถึงกันแล้ว อย่าว่าแต่เฉพาะคน เฉพาะครอบครัว จะรักใคร่นับถืออยู่เป็นสุขสบายเลย ถึงคนทั้งหมู่บ้าน ทั้งเมือง ทั้งประเทศ ทั้งโลก ก็ต้องอยู่เป็นสุขสบายตลอดไปเหมือนกัน เพราะฉะนั้นท่านจึงว่าสังคหวัตถุทั้ง 4 อย่าง เป็นคุณสำหรับยึดเหนี่ยวน้ำใจผู้อื่นให้รักใคร่นับถือ ช่วยเหลือกัน อย่างวิเศษแท้(สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ,2528:53) เป็นหลักการสงเคราะห์ หรือเป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจคน และประสานหมู่ชนไว้ในความสามัคคี(พระธรรมปิฎก,2528:11) เป็นการผูกใจคน เป็นเหมือนมนต์รักมนต์เสน่ห์หา เมตตา มหานิยม(คุณ โทษณ์,2537:25) เป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวคือ ยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี(ปรีชา นันทาภิวัฒน์,2544:143) เป็นที่ตั้งแห่งความยึดเหนี่ยวจิตใจของกันและกัน อันเป็นไปเพื่อการสงเคราะห์กัน(บุญศิริ ขวลิธธำรง,2529:23) เป็นธรรมเครื่องผูกมัดน้ำใจ(อุดม เขยกีวงศ์,2548:115)

สรุปได้ว่า หลักสังคหวัตถุ 4 หมายถึง เป็นคุณธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจคนผูกใจคนและประสานหมู่ชนให้มีความสามัคคี เป็นหลักธรรมที่ทำให้คนเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของบุคคลทั่วไป เป็นการปลูกไมตรี เต็มน้ำใจต่อกัน ทำให้สังคมเป็นสุข

พุทธวิธีครองใจคนกับสังคหวัตถุ 4

เคล็ดลับการครองใจคน หรือ “พุทธวิธีครองใจคน” การทำให้คนรอบข้างรักเราพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอนให้ปรับที่ตัวของเราเอง คือ ต้องทำตัวเราให้เป็นคนน่ารักเสียก่อนโดยการปฏิบัติตามสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นการปฏิบัติ เพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน ทำให้เกิดความเคารพ รักใคร่นับถือซึ่งกันและกัน เกรงอกเกรงใจกัน ไม่ว่าใครก็ตาม เมื่อมีหลักสังคหวัตถุ 4 นี้จะทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นธรรมดาที่ทุกคนต่างต้องการความรักจากคนรอบข้าง โดยการปฏิบัติตัวดี แต่งตัวให้ดูดี พุดจาให้ไพเราะ เพื่อเรียกร้องความรัก แต่วิธีเหล่านี้ก็ไม่ประสบผลสำเร็จเสมอไป บางคนไม่จำเป็นต้องแต่งตัวดี ทำตัวเด่น ไม่ต้องมียศสูงแต่

กลับ เป็นที่รักของคนรอบข้างได้ โดยวิธีการผูกมัดใจคน ครองใจคน อย่างถูกต้อง ด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 ประการดังนี้^(1) วัชร โชติรัตน, 2551:21)

1. ทาน คือ การให้ พอให้แล้ว เขาได้ในสิ่งที่เขาต้องการ เขาก็จะมีความรักเราขึ้น การให้ทาน ไม่ได้หมายถึงการให้วัตถุสิ่งของ หรือเรียกว่า อามิสทาน แต่เพียงอย่างเดียว ยังหมายรวมถึง การให้ความรู้เป็นทานด้วย ถ้าเป็นความรู้ทางโลก เรียกว่า วิद्याทาน ถ้าเป็นความรู้ทางธรรมเรียกว่า ธรรมทาน

นอกจากนี้ยังมีการให้ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ การให้อภัย ไม่ถือโทษโกรธเคืองกัน มีจิตเมตตา ปราปรณาดีต่อกันหรือเรียกว่า อภัยทาน คนเราอยู่ด้วยกัน เป็นธรรมดา ที่จะต้องมีการกระทบกระทั่งกันบ้าง ชัดใจกันบ้าง แต่เมื่อชัดใจกันแล้วก็ควรต้องมีการให้อภัยกัน ให้เรามองแต่ข้อดีของเขา มีความรักความเมตตาที่พร้อมจะมอบให้กับทุกคน

2. ปิยวาจา คือ การพูดถ้อยคำที่เป็นที่รัก คำพูดเป็นสิ่งสำคัญจะทำให้คนรักหรือเกลียดก็ได้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้หลักการพูดไว้ว่า

- ต้องเป็นคำจริง
- เป็นคำสุภาพไพเราะอ่อนหวาน
- พูดแล้วก่อให้เกิดประโยชน์
- พูดถูกกาลเทศะคือถูกเวลาสถานที่

นอกจากการพูดจาไพเราะแล้ว จะต้องมีความเสี่ยง ค่ะ ครับ ซึ่งเป็นการเพิ่มเสน่ห์ให้กับผู้พูด เมื่อพูดไปแล้ว คำพูดไปแล้วความเสี่ยงจะเป็นตัวเหนี่ยวใจคนให้มาติดอยู่ที่ผู้พูด

3. อัตถจริยา คือ การทำตนให้เป็นประโยชน์ ในข้อนี้ แยกได้ 2 ประเด็น คือ

การทำตัวของเราให้เป็นคนมีประโยชน์

การสร้างประโยชน์ให้กับคนอื่น

คือเราต้องฝึกตัวของเราเองให้เป็นคนมีประโยชน์ เพราะถ้าคนไหนเป็นคนมีประโยชน์ เพราะถ้าคนไหนเป็นคนที่มีประโยชน์ คนๆ นั้นจะเป็นที่รักของคนอื่น ใครก็อยากเข้าใกล้ วิธีทำให้เราเป็นคนมีประโยชน์ ก็ทำได้ โดยการหมั่นปรับปรุง พัฒนาความรู้ ความสามารถของเราให้ยิ่งๆ ขึ้นไปตลอดเวลา และต้องทำควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณธรรมด้วย เพราะเราจะคนเก่ง อย่างเดียวไม่พอแต่ต้องเป็นคนดีด้วยเมื่อเราฝึกตัวเองให้เป็นคนมีประโยชน์แล้ว ก็ต้องสร้างประโยชน์ให้ กับคนอื่นด้วยให้การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีน้ำใจไมตรีต่อกัน เห็นอะไรช่วยได้ก็ช่วยกัน ไม่นิ่งเฉยดูตาย ก็จะเป็นที่รักของคนทั่วไปแม้แต่ในสังคมที่ถูกยกย่องให้เกียรติ ย่อมเป็นบุคคลที่ทำคุณประโยชน์แก่หมู่ชนนั้นๆ เพราะฉะนั้นเมื่อเราอยู่ที่ใด เราควรทำตัวให้เกิดประโยชน์ บุคคลใดก็ตามเป็นบุคคลที่มีประโยชน์บุคคลนั้น จะเป็นบุคคลที่น่ารัก

4. สมานัตตตา การวางตนให้สม่ำเสมอ หมายถึง การวางตัวของเราให้สมกับฐานะ และบทบาทของตัวเอง เช่น เป็นพี่เป็นน้อง เป็นพ่อแม่ลูก เป็นสามีภรรยา เราก็วางตัวเหมาะสมไปตามนั้น แต่ละคนมีหลายฐานะในตัวเอง ดังนั้น เราจะต้องศึกษาว่า ในแต่ละฐานะที่เราเป็นอยู่ มีหน้าที่อย่างไร เมื่อศึกษาแล้วก็ต้องปฏิบัติตามหน้าที่นั้นๆ ให้สมบูรณ์ถ้าได้ทำเช่นนี้ เราก็จะเป็นที่รักของคนรอบข้าง สมานัตตตา ยังหมายรวมถึงการทำตนให้สมกับที่เป็นคน คือ การปฏิบัติตนให้เป็นคนดีที่โลกต้องการด้วย

เป็นที่สังเกตได้มากขึ้นเรื่อยๆ ว่า มีปริมาณของกลุ่มคนชั้นปัญญาชนชาติตะวันตกได้เดินทางเข้ามาศึกษาและปฏิบัติธรรมเพื่อค้นหาวิธีแก้ปัญหทางจิตใจเพิ่มมากขึ้น มีเหล่าบรรดานักคิดชาวตะวันตกที่มีชื่อเสียงในวงการธุรกิจได้เขียนตำราการบริหารจัดการซึ่งมีองค์ประกอบของการบริหารเชิงพุทธอยู่อย่างชัดเจน ฉะนั้น องค์การธุรกิจในสังคมไทย แทนที่จะไปค้นหาตัวแบบจากตะวันตก ซึ่งในที่สุดแล้ว ก็คือภูมิปัญญาที่เรามีอยู่มาแต่เดิม ไม่ต้องไปรื้อศึกษาจากตำราของนักคิดตะวันตกเหล่านี้อีกทอดหนึ่ง แต่ใช้วิธีศึกษาโดยตรงจากสิ่งที่เรามีอยู่ เพียงแต่ต้องมองข้ามข้อจำกัดในเรื่องของถ้อยคำที่ใช้ ซึ่งอาจจะไม่ร่วมสมัย โดยเล็งไปที่เนื้อหาหรือแก่นของเรื่องแทน

สังคหวัตถุ 4 คือ หลักอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวบุคคล ซึ่งในที่นี้รวมถึง พลเมืองบริษัท (Corporate Citizen) ให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข สามารถใช้เป็นตัวแบบหรือวิธีการในการดำเนินการขององค์กร โดยมีความสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยที่มีอุปนิสัยของการสงเคราะห์เกื้อกูลเป็นพื้นฐาน ประกอบด้วย

1. Corporate Philanthropy คือ การให้ หรือการบริจาคในสิ่งที่ควรให้แก่ผู้ยากไร้หรือแก่ผู้ที่ขาดแคลนกว่า ทั้งในรูปของวัตถุสิ่งของ เช่น การนำสิ่งของเครื่องใช้ไปแจกแก่ผู้ประสบภัย การทำบุญตามหลักศาสนา การให้โอกาสทางธุรกิจ การแบ่งปันตลาด หรือการให้อภัย ตลอดจนการให้ความรู้ คำแนะนำต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ เปรียบได้กับ ทาน

2. Corporate Communication คือ การสื่อสารในสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ สิ่งที่เป็นสาระข้อเท็จจริง ประกอบด้วยเหตุผล และความจริงใจ โดยไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด เช่น การให้ข้อมูลผลิตภัณฑ์ที่ต้องครบถ้วนแก่ผู้บริโภค การไม่โฆษณาประชาสัมพันธ์คุณลักษณะของสินค้าเกินจริง หรือการไม่หลอกลวงมอมเมาประชาชน เปรียบได้กับ ปิยวาจา

3. Community Volunteering คือ การเสียสละแรงงาน แรงใจ และเวลา เพื่อบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เช่น การเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือสังคมในโอกาสต่างๆ การระแวงระวังในการดำเนินงานที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เป็นไปโดยสมัครใจ เป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมในรูปแบบหนึ่ง เปรียบได้กับ อตถจริยา

4. Equitable Treatment คือ การปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Good Corporate Governance) ไม่ถือว่าองค์กรตนเป็นใหญ่ เอาใจใส่ในสุขทุกข์ของผู้มีส่วนได้เสียอื่นๆ และร่วมแก้ไขโดยไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งหมายถึง การมีส่วนร่วม (Participation) ขององค์กรในการดูแลสังคมอย่างสม่ำเสมอ เช่น การดูแลสิทธิประโยชน์ของผู้ถือหุ้นรายใหญ่รายย่อยอย่างเสมอภาค การบริการลูกค้าอย่างเสมอต้นเสมอปลายโดยไม่เลือกว่าเป็นรายใหญ่หรือรายย่อย การทำหน้าที่ในการเสียภาษีอากรให้รัฐอย่างตรงไปตรงมา เปรียบได้กับ สมานัตตตา

สรุปได้ว่า สังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา ที่เป็นวิธีปฏิบัติเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจของคน ให้เกิดความรักเกิดการสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นวิธีปฏิบัติเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจของคน ให้เกิดความรักเกิดการสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลทุกคน ร่วม สร้างสรรค์ ประสานสังคมให้ดีขึ้น มีเอกภาพ เป็นทางเกิดของความสามัคคี ช่วยให้เกิดความรู้รัก สามัคคีในกลุ่มคนสามารถใช้วิธีการในการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจขององค์กร โดยมีความสอดคล้องกับบริบทของ

สังคมไทย ที่มีอุปนิสัยของการสงเคราะห์เกื้อกูลเป็นพื้นฐานประกอบด้วย ทาน เป็นการให้ปันสิ่งของๆตนแก่ผู้อื่น การเสียสละแก่กันและกัน ไม่ว่าจะเป็น วัตถุทาน อภัยทานหรือธรรมทาน ปิยวาจา เป็นการเจรจาจาที่สุภาพ ไพเราะ อ่อนหวาน เหมาะสม และมีความสัจยจริง อตถจริยา เป็นการประพฤติในสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ทั้งต่อตนเองและส่วนรวม ตามความเหมาะสมแก่ฐานะและโอกาส เป็นผู้มึน้ำใจ ไม่นิ่งดูตายและสมานัตตาคือ วางตนเหมาะสมกับฐานะ ตำแหน่ง หน้าที่การงาน ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ร่วมทุกข์ร่วมสุขสมำเสมอ การปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี ร่วมแก้ไขโดยไม่เลือกปฏิบัติ ถ้าองค์กรใดอยู่ร่วมกันโดยปราศจากหลักธรรม องค์กรนั้นย่อมมีแต่การแย่งชิงกันและทำให้เกิดปัญหามากมายเกิดขึ้นภายในองค์กรอีกด้วย

สรุป

กลยุทธ์การเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร ตามหลักสังคหธรรม เป็น กระบวนการจัดการขององค์กร สร้างความผูกพันต่อองค์กร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทั้งในระยะสั้นและในระยะยาวตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ โดยมีการวิเคราะห์และประเมินปัจจัยต่างๆ ที่อาจจะเกี่ยวข้องควรคำนึงถึงบริบทขององค์กรและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้ได้แผนงานในการปฏิบัติงานที่เหมาะสมขององค์กร ก่อนที่จะนำแผนงานนั้นไปสู่การปฏิบัติ บุคลากรมีความเต็มใจที่จะปฏิบัติงานเพื่อองค์กร มีความรู้สึภาคภูมิใจ มีความเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร เกิดความจงรักภักดีต่อองค์กร มีความพยายามอย่างเต็มที่เพื่อผลสำเร็จขององค์กร โดยมีหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นคุณธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจคนผูกใจคนและประสานหมู่ชนให้มีความสามัคคี เป็นหลักธรรมที่ทำให้คนเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของบุคคลทั่วไป เป็นการปลูกไมตรี เต็มน้ำใจต่อกัน ทำให้สังคมเป็นสุข

เอกสารอ้างอิง

ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2539).พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

หนังสือ :

คุณ โทษณ์.(2537). พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนส์โตร์.

จินตนา บุญบงการ และณัฐพันธ์ เชนรนนท์.(2549). การจัดการเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์.

จิระจิตต์ ราคา.(2525). บรรยาภาตองค์กร. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บุญสิริ ขวลิตธารง. ธรรมโอสธ.(2529). กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์. 2529.

ปรีชา นันตาภิวัฒน์ น.อ.(พิเศษ).(2544). พจนานุกรมหลักธรรมพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงแก้ว.

- ปิ่นรส มาลากุล ณ อยุธยา.(2549). การจัดการเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต).(2528). ธรรมานุญชีวิต. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- มุกดา ศรียงค์ และชนิษฐา วิเศษสาร.(2529). จิตวิทยาอุตสาหกรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ราชบัณฑิตยสถาน.(2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.
- วัชร โชติรัตน์.(2551). พุทธวิธีครองใจคนสังคหวัตถุ 4, จุลสารบัณฑิตถาวร. ฉบับวันที่ 22 พฤศจิกายน 2551.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. พฤติกรรมองค์กร.(2541). กรุงเทพมหานคร : Diamond in Business World.
- สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน).(2528). สังคหวัตถุ 4. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- อุดม เขยกิจวงศ์ และ กนิษฐาณ แป้นสุวรรณ.(2548) พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสงดาว.
- Buchanan II,(1974). B. Building Organizational Commitment: The Socialization of Managers in Work Organization. Administrative Science Quarterly.
- Mathis,R.L.and Jackson,J.H.(2002) Human Resource Management :Essential Perspectives. Ohio:South, Western College Publishing.
- Pearce and Robinson.(2000). **Strategic Management**. Chicago, IL: R. D. Irwin, Inc..
- Porter.(1973). L.W. and R.M. Steers. Organizational Work and Personal Factors in Employee Turnover and Absenteeism.
- Porter.(1974). Lyman W. Steers, Rich Mowdy, Richard. I. and Boulion, PV. Organizational Commitment Job Satisfaction and Turmover Among Psychiatric Technicians. Journal of Applied Psychology.
- Robbins & Coulter.(2007). **Planning is the management function that involves plans to integrate and coordinate activities**. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

องค์ความรู้ในการนำสู่การวิจัยขั้นสูง

KNOWLEDGE LEADING TO ADVANCED RESEARCH

นางคันธารัตน์ สุนทรประทุม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

S Mrs. Kantharat Sunthornprathum

Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Corresponding author Email : kantharat@ksvs.ac.th

(Received : January 29, 2022 ; Revised : January 30, 2022 ; Accepted : February 3, 2022)

บทคัดย่อ

องค์ความรู้ต่างๆที่นำมาใช้หรืออธิบายในการวิจัย ย่อมมีความสมบูรณ์ เพียงพอ เป็นที่น่าเชื่อถือ เริ่มที่กระบวนการคิด การพัฒนากระบวนการคิดเป็นการพัฒนาการคิดขั้นสูงยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธศาสตร์จึงเริ่มต้นที่ การศึกษา (Learn) ให้มีสติปัญญาหรือสัมมาทิฐิเป็นขั้นตอนแรก แล้วจึงเข้าสู่ขั้นการพัฒนาพฤติกรรมตามระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ศีลธรรม และจิตใจ เป้าหมายคือ สังคมพัฒนาในทางด้านที่ถูกต้องจบสิ้นขบวนการที่สังคมของอารยชนในที่สุด

คำสำคัญ : องค์ความรู้, การวิจัยขั้นสูง

Abstract

The knowledge that is used or explained in the research is complete enough to be credible. It starts with the thought process, the development of the thinking process, the development of advanced thinking, the strategy of human resources development in the Buddhist way. The study of (learning) to have wisdom or viewpoint is the first step and then step into the development of discipline discipline. To play The mind is the goal, the society develops in the right way, the end of the social movement of the civilized society finally.

Keyword: Knowledge. Advanced Research.

บทนำ

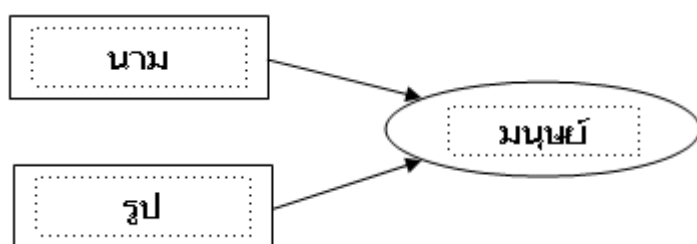
ในการดำเนินการวิจัยเรื่องใดเรื่องหนึ่ง องค์ความรู้ต่างๆที่นำมาใช้หรืออธิบายในการวิจัย ย่อมมีความสมบูรณ์ เพียงพอ เป็นที่น่าเชื่อถือ เริ่มที่ **กระบวนการคิด** การพัฒนากระบวนการคิดเป็นการพัฒนาการคิดขั้นสูง โดยเฉพาะการวิจัยด้านการศึกษา จำเป็นต้องมีการศึกษาค้นคว้า ของกองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2542 สังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาการศึกษา การคิดการวิเคราะห์ จากเอกสารวิชาการต่างๆ ในลักษณะ “การคิดระดับสูง” ได้แก่ การคิดที่ต้องมีกระบวนการ/ขั้นตอนที่มาก และซับซ้อนขึ้น ซึ่งเรียกว่า “กระบวนการคิด” และกระบวนการคิดที่มีความสำคัญกับการคิดคือ กระบวนการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณ หากบุคคลสามารถคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณแล้ว ก็จะได้ความคิดที่ผ่านการกลั่นกรองมาดีแล้ว ซึ่งจะสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น นำไปแก้ปัญหา การตัดสินใจที่จะทำ/ไม่ทำอะไร การริเริ่มการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ โดยเฉพาะการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรมนุษย์ ในเชิงพุทธ จำเป็นที่ผู้วิจัยต้องบูรณาการทั้งความรู้ทางโลกและทางธรรม

ยุทธศาสตร์การพัฒนา พูดถึงแผนการที่จะปฏิบัติ วิธีการ รูปแบบพฤติกรรม การกำหนดตำแหน่งที่จะปฏิบัติการ และ ทศน์วิสัย ในการพัฒนา ซึ่งในที่นี้หมายถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ปัจจัยหลัก(Core factor) ของการพัฒนาทั้งปวง กำหนดตำแหน่งสำคัญของการพัฒนาไว้ที่ทรัพยากรมนุษย์ซึ่งรวมถึงกายกับใจ(Mater& Mind)ตามหลักพุทธศาสตร์ สอดคล้องกับอภิปรัชญาหมวดญาณวิทยาที่ว่าถึงโลกทัศน์ หรือระบบความเชื่อ ในแง่ของวิธีการ รูปแบบ และศาสตร์การพัฒนา พุทธศาสตร์มีองค์ความรู้ที่กำหนดเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาได้ บรรพชนไทยได้เริ่มนับถือพระพุทธศาสนาในพุทธศตวรรษที่ 6 ในอาณาจักรอัยลาว นำโดยกษัตริย์พระองค์แรกของไทยที่นับถือพระพุทธศาสนา มีพระนามว่า ขุนหลวงเม้า ก่อนหน้านั้นในพุทธศตวรรษที่ 3 ในรัชสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช ดินแดนที่เรียกว่าสุวรรณภูมิ เชื่อกันว่าได้เกิดดินแดนที่เป็นจังหวัดนครปฐมในปัจจุบัน ก็ได้รับเอาพระพุทธศาสนา ที่พระเถระสองรูป คือพระโสณเถระกับพระอุตตรเถระนำมาเผยแผ่ ตั้งแต่นั้นมาประเทศไทยได้นับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติโดยพฤตินัยมาตลอดจนถึงปัจจุบัน(รัตนะ บัวสนธ์,2539)

หลักวิชาการ หรือองค์ความรู้ของพุทธศาสตร์มีหลากหลาย และครอบคลุมเนื้อหาต่าง ๆ อย่างน่าศึกษาวิจัยเป็นอย่างยิ่ง มีความพร้อมมูลทางด้านองค์ประกอบ เนื้อหา และคุณค่าทางจริยธรรมอย่างเอนกประการ จึงเป็นสิ่งที่ท้าทายอย่างยิ่งสำหรับนักวิชาการที่จะศึกษาวิเคราะห์อย่างวิทยาศาสตร์ เพราะพุทธศาสตร์เป็นวิทยาศาสตร์อยู่แล้ว โลกของการศึกษาพุทธศาสตร์จะเปิดกว้างยิ่งขึ้น ถ้ามีกระบวนการ (Process) ขั้นตอน (Steps) และระเบียบวิธี(Methodology) อย่างเหมาะสมสอดคล้อง องค์ความรู้ด้านนี้จะถูกนำไปศึกษาประยุกต์ สังเคราะห์ เข้ากับองค์ความรู้ด้านอื่นๆ ส่งผลให้เกิดองค์ความรู้ (Knowledge) อย่างมหาศาลกับผู้คนใจ และชาวพุทธทั่วไป ทั้งระดับสำคัญ (Mainstream) และทางเลือก(Alternative)

องค์ความรู้ทางพุทธศาสตร์มีนัยสำคัญและหลากหลาย สอดคล้องกับวิชาการด้านอื่น ทั้งในแง่วิชาการเอง และในด้านเป้าหมาย (Goals) วัตถุประสงค์ (Objective)ของการนำไปใช้เพื่อให้เกิดผลในบั้นปลายของการศึกษา ปฏิบัติ ดำเนินการ ตามปรัชญาของศาสตร์แขนงอื่น ยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ที่จะศึกษาวิธีการของพุทธศาสตร์ เป็นกรณีศึกษาในเรื่องนี้

การพัฒนา (Development) หมายถึงการกระทำให้ดีขึ้น เจริญขึ้น คือความเจริญก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ เพื่อคุณภาพชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ดีขึ้นกว่าเดิม และการพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนเอาไว้ อย่างชัดเจน ทั้งระยะสั้นระยะกลาง และยาว **องค์ประกอบของการพัฒนา** ประกอบด้วย**ปัจจัยภายใน** (Internal Factors) เช่น แรงขับ (drives)ทางจิตวิทยา ปัจจัยทางชีววิทยา **ปัจจัยภายนอก** (External Factors) เช่นการเมือง แผนการนโยบาย วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม กฎหมาย ปัจจัยทางสังคมวิกฤตการณ์และสงคราม ทั้งนี้การพัฒนามีเป้าหมายที่ตัวตนแบบทางสังคม คือ ตัวแบบระดับปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กร สังคม และสังคมระดับนานาชาติ ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะการพัฒนา ระดับสังคมปัจเจก หรืออยู่ในสังคมองค์กรเท่านั้น ส่วน **มนุษย์ (Human)** คือ สิ่งประกอบ หรือรวมกันของสองสิ่ง คือ 1) **สิ่งที่ป็นรูปธรรม** รูปร่าง สัมผัสได้ รวมเรียกว่า สสาร (Materialism) ได้แก่สังขาร หรือร่างกาย ในทางพุทธศาสตร์ คือส่วนที่เป็นรูป หรือวัตถุธรรม 2) **สิ่งที่ป็นนามธรรม** หรือไม่ใช่วัตถุ (Non-Materialism) ซึ่งได้แก่จิต หรือใจ(Mind) และวิญญาณ **ธาตุวิภังค์สูตร** ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของมนุษย์ไว้ว่า มี ธาตุ 6 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศ และวิญญาณ ธาตุตัวที่1-5 เป็นธาตุไม่มีความรู้ ธาตุตัวที่6 เป็นธาตุมีความรู้ มนุษย์จึงประกอบด้วยสองส่วนใหญ่ คือนาม และรูป รวมกับเรียกว่ามนุษย์(พระราชมุนี,2538) ตามแผนภูมิ

ดังนั้น คนหรือมนุษย์จะสามารถพัฒนาส่วนร่างกาย หรือสังขารสรีระตามมรรคหรือหลักการอย่างไร ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ส่วนจิตใจ หรือจิตนั้นเป็นนามธรรมสามารถที่จะพัฒนาให้มีคุณภาพสูงขึ้นได้เช่นกัน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงต้องพิจารณาให้รอบคอบเมื่อมีการพัฒนา ทั้งสองส่วนควรได้รับการพัฒนาในระดับใกล้เคียงกันเพื่อความสมดุล(balance)ของการพัฒนาและการพัฒนาตามแนวพุทธศาสตร์ (Development in Buddhist Approach) สังคมองค์กรรวมจะพัฒนาได้ก็ต่อเมื่อคนในชาติ หรือปัจเจกบุคคล ได้รับการพัฒนาก่อน กล่าวคือ คนในชาติจะต้องมีศักยภาพและขีดความสามารถ เข้มแข็ง ช่วยเหลือตนเองให้ได้ เป็นที่พึ่งของตนเองให้ได้

พุทธศาสตร์มีองค์ความรู้ ที่สามารถจะใช้เป็นแผนการ รูปแบบ วิธีการ กำหนดบุคคลกลุ่มเป้าหมายที่จะพัฒนา หรือเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และถือว่าทรัพยากรมนุษย์เป็นศูนย์กลางและเป็นเป้าหมายหนึ่งที่จะต้องพัฒนาเหมือนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ 8 (2540-2544) ที่คนเป็นจุดศูนย์กลางของการพัฒนา ควบคู่ไปกับองค์ประกอบอื่นเช่นกัน

องค์ความรู้ของพุทธศาสตร์สามารถที่จะกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีเป้าหมายที่ชัดเจน (Target groups) โดยเน้นที่บุคคลที่จะพัฒนา จะใช้หลักการอันเหมาะสมกับปัจเจกบุคคล เป้าหมาย/วัตถุประสงค์ทางสังคม (social goal) คือสันติภาพในสังคมองค์กรรวม กำหนดตำแหน่งสถานะที่จะ

พัฒนาแยกย่อยออกไป คือวางพิสัยเจาะจงลงไป ตามหลักของยุทธศาสตร์การพัฒนา เป็นกรณีศึกษาก็มี (Case study) หรือจะศึกษาภาพรวมของสังคมทั้งหมดก็ได้ แต่เป้าหมายยังชัดเจน

วัตถุประสงค์/เป้าหมายของยุทธศาสตร์ คือ การพัฒนาศักยภาพให้สมบูรณ์ทั้งสองส่วน แต่ให้ความสำคัญกับจิต หรือใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะพุทธศาสตร์ถือว่า ทุกสิ่งทุกอย่างสำคัญที่ใจ มีใจเป็นหัวหน้า สำเร็จ หรือล้มเหลวล้วนขึ้นอยู่กับใจทั้งนั้น การพัฒนาใจให้สมรรถภาพและศักยภาพ มีคุณภาพควรแก่การใช้ งานจึงเป็นเรื่องสำคัญ สอดคล้องกับภาชิตไทยที่ว่า ใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว เป็นต้น หลักการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์โดยใช้หลักพุทธศาสตร์เป็นเครื่องมือ เป็นเรื่องที่จะศึกษาเปรียบเทียบกับหลักยุทธศาสตร์ (Strategy) ของ Henry Mintzberg 5 ประการ คือ 1.เป็นแผนการ(Plan) 2.เป็นวิธีการ(Ploy) 3.เป็นรูปแบบ(Pattern) 4.มีการจัดวางอันดับตำแหน่ง(Position) 5.มีทัศนวิสัย(Perspective) เป็นกระบวนการที่กระทำ ปฏิบัติการที่มี แผนงาน โครงการ รูปแบบ วิธีการปฏิบัติ และทัศนวิสัย หรือพิภพที่ชัดเจน กล่าวถึงสิ่ง หรือทรัพยากร ที่สำคัญ ว่า คืออะไร มีวัตถุประสงค์(objective) และเป้าหมาย (Goal) ในการบริหารจัดการพัฒนา ดังนั้น พุทธศาสตร์ มุ่งองค์ความรู้ที่เครื่องมือที่จะกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และถือว่ามนุษย์เป็น ศูนย์กลางเป็นเป้าหมายหนึ่งที่จะต้องพัฒนาควบคู่ไปกับองค์ประกอบอื่น(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,2554)

พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธศาสตร์ 4 มิติ / ด้าน

การพัฒนา ทางพุทธศาสตร์เรียกว่าภาวนา หมายถึงกระบวนการสร้าง หรือทำให้เกิดให้มีขึ้น ส่วน บุคคล หรือทรัพยากรมนุษย์ที่ผ่านการขัดเกลาพัฒนา และตามกระบวนการแล้ว เรียกว่า ภาวิตา หมายถึงถูก พัฒนาแล้วโดยใช้เครื่องมือและกลไก หลักการ ที่จัดเป็นยุทธวิธีตามแนวพุทธศาสตร์ คือมีคุณสมบัติและมี วัตถุประสงค์ (Objective) และเป้าหมาย (Goal) ตามรูปแบบ (Pattern) ยุทธศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์ กำหนดไว้ 4 มิติ/ด้าน(สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ,2530) คือ

1) กายภาวนา หมายถึงการพัฒนากาย ฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อดำเนินกับโลกภายนอกทั้งด้วย ภายนอกและชีวภาพด้วยดีมิให้เกิดโทษ มีประโยชน์แก่ตนเองและสังคม บำเพ็ญตนให้เกิดประโยชน์ มิให้อกุศล เกิด ปัจเจกบุคคลต้องรู้จักเลือกเสพ บริโภคสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีคุณค่าแก่ร่างกายแก่ตนเอง รับเอาปัจจัยที่ ส่งเสริมความแข็งแรงของร่างกาย ไม่ทำอะไรที่เป็นการหักโหมจนเกินไป รู้จักพักผ่อนให้เพียงพอแก่สุขภาพร่างกาย ออกกำลังกายแต่พอควรและใช้ชีวิตด้วยการมีสติ อย่าประมาท การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาของประเทศ ด้านคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของประชาชนมีนัยตามนี้ จึงกำหนดนโยบายเร่งด่วนออกมา ได้ผลตอบรับเป็นอย่างดี จากหลากหลายทัศนะมุมมอง อันเนื่องมาจากผลกระทบด้านบวกต่อประชาชนในระดับรากหญ้า รัฐจึงใช้ ยุทธวิธีทั้งในเชิงรุก คือ การสร้างกระแสตื่นตัวในการส่งเสริมให้ประชาชนได้ออกกำลังกายในรูปแบบต่าง โดยใช้ทรัพยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นเช่นการออกกำลังกายประกอบเพลงดนตรีท้องถิ่นของแต่ละภาค เป็นต้น เพื่อสร้าง สุขอนามัยที่ดี ยุทธวิธีในเชิงรับ คือ การดูแลรักษาผู้ที่มีโรคร้าย หรือไม่สบาย ดูแลรักษาอย่างมีคุณภาพและได้ มาตรฐานระดับหนึ่ง เป็นการให้โอกาสกับประชาชนได้ใช้บริการของรัฐตามสิทธิอันชอบธรรมตามรัฐธรรมนูญ

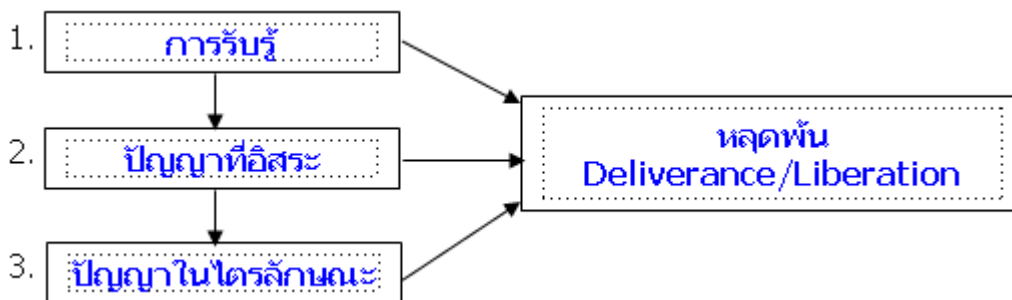
มาตรา 52 มีเป้าหมายทางสังคม คือ การมีสุขภาพชีวิตที่ดีของประชาชน การพัฒนาด้านกายตามแนวพุทธ ศาสตร์จึงเป็นการกำหนดท่าทีและทิศทางอันเหมาะสมกับตนเอง

2) ศิลภาวนา คือการพัฒนาพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล ให้ถูกต้องสอดคล้องกับระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ กติกาของสังคม ตลอดถึงขนบธรรมเนียม จารีตวิถี และมารยาทสากลนิยม มีจรรยาบรรณในวิชาชีพ ประกอบอาชีพที่สุจริต ใช้ชีวิตถูกต้อง และขยันหมั่นเพียร สร้างผลผลิต(product) ให้เพิ่มขึ้นโดยสุจริตในการ ประกอบอาชีพ (อภฺฐานสัมปทา) รู้จักฉลาดอดออม(save) ทรัพย์สินที่หามาได้ ด้วยมาตรการต่างๆ (อารักข สัมปทา) เข้าสู่ระบบการออมของนโยบายรัฐ สังคมไม่มีสันติสุข ขาดความสมดุลภาพเพราะปัจเจกบุคคล บกพร่องใน จริยธรรม คุณธรรม ที่ได้ชื่อว่าศีลนี้แหละ โดยเฉพาะศีลขั้นต้น ซึ่งเป็นหลักสากลในการสร้าง บรรทัดฐานทางสังคม ทั้งมิติของคำพูด การกระทำ และการเลี้ยงชีพ ผลกระทบต่อสังคม อันเนื่องมาจากการ หย่อนยาน หรือบกพร่องทางคุณธรรม คือความเสียหายต่อประเทศ ความเชื่อมั่นต่อประเทศลดลง การพัฒนา ไม่ประสบผลสำเร็จเพราะกระบวนการที่ถูกต้อง สังคมจึงไม่ปกติสุข มีปัญหา อันเป็นผลมาจากการทุจริตทั้ง สามมิติ คือพูด พฤติกรรม และการอาชีพการทุจริต หรือคอร์รับชั่นมีสมุฏฐานมาจากการบกพร่องทางศีลธรรม จึงมีปรากฏทุจริตเชิงนโยบายอันแยบยลออกมา องค์กรอิสระที่เราตั้งขึ้นมาเพื่อดูแลด้านนี้โดยเฉพาะถูกต้อง คาดหวังเอาไว้มาก เพราะเราได้สูญเสียโอกาส สิทธิอันพึงมีพึงได้ ดังนั้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติฉบับที่ 9 (2544-2549) จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการบริหารจัดการที่ (Good governance) เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการผลักดันยุทธศาสตร์ให้ขับเคลื่อนไปด้วยดี และให้ความสำคัญกับ การปรับระบบบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ (Sufficiency) และโปร่งใส (Tranparent) การป้องกันและการ ทุจริตประเพณีมิชอบ

3) จิตตภาวนา การพัฒนาจิต ผูกอบรมจิต ช่มอารมณ์ความรู้สึกได้ มีความเจริญงอกงามทางอารมณ์ (Emotional growth) จิตที่ฝึกอารมณ์ดีแล้วนำความสุขมาให้ จิตที่มีคุณภาพประกอบด้วยคุณธรรมตามหลัก ศาสนา มีสมาธิ มีสติมั่นคง ใช้งานได้ดี เป็นสุขผ่องใสเป็นต้น การพัฒนาจิตเป็นเรื่องของคุณธรรม ความรู้สึก แรงจูงใจ สภาพจิตใจ และเป็นนามธรรม คนเข้าใจยาก ไม่ให้ความสนใจเท่าควร เป็นเรื่องละเอียดอ่อน สังคม เจอภาวะวิกฤตเอาไม่รอดมีการฆ่าตัว เพราะภูมิคุ้มกันทางจิตไม่ดี สุขภาพจิตเบาะบางมากเจอเหตุการณ์เข้าทน ไม่ได้ หากทางออกไม่ได้ก็ฆ่าตัวตาย ถ้าผ่านกระบวนการฝึกอบรมจิตปัญหาเรื่องเหล่านี้คงจะไม่เกิด ไม่ส่งผล กระทบกับสังคมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมในศาสนาที่ตนนับถือ ส่งเสริมให้มีการศึกษาองค์ความรู้ของศาสนา ที่นับถืออย่างเป็นวิทยาศาสตร์ เพราะพุทธศาสตร์เป็นวิทยาศาสตร์ทางจิตอยู่แล้ว ส่วนรูปแบบไสยศาสตร์หรือ พิธีกรรมเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งเท่านั้น ให้ความสำคัญกับการสำรวจดูตัวเองอย่างมีวิจารณญาณ ใช้ปัญญาให้มาก อย่าให้อารมณ์มาเหนือเหตุผล ถึงแม้จะเป็นเรื่องยากแต่ถ้าตั้งใจแน่วแน่ใช้เวลาในการศึกษา รู้ทันตัวเอง มีสติ กำกับอยู่ทุกขณะ สร้างกระบวนการในการบริหารงานด้านส่งเสริมคุณภาพจิตใจของประชาชน โดยการ สนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรมให้กับหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการเผยแผ่องค์ความรู้ด้านศาสนธรรมแก่ประชาชน และหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านสุขภาพจิต ปรับปรุงกระบวนการทำงานให้ทันเหตุการณ์ ศึกษาวิเคราะห์ แนวทางต่างๆอย่างเป็นระบบ ในรูปเครือข่ายงานสร้างคุณภาพจิตของประชาชน อุบายในการพัฒนาคุณภาพ จิตของพุทธศาสตร์มีให้เลือกนำมาใช้ให้เหมาะกับพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลอย่างเหมาะสมหลายประการ แต่

ละอย่างมีผลสะท้อนกลับมายังผู้ปฏิบัติมากน้อยตามกำลังความสามารถของแต่ละคน โดยไม่ต้องเข้าศึกษาหรือ
บวชเรียนตามสำนักต่างๆเพียงแต่มีศุภยคุณแลมีบุคลากรผู้ประสพการณ์ เชี่ยวชาญเข้าใจในวิธีบริการดีต่อผู้อื่น

ในกระแสโลกาภิวัตน์สิ่งที่มาคู่กันคือกระแสวัตถุนิยมในระบอบประชาธิปไตยคนที่จะยืนหยัดสู้ได้
จิตใจต้องเข้มแข็งชีวิตจึงไม่ตกเป็นทาส หรือเหยื่อของกระแส ไม่ต้องไปมองไกลถึงขนาดที่จะช่วยสังคมโดยรวม
ให้พ้นปัญหาสาธารณะ ขอเพียงให้แต่ละคนช่วยตนเองให้ได้ก็เป็นปัญหาที่หนักหนาพอสมควร พุทธศาสตร์
สร้างความเข้มแข็งด้านสุขภาพจิต จึงเป็นเรื่องของจิตตภาวนาโดยตรง 4) **ปัญญาภาวนา** พัฒนาปัญญา การฝึก
อบรมปัญญา ให้อุจเฉตญาณเห็นสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันเข้าใจโลกและชีวิตตามสภาวะ เป็นการไตร่ตรอง
วินิจฉัยเหตุการณ์ตามความเป็นจริง เป็นอิสระ ไม่ตามกิเลส รู้และเข้าใจอะไรตามความเป็นจริง พุทธศาสตร์
หลายตัวที่จะนำไปกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจเจกบุคคล จะมีปัญญากำกับเสมอ ปัญญาเป็นคุณธรรม
สำคัญมาก เพราะช่วยเป็นแสงสว่างส่องทางแห่งชีวิต ช่วยคุ้มครอง หรือปกครองคนและข้อสำคัญ ช่วยให้พ้น
ทุกข์ หรือให้หาความสุขได้ในท่ามกลางความทุกข์ การเผชิญปัญหาชีวิตโดยปราศจากปัญญา เปรียบเหมือน
การเดินทางไปในที่มืด อาจตกหลุมตบ่อ หรือสะพานก็ได้ พุทธศาสตร์ให้ความสำคัญกับปัญญาอย่างมาก และ
ปัญญานั้นต้องเป็นสัมมาปัญญาคือปัญญาที่ถูกต้อง ปัญญาเกิดจากการประกอบความเพียร ฝึกฝน มิใช่เกิดขึ้น
เองโดยบังเอิญ เพราะปัญญาที่เกิดขึ้นเองโดยบังเอิญไม่สามารถที่จะเป็นปัญญาขั้นสูงสุด ประเภทของปัญญาจึง
มีหลายอย่าง แต่ปัญญาที่จะกำหนดให้เป็นยุทธศาสตร์ได้ขอเสนอในที่นี้ คือ จินตามยปัญญา ปัญญาชนิดนี้เกิด
จากการจินตนาการ หรือคิด พิจารณาใคร่ครวญ ด้วยวิจยญาณ สุตตามยปัญญา ปัญญาประเภทนี้เกิดจาก
การศึกษา ฟังจากท่านผู้รู้ อบรม สัมมนา ฟังจากสื่ออื่นๆและภาวนาปัญญา เกิดจากการพัฒนาโดย
กระบวนการต่างๆ การพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีภูมิรู้ปัญญา มีขีดความสามารถ แข็งแกร่งทางด้านวิชาการ
มีคุณภาพชีวิตที่ดีประกอบอาชีพด้วยวิชาการและทักษะขั้นสูง จำเป็นที่จะต้องกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการ
พัฒนาปัญญาของมวลชน เป้าหมายสูงสุดของยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตามแนวพุทธศาสตร์ คือ
การพัฒนาให้มีปัญญาซึ่งมีมรรควิธี เพื่อส่งผลให้บรรลุถึงจุดหมายสูงสุดของพุทธศาสตร์ คือ การหลุดพ้น
ตามขั้นตอน ดังนี้

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ก็คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของปัจเจกบุคคลให้ดีขึ้นในทุกด้าน ทั้งมิติ
ร่างกาย อารมณ์ สังคม และวิญญาณ ซึ่งแต่ละตัวมีเครื่องชี้วัดคุณภาพ(Indicator) แตกต่างกันไป การสร้าง
ยุทธศาสตร์พัฒนาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนา คือ เป้าหมายทางสังคมนั้น พุทธศาสตร์มีหลักการที่เป็น
องค์ความรู้ที่จะกำหนดเป็นยุทธวิธีในการพัฒนาไว้อย่างเด่นชัด สามารถที่จะเลือกใช้ได้ตามกลุ่มเป้าหมาย หรือ
ปัจเจกบุคคลที่จะพัฒนา เป็นวิธีการ (ploy) ของการพัฒนาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานยุทธศาสตร์ ซึ่งจะต้องวาง

ตำแหน่ง(position) กลุ่มเป้าหมายที่จะพัฒนา ตามลำดับของความแตกต่างทางด้านความสามารถทางสติปัญญา (Intelligence) เช่น 1.ผู้ที่มีสติปัญญา (IQ) สูง การรับรู้ เข้าใจได้เร็วเรียกว่า อัจฉริยภาพ 2.มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดรองลงมา เรียกว่า วิปจิตปัญญา 3.ผู้ที่มีสติปัญญาปานกลาง เนยยะ 4.ผู้อับเฉาปัญญา หรือ ปัญญาอ่อน เรียกว่า ปทพมะ

พุทธศาสตร์ที่ใช้สำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในมิติของระดับสติปัญญา ได้กำหนดยุทธวิธี / หลักการที่เป็นแนวทางสำหรับปฏิบัติให้เหมาะสมแตกต่างออกไปเป้าหมายอยู่ที่ เข้าใจอย่างถูกต้อง เหมาะสำหรับการพัฒนาคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ด้านการศึกษา (ดังรูป) การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายในการวางยุทธศาสตร์พัฒนา การกำหนดกลุ่มเป้าหมายมีความสำคัญเพื่อให้เกิดความชัดเจน ในการที่จะวางยุทธศาสตร์ไปอย่างมีทิศทาง ซึ่งจะส่งผลให้กับวัตถุประสงค์และเป้าหมายทางสังคม (Social goal) คือ สมาชิกของสังคมทั้งหมดเกิดสันติสุข เป้าหมายทางเศรษฐกิจ(Economic goal) คือ ความมั่งคั่ง (Wealth) พร้อมทั้งเป้าหมายสูงสุดของชีวิต (Ultimate goal) คือนิพพาน สภาวะที่เป็นสุขสูงสุดเพราะไร้ทุกข์ เป็นนิสสรภาพที่สมบูรณ์ ในมิติอื่นๆพุทธศาสตร์มีมุมมองและวางเอาไว้อย่างครอบคลุมเกือบทุกสาขา โดยมี (Goal หรือ Purpose) แตกต่างกันไป ในที่นี้ไม่สามารถที่จะกล่าวถึงได้หมด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระเบียบวิธีศึกษาวิจัยและศักยภาพของแต่ละคนซึ่งไม่เหมือนกัน ยุทธศาสตร์จึงเป็นการนำขององค์ความรู้อันหลากหลาย ของพุทธศาสตร์มาประกอบในการกำหนดโดยวางมรรควิธีหรือยุทธวิธีในหมวดองค์ความรู้ด้านนั้นๆ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะใช้สติปัญญาและความสนใจของผู้ศึกษาเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาต่อไป

องค์ความรู้ประการสำคัญที่ผู้ทำวิจัยต้องมีและขาดไม่ได้ คือ ระเบียบวิธีวิจัยขั้นสูง เพราะมีความจำเป็นมีค่าคิดที่เชิญชวนให้คิดว่า “นักวิจัยนั้นเป็นนักวิชาการที่ถูกพันนาการไว้ด้วยความสำเร็จ” ความคิดเช่นนี้อยู่ตรงประเด็นที่ว่า การพันนาการคือบ่วงความประสกรู้ที่อยู่บนระบบคิด การสรสรานถึงสาเหตุอันเป็นมูลแห่งปัญหา มีการออกแบบโครงสร้างของการแสวงหาด้วยแบบแผนและกระบวนการที่วิทยาการของฝรั่งสอนไว้ว่า ชายนักพิภิก เม็ทธอด (Scientific Method) สิ่งนี้ทำนว่าสามารถนำไปสู่การค้นพบคำตอบที่เป็นความรู้ใหม่ได้ การหลอมรวมวิทยาเชิงเหตุผลก่อให้เกิดสัมพันธภาพของปรากฏการณ์เชิงระบบได้ เพราะเป็นมาตรฐานของวิธีทางวิทยาศาสตร์ ระเบียบวิธีการวิจัยตามแนวอธิบายนี้จึงเปรียบได้ดั่งย้วยานของเครื่องขับเคลื่อนที่มีความเที่ยง ความตรง และความน่าเชื่อถือ นับเป็นคุณสมบัติของประสิทธิภาพที่รับรู้เป็นอย่างดีในวงการวิจัย ความกล้าที่จะนำเข้าสู่พันนาการและการออกพันไปสู่ความสำเร็จที่ดีที่สุด มีหลักทฤษฎีใดที่ปัจเจกวิจัยควรใช้เป็นตัวนำทางย้วยานเป็นเครื่องนำไปที่สำคัญยิ่ง นักวิจัยควรเริ่มต้นเมื่อไร เริ่มต้นอย่างไร จะคิดอย่างไร จะทำอย่างไร ปมปัญหาวิจัยหรือประเด็นวิจัย เข้ากับคำที่ว่า “มณฑการวิจัย ขาด พนธน์ ขาด” มีความหมายถึง “ความตั้งใจวิจัยเกิดขึ้นแล้ว การจงจำอันเป็นเครื่องผูกเกิดขึ้นแล้ว” มีหนทางที่สามารถช่วยได้ก็คือ การแสวงหาปัจจัยอันเป็นวิธีหลุดพ้นจากเครื่องผูกนั้น เป้าหมายของการหลุดพ้นมิใช่การหลีกเลี่ยงแต่เป็นสิ่งที่พึงปรารถนา เป็นช่องออกที่มีนัยสำคัญ เพราะสิ่งนี้คือความรู้ในคำตอบของสิ่งที่เป็นปม การบรรลุมรรคแห่งเหตุจนบังเกิดผล นับเป็นความสำเร็จของปัจเจกวิจัย เครื่องพันนาการของความประสกรู้บนระบบคิด จึงอยู่บนกรอบนิยามจากผลเชิงนิมานและนิเสธที่นักวิจัยเชิงปริมาณคุ้นเคย

กับศัพท์ทั้งสองคำนี้เป็นอย่างดี นิยามของผลเชิงทดลอง นิยามของผลวิเคราะห์เชิงสังคมวัฒนธรรม เชิงพยากรณ์ และอีกมากเชิงที่รอความสำเร็จนั้นอยู่

นักวิจัยในระดับบัณฑิตศึกษา เป็นผู้พร้อมในการเข้าสู่สถานภาพว่าที่ปัจเจกวิจัย มีว่าที่ปัจเจกวิจัยจำนวนไม่น้อยที่เพลิดเพลินกับการศึกษาระเบียบวิธีวิจัย ท่องแสวงไปในสนามของวิทยาการ เข้าสู่วังค์ของผู้รู้ผู้ต้นผู้เห็น ได้ยินได้ฟังวิธีวิจัย พร้อมๆ กับความชื่นชมกับวิธีการตลอดจนค่าสถิติที่มีมากมาย นับตั้งแต่สถิติพื้นฐานไปจนถึงความซับซ้อนของสูตรต่างๆ การศึกษาและตกต้นเช่นนี้นับว่าดี ตรงทางของความเป็นนักแสวงหา การกำหนดในคำถามหนึ่ง ในโจทย์หนึ่ง ที่มีสมมุติฐานบนฐานของตัวแปร เป็นความท้าทาย เมื่อภาคการเพาะบ่มแนวคิด วิธีการของการแสวงสูตรสิ้นสุดลง ภาคปฏิบัติของการนำมาใช้ก็เริ่มขึ้น ปฏิบัติการวิจัยเป็นความสนุกของปัจเจกวิจัย การมองว่าการวิจัยขั้นสูงนั้น คิดกันว่าต้องใช้ค่าสถิติที่มีความซับซ้อน หรือใช้วิธีหรือเครื่องมือวิจัยที่กำลังนิยมและได้ผลดีของสังคมวัฒนธรรมหนึ่งเมื่อนำมาใช้ในอีกสังคมวัฒนธรรมหนึ่งนั้น ไม่แน่ว่าผลการวิจัยนั้นจะได้ผลที่ตรงกับปัญหาและการแก้ปัญหาได้ ด้วยเงื่อนไขของบริบทบนฐานข้อมูลและตัวแปรที่แตกต่างกัน การแสดงตนหรือจุดยืนของปัจเจกวิจัยเช่นกล่าวนั้น เพื่อบอกถึงความรู้และเข้าใจตัวแปรที่ศึกษา การตั้งสมมุติฐานการวิจัย เมื่อมีการใช้สถิติเพื่อกระทำกับตัวแปร 2 ตัว 3 ตัว หรือมากกว่านั้นในการวิจัยเชิงปริมาณ พยายามแทรกวิธีการเช่นนั้น จนไม่สามารถควบคุมตัวแปรที่แทรกซ้อน แทรกเคียง แทรกเสียด หรือตัวแปรผันแปรใดๆ ที่พัวพันอยู่ในขั้นตอนของการวิจัย กลายเป็นวังปัญหาที่วนเหวี่ยงไปมา การวิจัยเชิงคุณภาพที่ไม่มีความจำเป็นต้องใช้สถิติหรืออาจนำมาเพียงค่าสถิติพื้นฐานก็เพียงพอแล้ว หรือแม้เครื่องมือวิจัยที่เข้าสู่พื้นที่จนทำให้เกิดสภาวะชะงักสนามของวิธีการที่ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเครื่องอิเล็กทรอนิกส์ขั้นสูง ใหญ่โต ให้ได้ข้อมูลมากที่สุดเท่าที่ดำเนินการได้ เพียงเพื่อยืนยันว่างานวิจัยนั้นมีความยิ่งใหญ่ในเชิงวิธีการ ประจักษ์ตอบว่าหัวข้อศึกษา และวิธีการนี้คือขั้นสูงของการวิจัย นับเป็นการหลงทางด้วยการให้ความสำคัญด้วยการมองความธรรมดาที่มีดีในงานวิจัยอื่นๆ เป็นความธรรมดาที่ธรรมดาเท่านั้น แม้เป็นความสำเร็จแต่ส่วนเกินที่เกิดขึ้น คือความฟุ้งเฟ้อของทุกสิ่งทีประกอบเข้าไว้ด้วยกัน

หน่วิสู่ทางออกจากพันนาการไปสู่ความสำเร็จ มีหลายวิธี วิธีหนึ่งคือการใช้ทฤษฎีความสอดคล้องกับงานวิจัย ทฤษฎีนี้ตั้งอยู่บนความเป็นหนึ่งเดียว มีฐานแนวคิด 3 ประการ คือ

“ความสอดคล้อง คือ ความพ้องในดุลยภาพ ส่วนใดตอนใดที่กำหนดให้เป็นตัวตั้ง เมื่อนำตัวต่อมากระทำร่วมกัน มีตำแหน่งการประสานต่อสภาวะอย่างได้จังหวะ ย่อมเกิดความสอดคล้อง ทั้งแนวลึกและแนวกว้าง ตลอดจนแนวประสานอื่นๆ สัดส่วนของตัวตั้งและตัวต่อจึงมีความเป็นหนึ่งเดียว และมีความพ้องกันอย่างสมดุล”

ความสอดคล้อง คือ ความสมบูรณ์ของกระบวนการ ช่วยให้การขับเคลื่อนของสิ่งนั้นดำเนินต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีกรอบการขับเคลื่อนของกระบวนการครอบคลุมประเด็นทุกส่วน

ความสอดคล้อง มีความเป็นพลวัตสัมพันธ์ ด้วยวิถีของความพอดี มีความสมเหตุสมผล ต่อเนื่องจากวิธีหนึ่งสู่วิธีหนึ่ง โดยเป็นพลวัตที่จรเชื่อมกันอย่างมีสัมพันธภาพ”

ความเชื่อพื้นฐานของความอ่อนเชิงวิจารณ์ญาณที่นำไปสู่พัฒนาการในระบบคิด คือความเป็นตัวติดและเป็นตัวยึดมั่นจนทำให้เกิดอึดอัดของปัจเจกวิจัย สาเหตุเช่นนี้อาจเกิดขึ้นจากความรู้ใหม่ที่สร้างและสานต่อความเชื่อมั่นจนเกินขอบของความเป็นจริง ในทางกลับกันสาเหตุอาจเกิดขึ้นจากความไม่ลึกพอ องค์คิดขาดความสมบูรณ์ ขาดสิ่งรู้สิ่งเข้าใจในคุณสมบัติของวิธีการ เครื่องมือวิจัย ค่าสถิติ ตลอดจนกระบวนการวิเคราะห์ ความไม่เข้าใจในความสมบูรณ์ของระเบียบวิธีวิจัย เป็นตัวการสำคัญ เพราะระเบียบวิธีทุกวิธีนั้นดี มีความต่างกันของคุณสมบัติ มีความเหมาะสม และมีความลงตัวซึ่งกันและกัน

การพ้นออกจากพัฒนาการไปสู่ความสำเร็จอยู่ที่ความคิดเชิงระบบ การนำมรรควิธี โดยใช้แนวคิด 3 ประการของทฤษฎีความสอดคล้องมาเป็นแนวทาง ก็จะทำให้ในความแท้นั้นความเป็นขั้นสูงของการวิจัยมิได้ขึ้นอยู่กับการเลือกระเบียบวิธีที่ไกลจากความเป็นจริง ปัจเจกวิจัยย่อมมีการเลือกสรรระหว่างสิ่งที่คิด ประเด็นหรือปัญหา หรือคำถามวิจัย มีขั้นตอนกระบวนการใดบ้าง หากเปรียบเทียบเสาไฟฟ้าแรงสูงที่ตั้งบนฐานรากจากพื้นล่างสู่ปลายยอดสูง ดูตระหง่าน เมื่อเข้าไปยืนแห่งมองก็ดูราวกับว่าสุดขอบฟ้า แต่ในความเป็นจริงแล้ว แต่ละส่วนประกอบต่างตั้งไว้ด้วยปริมาตรเหล็กที่มีขนาดท่อนและน้ำหนักแตกต่างกัน ทั้งนี้เหล็กแต่ละท่อนต้องมีตำแหน่งการจัดต่อกันอย่างได้ดุลยภาพ เหล็กชิ้นที่ใหญ่กว่า บางตำแหน่งก็อยู่ต่ำ บางตำแหน่งก็อยู่สูง อยู่ข้าง ตั้งเฉียง ได้มุมได้ฉาก มีน็อตเป็นตัวตรึงยึด แม้วน็อตเป็นตัวแปลงในส่วน of เหล็กลักษณะอื่นๆ ที่มีรูปทรงเป็นแท่งยาวใหญ่ แต่ตัวตรึงนี้ทำหน้าที่จำเพาะของมัน เป็นคู่แห่งความสัมพันธ์ ตัวหนึ่งนั้นช่างเขาเรียกว่าตัวผู้ อีกตัวหนึ่งเรียกว่าตัวเมีย น็อตตัวผู้เป็นแท่ง ปลายข้างหนึ่งมีเกลียวด้านนอก ทำหน้าที่เป็นสว่านไขเกลียว ส่วนน็อตตัวเมียรูปทรงเป็นแป้นมีลักษณะเป็นเหลี่ยม ตรงกลางมีรู ด้านในของรูมีเกลียว เมื่อใดก็ตามที่ช่างขันน็อตตัวผู้เข้าเกลียวด้านในของน็อตตัวเมียก็จะลงตัวได้อย่างพอดี น็อตทั้งสองนี้จึงย่อมมีสัดส่วนสอดคล้องกัน ผิดพลาดไม่ได้ หมายความว่าความสอดคล้องนี้แม้แต่องค์ประกอบเพียงเล็กน้อยก็มีความสำคัญ จึงต้องให้ความสมบูรณ์ของส่วนย่อยเท่ากับส่วนใหญ่ น็อตที่ตรึงแต่ละท่อนขึ้นจากโคนเสาไปจนถึงยอดปลายหลายร้อยเมตรนั้น มีหน้าที่ไม่แตกต่างกันในการสร้างความแข็งแรงให้แก่โครงสร้างของเสาไฟฟ้าแรงสูง โดยปริยายก็ต้องทำให้เกิดความสมดุลของรูปทรงนั้น

บทสรุป

คำอธิบายนี้เพื่อขยายความเข้าใจในยวดยานที่ปัจเจกวิจยจะขับเคลื่อนจากเครื่องพันธนาการไปเป็นเครื่องพัฒนาการ ใช้ทฤษฎีความสอดคล้องเป็นตัวนำทาง ปัจเจกวิจยผู้พร้อมในหลักวิจยขั้นสูงหากจัดพลังร้อนในตนและจิตอวด (Ego) บ้าง ก็ย่อมพบว่า ขั้นสูงนั้นมีใช้น้อยตัวที่อยู่สูงสุดบนปลายยอดเสาไฟฟ้าแรงสูง และขั้นต่ำก็มีใช้น้อยตัวที่อยู่ต่ำเตี้ยล่างสุด ความจริงแท้ของขั้นสูงอยู่ที่การเรียนรู้อย่างเข้าใจ รู้ในคุณสมบัติของทุกชั้นกระบวนการ ความเหมาะสม ความถูกต้องในกระบวนการ เรียนรู้นั้นคือต้องรู้ให้ลึก รู้ให้กว้าง รู้อย่างแจ้งต่อการนำไปใช้ เป็นเช่นดังกล่าวนี้นักจะนำปัจเจกวิจยหลุดพ้นจากเครื่องพันธนาการ ก้าวไปสู่ความสำเร็จได้ ข้อคมคำคิดต่อท้าย มีว่า “ปราชญ์นั้นมีอยู่ทั่วผืนแผ่นดิน ปราชญ์นั้นมีได้ทั้งที่ได้รับการยกย่องด้วยตำแหน่งทางวิชาการ ชั้นของระบบการศึกษา สถานภาพทางสังคม ปราชญ์นั้นมีได้แม้เป็นชาวบ้านเดินดิน และปราชญ์นั้นก็มิได้มีในทุกปัจเจกบุคคลเช่นกัน”

ยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตามแนวพุทธศาสตร์จึงเริ่มต้นที่ การศึกษา (Learn) ให้มีสติปัญญาหรือสัมมาทิฐิเป็นขั้นตอนแรก แล้วจึงเข้าสู่ขั้นการพัฒนาพฤติกรรมตามระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ ศีลธรรม และจิตใจ เป้าหมายคือ สังคมพัฒนาในทางด้านที่ถูกต้อง จบสิ้นขบวนการที่สังคมของอารยชนในที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.(2528). **พระไตรปิฎกฉบับแปลฉบับภาษาไทย**.กรุงเทพฯ :พระราชมณเฑียร. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.(2530). **สังคัมภีรตามแนวพุทธศาสตร์**.กรุงเทพฯ.
- พระโสภณคณาภรณ์.(2535). **ประวัติ ศาสตร์ พระพุทธศาสนา**. สภาการศึกษา มหามกุฏราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- พระเทพเวที.(2532). **พุทธธรรม**.กรุงเทพฯ:มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุชีพ ปุณฺณานุภาพ.**คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา**. มหามกุฏราชวิทยาลัย. 2533.
- รัตนะ บัวสนธ์. **ความสัมพันธ์ระหว่าง ปรัชญา ระเบียบวิธีวิจัยและศาสตร์**. มหาวิทยาลัยนเรศวร. พิษณุโลก. 2539.
- ตระกูล ชำนาญ. **เอกสารประกอบการสอนรายวิชา**.มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. เชียงใหม่.2543.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.(2544). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่9 (2544-2549)**. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์พัฒนาหลักสูตรจำกัด.
- พัชรินทร์ สิริสุนทร.(2547).**เอกสารประกอบการบรรยายรายวิชา**.มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- นิรันดร์ ทัพไชย.(2547). **เอกสารประกอบการบรรยายรายวิชา**.มหาวิทยาลัยนเรศวร.

กาลามาสูตร : ทางรอดในสังคมยุคดิจิทัล KALAMA SUTTA : SURVIVAL IN THE DIGITAL AGE.

นายสมศักดิ์ อัมพรวิสุทธิโสภา

นักวิชาการอิสระ

Mr. Somsak Ampornvisitsopha

independent scholar

Corresponding author Email : somsak@ksvs.ac.th

(Received : January 30, 2022 ; Revised : January 30, 2022 ; Accepted : February 3, 2022)

บทคัดย่อ

ปรากฏการณ์ทางการสื่อสารในยุคดิจิทัล เป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีการสื่อสาร กับสังคมมนุษย์ได้อย่างชัดเจน เพราะการสื่อสารถือเป็นกิจกรรมพื้นฐานของมนุษย์การที่เทคโนโลยีได้สร้างสรรค์ความก้าวหน้าด้านการสื่อสาร สังคมมนุษย์จึงมีความเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นทางเลือกในการสื่อสาร ช่องทางการสื่อสารใหม่ๆ รูปแบบการสื่อสาร พฤติกรรมในการสื่อสาร รวมไปถึงวัฒนธรรมการสื่อสารที่เปลี่ยนแปลงไป จึงกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางทางการสื่อสารของสังคมมนุษย์ล้วนเป็นผลพวงแห่งการพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารทั้งสิ้น

สังคมไทยในยุคปัจจุบันเปลี่ยนไปอยู่ภายใต้สังคมเทคโนโลยีอย่างสมบูรณ์ ทำให้การดำเนินวิถีชีวิตแบบสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมวิถีชีวิตที่เคยมุ่งเน้นเรื่องการพึ่งพาช่วยเหลือเอื้อเฟื้อกัน รวมไปถึงการประพฤติ ปฏิบัติที่อิงตามทางพุทธธรรม คุณธรรม ไปสู่สังคมแห่งเทคโนโลยีแห่งเครื่องจักรที่มีผู้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นผู้คิด ผลิตขึ้นมาเพื่อป้อนให้แก่สังคมในปัจจุบัน ผูกขาดความรับผิดชอบไว้จึงเป็นเหตุให้คิดได้ว่าผู้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการสร้างงาน และผู้นำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไปใช้งาน จึงทำให้เราได้รับข้อมูลข่าวสารมากมายจากทั่วทุกมุมโลก จึงมีทั้งเรื่อง “เหลือเชื่อ” เรื่อง “ชวนเชื่อ” และหลาย ๆ เรื่องก็ทำให้เรา “หลงเชื่อ” ไปกับข้อมูลที่ได้รับไปโดยไม่รู้ตัว ดังนั้น เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณา รับข้อมูลข่าวสารใดควรลงใจเชื่อมากน้อยแค่ไหน เพื่อนำประโยชน์แห่งธรรมที่เข้าถึงชีวิตที่มีคุณภาพ ประกอบ ด้วยสาระธรรมอันให้เกิดประโยชน์ต่อตนได้แล้ว ก็จะเป็น ไปเพื่อประโยชน์แห่งสังคม (ผู้อื่น) ซึ่งการทำให้สังคมมุ่งสู่ทิศทางอันมีจุดหมายเดียวกัน โดยใช้สติปัญญาของบุคคลที่มีพุทธธรรม อันปกติดีแล้วเพื่อช่วยให้เกิดความถูกต้อง เกิดประโยชน์ในสิ่งที่ควรเป็นพร้อมทั้งสามารถประสานสังคมให้เป็นหนึ่งเดียวกันได้ โดยการใช้หลักธรรมที่ส่งเสริมให้มีความเป็นธรรมในสังคม ซึ่งพุทธธรรมเป็นส่วนประกอบของมนุษย์ที่มีความสำคัญมากต่อความสงบสุขและความเจริญก้าวหน้าของสังคมในปัจจุบัน กาลามสูตร เป็นพระสูตรอันว่าด้วยเรื่องที่พระพุทธองค์เคยทรงแสดงไว้ ถึงสิ่งที่ไม่ควรยึดถือ หรือ “สิ่งที่ไม่ควรเชื่อ” พระสูตรนี้เป็นพระสูตรที่ไม่ยาว แต่มีใจความลึกซึ้งน่าคิดประกอบ ด้วยเหตุผล เป็นการใช้เหตุผลตามหลักวิทยาศาสตร์ สอดคล้องกับกฎทางวิทยาศาสตร์ กาลามสูตร คือ พระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ชาวกาลา

มะ หมู่บ้านเกสปุติยนิคม แคว้นโกศล (เรียกอีกอย่างว่า เกสปุติยสูตรหรือเกสปุตสูตร) เป็นหลักแห่งความเชื่อที่พระพุทธองค์ทรงวางไว้ให้แก่พุทธศาสนิกชน ไม่ให้เชื่อสิ่งใดๆ อย่างมกมายโดยไม่ใช้ปัญญาพิจารณาให้เห็นจริงถึงคุณโทษหรือดีไม่ดีก่อนเชื่อ แนวคิดและหลักสูตรที่สอนให้คนมีเหตุผลไม่หลงเชื่อมกมาย ต่อเมื่อใดพิจารณาเห็นด้วยปัญญาเป็นต้น แล้วจึงควรละหรือถือปฏิบัติตามนั้นเรียกว่า “กาลามสูตร” สิ่งที่เราควรรู้นั้นมีเพียงง่าย ๆ นิดเดียวคือ เชื่อแต่สิ่งที่เมื่อรู้แล้วไม่ทำให้เราเดือดร้อน รวมถึงไม่ทำให้คนอื่นเดือด ร้อน "ไม่มีโทษ" และจรรโลงสังคม ทำให้คนอื่นเป็นสุข"เป็นกุศล" และปฏิบัติ หรือสัมผัสด้วยตนแล้วเป็นจริง เห็นจริงนั้นแหละเราจะเชื่อได้อย่างสนิทใจ ดังนั้นแล้วก็ขึ้นอยู่กับว่าถึงมันอาจทำให้เราเดือดร้อนคือมีโทษแล้วแต่เราพร้อมเสี่ยงพร้อมรับผลนั้น เข้าทำนองที่ว่าได้เตือนไว้แล้วจะไม่ฟังนั้นก็เรื่องของเราเอง

คำสำคัญ : กาลามสูตร, สังคมยุคดิจิทัล, พระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์

Abstract

The phenomenon of communication in the digital age An indication that the relationship between. Communications Technology Human society clearly Because communication is a basic human activities. Technology has created a breakthrough in communications. Human society is so changed as to whether the choice of communication. New communication channels Communication Styles Behavior of communication to cultural communication has changed. It said that Changes in the communication of human society are the aftermath of the development of communications technology.

Thailand in modern society to the social technology completely. Make lifestyle changes to Thailand from a social lifestyle that focuses on the generous help each other. To behave Practice good moral to the Buddhist Society of Mining and Technology, with the information and communications technology as a concept to enter production up to the present. Exclusive responsibility that is why I think that the use of information and communications technology to create jobs. And a leading information and communications technology to use. As a result, we get lots of information from all over the world. It is both "incredible" story "propaganda" and many gave us "believe" the information received, without knowing it, so to guide consideration. Any information should be believed as much. To bring the benefits of fair access to quality life consists of a fairly significant benefit to their already be to the benefit of society (among others), which makes the society towards the same direction aims. The intelligent use of people with morality. It is good to be correct. Born in what is supposed to coordinate with the society as one single unit. Using the principles that encourage fairness in society. Which is a component of human morality is very important to the peace and prosperity of the society in the Kalama Sutta is a sutra that the Buddha had been presented. What should not rely or

"Do not Believe" Sutra Sutra is not that long. But there's a deeper reason as to why enterprises should consider unscientific accordance with scientific laws Kalama Sutta the Buddha Sutra is presented to the Kalama. Village Guest keypad tertiary settlement Koson region (also called. Guest or Guest button keypad tertiary recipe for the recipe) is of the belief that Buddha placed the Buddhists. Not to believe anything so ignorant without the wit to see it before you kick or bad faith. Concepts and programs that teach people a reason not to believe credulity. Later, when considered with intelligence and so on. Then it should be adopted or the so-called "Kalama Sutta" What we know is that it is just a simple little thing, but when it does not make us suffer. The others do not make trouble, "No Regrets" and sustain society. Make others happy "charitable" and practical experience, or already with their reality. I really believe that we can credibly. It follows, then, depending on whether it might give us trouble is there a risk, but we are ready with the results. Similarly, he has warned that it will not hear that, then it's a matter of our own.

Keyword : Kalama Sutta, Digital Society, Computer Act

บทนำ

ในชีวิตประจำวันของคนเราวันหนึ่ง ๆ นั้น มักจะได้รับข้อมูลข่าวสารมากมายทั้งทางตรงจากสื่อสังคมออนไลน์อย่างเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) ไม่ว่าจะเป็นเฟซบุ๊ก (Facebook) มายสเปซ (MySpace) ทวิตเตอร์ (Twitter) เว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์อื่น ๆ และทางอ้อมจากเพื่อนมาเล่าให้ฟัง อ่านจากหนังสือพิมพ์ ฟังจากวิทยุ ดูจากโทรทัศน์ อ่านจากอินเทอร์เน็ต ได้รับข้อความ (message) จากมือถือ จัดเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอัน สะท้อนถึงความสนใจที่คล้ายคลึงกันหรือมีความเกี่ยวข้องกันในสังคม เป็นต้น บางเรื่องฟังแล้วก็ธรรมดา ๆ ไม่ตื่นเต้นเร้าใจ บางเรื่องฟังแล้วก็ชวนให้ตกอกตกใจ แต่หลายเรื่องก็ชวนให้วิพากษ์วิจารณ์ไปตามกระแส จนเป็นยอมรับกันว่า ในสังคมออนไลน์เวลานี้ ทุกคนมีอิสระ มีตัวตนกันได้อย่างเสรี ทั้งผ่านตัวอักษร ภาพถ่าย คลิป...เสมือนหนึ่งว่า “ชีวิต...ไม่หยุดนิ่ง” หรือ “ชีวิต...ไม่มีวันออฟไลน์” นั่นเอง และเทคโนโลยีจาก “สมาร์ทโฟน” ทำให้การสื่อสารจึงถูกหวังผลให้ผู้รับสารเชื่อตามและผู้ส่งสารต้องการ ขณะเดียวกันสังคมปัจจุบันความไม่สามัคคี ความไม่ลงรอยกัน และการขาดความเชื่อถือเชื่อใจกัน อันเนื่องมาจากการขาดการไตร่ตรองอย่างมีเหตุผลนั้น ได้ขยายกว้างขวางออกไปอย่างมาก ทำให้คนไทยจำนวนมากมีลักษณะที่เชื่อถือข่าวสารที่ไม่ได้ผ่านการคัดกรองอยู่ในระดับที่สูงพอสมควร ในขณะที่เทคโนโลยีการสื่อสารได้รับการพัฒนาอย่างก้าวล้ำ สื่อสังคมออนไลน์กลับส่งอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันและความสัมพันธ์ของคนใน สังคมอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้นจนกลายเป็นประเด็นทางสังคม

อย่างไรก็ดี เนื่องจากยุคนี้เป็น “ยุคข้อมูลข่าวสาร” สำนักงานพัฒนาธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) หรือ ETDA ได้แถลงผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยในปี 2557 น่าสนใจว่า คนไทยใช้เวลาท่องอินเทอร์เน็ตเฉลี่ยถึงวันละ 7.2 ชั่วโมง ทำให้เราสามารถรับข้อมูลข่าวสารมากมายจากทั่วทุกมุมโลก จึงมีทั้งเรื่อง “เหลือเชื่อ” เรื่อง “ชวนเชื่อ” และหลาย ๆ เรื่องก็ทำให้เรา “หลงเชื่อ” ไปกับข้อมูลที่รับไปโดยไม่รู้ตัว ดังนั้น เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณา รับข้อมูลข่าวสารใดควรปลงใจเชื่อมากน้อยแค่ไหน ผู้เขียนจึงขอเสนอ “กาลามสูตร” อันเป็นคำสอนที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ตั้งแต่สมัยพุทธกาล เกี่ยวกับ “สิ่งที่ไม่ควรเชื่อ 10 ประการ” ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมกับยุคโลกาภิวัตน์นี้มากทีเดียว

ความหมายของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

คำว่า “เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology : IT) เรียกว่า “ไอที” ประกอบด้วย คำว่า “เทคโนโลยี” และคำว่า “สารสนเทศ” นำมารวมกันเป็น “เทคโนโลยีสารสนเทศ” คำว่าเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology: ICT) หรือเรียกย่อว่า “ไอซีที” ประกอบด้วยคำที่มีความหมายดังนี้

เทคโนโลยี (Technology) หมายถึง การนำความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเครื่องมือ เครื่องใช้ อุปกรณ์ วิธีการหรือกระบวนการ เพื่อช่วยในการหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์กร

สารสนเทศ (Information) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554: 1182) หมายถึง ข่าวสาร การแสดงหรือชี้แจงข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ

เทคโนโลยีสารสนเทศจึงเป็นการผนวกรวมคอมพิวเตอร์และการเชื่อมโยงการสื่อสาร ความเร็วสูงเพื่อรับส่งข้อมูล ข้อความ เสียง และภาพ ประกอบด้วยสารสนเทศ (information) คอมพิวเตอร์ (computer) และโทรคมนาคม (telecommunication) และคำย่อว่า ไอซีที (ICT) ย่อมสื่อ ความหมายถึงเทคโนโลยีทั้งสามความหมายของเทคโนโลยีสารสนเทศ มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2556 : 35) หมายถึง เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับข่าวสารข้อมูล และการสื่อสาร นับตั้งแต่การสร้าง การนำมาวิเคราะห์หรือประมวลผล การรับและส่งข้อมูล การ จัดเก็บและการนำไปใช้งานใหม่ เทคโนโลยีเหล่านี้มักจะหมายถึงคอมพิวเตอร์ซึ่งประกอบด้วยส่วน อุปกรณ์ (hardware) ส่วนคำสั่ง (software) และส่วนข้อมูล (data) และระบบการสื่อสารต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น โทรศัพท์ ระบบสื่อสารข้อมูล ดาวเทียมหรือเครื่องมือสื่อสารใด ๆ ทั้งมีสายและไร้สาย

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ตามแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารประเทศไทย พ.ศ. 2557 – 2561 (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 2557 : 10) หมายถึง เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับข่าวสารข้อมูล และการสื่อสารนับตั้งแต่การสร้าง การนำมาวิเคราะห์หรือการประมวลผล การรับและการส่งข้อมูล การจัดเก็บ และการนำข้อมูลกลับไปใช้งานใหม่

สรุปได้ว่า เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร หมายถึง เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับข่าวสารข้อมูล และการสื่อสารนับตั้งแต่การสร้าง การนำมาวิเคราะห์หรือการประมวลผล

สื่อสังคมออนไลน์กับกฎหมาย

คงปฏิเสธไม่ได้ว่าคอมพิวเตอร์เข้าไปมีบทบาทในชีวิตมนุษย์มาก ขึ้นทุกวันโดยเฉพาะในยุคแห่งข้อมูลข่าวสารอย่างในปัจจุบันนี้จะเห็นได้ว่ามี พัฒนาการเทคโนโลยีใหม่ ๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วรวมทั้งพัฒนาการเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารด้วยแต่ถึงแม้ว่าพัฒนาการทาง เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารนั้น จะถูกนำมาประยุกต์ใช้และก่อให้เกิดประโยชน์มากมายก็ตามหากนำไปใช้ในทางที่ไม่ดีไม่ชอบแล้วก็อาจก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงทั้ง ต่อตนเอง ทางเศรษฐกิจและสังคมได้ ดังนั้นจึงเกิดรูปแบบใหม่ของอาชญากรรมที่เกิดจากการใช้คอมพิวเตอร์เป็น เครื่องมือในการกระทำความผิดขึ้นจึงจำเป็น ต้องมีการพัฒนากฎหมายอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ (Computer Crime Law) ขึ้น

สำหรับ ประเทศไทยนั้นมีพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2550 และมีผลบังคับใช้ ตั้งแต่วันที่ 18 กรกฎาคม 2550 เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากในปัจจุบันระบบคอมพิวเตอร์ได้เป็นส่วนสำคัญของการประกอบกิจการ และการดำรงชีวิตของมนุษย์ หากมีผู้กระทำความผิดใด ๆ ให้ระบบคอมพิวเตอร์ไม่สามารถทำงานตามคำสั่งที่กำหนดไว้ หรือทำให้การทำงานผิดพลาดไปจากคำสั่งที่กำหนดไว้ หรือใช้วิธีการใด ๆ เข้าล่วงรู้ข้อมูล แก่ไขหรือทำลายข้อมูลของบุคคลอื่น ในระบบ

คอมพิวเตอร์โดยมิชอบ หรือใช้ระบบคอมพิวเตอร์ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จหรือมีลักษณะอันลามกอนาจาร ย่อมก่อให้เกิดความเสียหาย กระทบ กระเทือนต่อเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของรัฐ รวมทั้งความสงบสุขและศีลธรรมอันดีของประชาชน สมควรกำหนดมาตรการเพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดดังกล่าว จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ (2546 : 68) ระบุไว้ว่า “ผู้ใดกระทำความผิดที่ระบุไว้ดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(1) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ปลอมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือ ข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน

(2) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศหรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน

(3) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ อันเป็นความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรหรือความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา

(4) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ ที่มีลักษณะอันลามกและข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้

(5) เผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์โดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์ตาม (1) (2) (3) หรือ (4)

ในโอกาสนี้ขอสามารถสรุปสาระสำคัญของ พระราชบัญญัติ คอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 เกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำบางอย่างที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่นและต่อสาธารณะโดยการใช้คอมพิวเตอร์ข้อมูลคอมพิวเตอร์ และ/หรือระบบคอมพิวเตอร์ (รวมถึงอินเทอร์เน็ต) เป็นเครื่องมือ หรือกระทำต่อคอมพิวเตอร์ ข้อมูล คอมพิวเตอร์ และ/หรือระบบคอมพิวเตอร์นั้น แนวคิดดั้งเดิมของกฎหมายอาญานั้นครอบคลุมไปไม่ถึงมาตรา 14 นำเข้า/ปลอม/เท็จ/ภัยมั่นคง/ลามก/ส่งต่อข้อมูลคอมพิวเตอร์ : ผู้ใดกระทำความผิดที่ระบุไว้ดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (1) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ปลอมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จโดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน (2) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศหรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน (3) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ อันเป็นความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร หรือความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา (4) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ ที่มีลักษณะอันลามกและข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้ (5) เผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ โดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์ตาม (1) (2) (3) หรือ (4)

สังคมยุคดิจิทัล

โลกปัจจุบันเข้าสู่ยุคสังคมดิจิทัล (Digital Society) หรือยุคเศรษฐกิจใหม่ (New Economy) ชีวิตประจำวันของผู้คนในสังคม เริ่มสัมผัสกับการทำธุรกรรมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เริ่มต้นเคยกับการใช้ระบบสื่อสารข้อมูล คอมพิวเตอร์และระบบสารสนเทศ (IT) ซึ่งเข้ามาอำนวยความสะดวกให้ทุกชีวิตอย่างไม่เคยมีมาก่อน ความแตกต่าง ระหว่างยุคสารสนเทศ (Information Era) และยุคดิจิทัล (Digital Era) อยู่ที่ยุคดิจิทัลใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่มี ศักยภาพสูง มีอุปกรณ์สื่อสารแบบพกพาที่เชื่อมโยงกันผ่านอินเทอร์เน็ต ความเร็วสูง ส่งผลให้ผู้บริโภคเปลี่ยนบทบาท จากเชิงรับ (Passive) เป็นเชิงรุก (Active) ทิศทางของโทรคมนาคมยังคงพัฒนาต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง และก้าว กระโดดอย่างรวดเร็ว มีการนำเทคโนโลยีสื่อสารโทรคมนาคมมาสร้างสรรค์บริการใหม่ๆ สำหรับประชาชนอย่าง หลากหลาย และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ภายในหนึ่งหรือสองทศวรรษ สื่อดิจิทัลจะครอบคลุมถึง 80% ของสื่อทั้งหมด ที่เราบริโภคกันอยู่ เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Networking) จะมีบทบาทอย่างมาก ประชากรกลุ่มใหญ่ที่สุด ของสังคมออนไลน์จะอยู่ในช่วงอายุ 18 - 24 ปี การมีความรู้ความเข้าใจในการใช้งานเครื่องมือสื่อสารคอมพิวเตอร์ (Computer Literacy) รวมทั้งภาษาอังกฤษ จะมีบทบาทมากต่อชีวิตประจำวัน และต่อการเจริญเติบโตในระบบ สังคมอุตสาหกรรมโทรคมนาคมจะเป็นสาธารณูปโภคพื้นฐาน ซึ่งนอกจากจะสร้างความสะดวกสบายและประสิทธิภาพแล้ว ยังเป็นดัชนีบ่งบอกถึงความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ และยังเป็นพื้นฐานสำคัญสู่สังคมแห่งภูมิปัญญา การใช้พลังแห่งเทคโนโลยีสื่อสารในการเผยแพร่ข้อมูลความรู้ทำให้เกิดการสื่อสารโต้ตอบสองทาง และสร้าง ให้เกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็ว สังคมมนุษย์จึงเกิดขึ้นได้แม้ว่ามนุษย์นั้นมิได้อยู่ในสถานที่เดียวกันได้ ทั้งสองทิศทาง สังคมมนุษย์จึงเกิดขึ้นได้แม้ว่ามนุษย์นั้นมิได้อยู่ในสถานที่เดียวกัน ความห่างกันโดยระยะทางจึงมิใช่อุปสรรคสำหรับมนุษย์มิได้อยู่ในสถานที่เดียวกัน ความห่างกันโดยระยะทางจึงมิใช่อุปสรรคสำหรับมนุษย์ ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันอีกต่อไป

สรุปได้ว่า สังคมดิจิทัล หมายถึง สังคมของมนุษย์ที่เกิดขึ้นโดยผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์และเป็นเครือข่าย จะเห็นมนุษย์ในสังคมไทยได้ยอมรับรูปแบบทางอิเล็กทรอนิกส์ในหลายลักษณะที่จะมีความสัมพันธ์ระหว่างกันที่แพร่หลายคือ ทางสื่อวิทยุ และโทรทัศน์ โทรศัพท์และทางอินเทอร์เน็ต ที่เอื้อต่อการสื่อสารแบบโต้ตอบกันได้ ทั้งสองทิศทาง

แนวคิดพุทธธรรมเกี่ยวกับกาลามสูตร

กาลามสูตร เป็นพระสูตรอันว่าด้วยเรื่องที่พระพุทธองค์เคยทรงแสดงไว้ ถึงสิ่งที่ไม่ควรยึดถือ หรือ "สิ่งที่ไม่ควรเชื่อ" พระสูตรนี้เป็นพระสูตรที่ไม่ยาว แต่มีใจความลึกซึ้งน่าคิดประกอบ ด้วยเหตุผล เป็นการใช้เหตุผลตามหลัก วิทยาศาสตร์ สอดคล้องกับกฎทางวิทยาศาสตร์

กาลามสูตร (พระพรหมคุณาภรณ์, 2540 : 606) คือ พระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ชาวกาลามะ หมู่บ้านเกสปุติยนิคม แคว้นโกศล (เรียกอีกอย่างว่า เกสปุติยสูตรหรือเกสปุตตสูตร) เป็นหลักแห่งความเชื่อที่พระพุทธองค์ทรงวางไว้ให้แก่พุทธศาสนิกชน ไม่ให้เชื่อสิ่งใด ๆ อย่างมกมายโดยไม่ใช้ปัญญาพิจารณาให้เห็นจริงถึงคุณโทษหรือดีไม่ดีกว่าก่อนเชื่อ ปัจจุบันแนวคิดและหลักสูตรที่สอนให้คนมีเหตุผลไม่หลงเชื่อมกมาย ต่อ

เมื่อใดพิจารณาเห็นด้วยปัญญาว่าธรรมเหล่านั้นเป็นอกุศลเป็นกุศลมีโทษไม่ มีโทษเป็นต้น แล้วจึงควรละหรือถือปฏิบัติตามนั้นเรียกว่า "กาลามสูตร" สิ่งที่เราควรรู้นั้นมีเพียงง่าย ๆ นิดเดียวคือ เชื่อแต่สิ่งที่เมื่อรู้แล้วไม่ทำให้เราเดือดร้อน รวมถึงไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อน "ไม่มีโทษ" และจรรโลงสังคม ทำให้คนอื่นเป็นสุข"เป็นกุศล" และปฏิบัติ หรือสัมผัสด้วยตนแล้วเป็นจริง เห็นจริงนั้นแหละเราจึงเชื่อได้อย่างสนิทใจ ดังนั้นแล้วก็ขึ้นอยู่กับว่าถึงมันอาจทำให้เราเดือดร้อนคือมีโทษแล้วแต่เรา พร้อมเสี่ยงพร้อมรับผลนั้น เข้าทำนองที่ว่าได้เตือนไว้แล้วจะจะไม่ฟังนั้นก็เรื่องของเราเอง หลักกาลามสูตร คือหลักในการพิจารณา 10 อย่าง ได้แก่

1. มา อนุสสเวน อย่าเพิ่งเชื่อถือด้วยการได้ยินฟังตามกันมา (Be not led by report) บางคนเมื่อฟังตามกันมาก็เกิดความเชื่อ เมื่อคนนั้นว่าอย่างนั้น คนนี้ว่าอย่างนี้ ก็เชื่อตามกันไป โดยบอกว่า "เขาว่า" เพราะฉะนั้น เราต้องเชื่อตามเหตุผล อย่าเชื่อตามเขาว่า

2. มา ปรมปราย อย่าเพิ่งเชื่อถือด้วยการถือตามถ้อยคำสืบๆ กันมา (Be not led by tradition) บางคนบอกว่าเป็นของเก่า เป็นความเชื่อ ตั้งแต่สมัยโบราณเราควรเชื่อ ความเชื่อของคนโบราณนั้นไม่ใช่ว่าจะถูกหรือดีเสมอไป เราจึงไม่ควรจะเชื่อ ถ้ายังไม่แน่ใจถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องน่าสืบๆ กันมา

3. มา อิติกราย อย่าเพิ่งเชื่อถือด้วยการตื่นข่าวลือ หรือตื่นข่าว (Be not led by hearsay) เรื่องข่าวนั้นมีย่อยมากมาย เราจึงควรพิจารณาให้ดี ข่าวลือมีมากมาย เพราะฉะนั้นก็อย่าเพิ่งเชื่อ

4. มา ปิฎกสมปทานเนน อย่าเพิ่งเชื่อถือด้วยการอ้างตำรา (Be not led by the authority of texts) ถ้าใครเอาตำรามาอ้างให้เราฟัง เราก็อย่าเพิ่งเชื่อ เพราะตำราก็อาจจะผิดได้ ดังนั้น ไม่ว่าใครจะเอาตำราอะไรก็ตามมาอ้างเราก็ต้องอย่าเพิ่งเชื่อ พระพุทธเจ้าตรัสว่าให้พิจารณาดูก่อน

5. มา ตกุกเหตุ อย่าเพิ่งเชื่อถือด้วยตรรก หรือเหตุผล (Be not led by mere logic) ตรรกวิทยาเป็นวิชา แสดงเรื่องความคิดเห็น อ้างหาเหตุผล แต่พระพุทธเจ้าทรงกล้าค้านตรรกวิทยาได้ว่า การอ้างหาเหตุผลโดยการ คาคะเนนนั้นอาจจะผิดก็ได้การอ้างหาเหตุผลนั้นไม่ใช่จะถูกไปเสียทุกอย่าง

6. มา นยเหตุ อย่าเพิ่งเชื่อถือด้วยการคาดคะเนหรือการอนุมานเอา (Be not led by inference) มันอาจไม่แน่ ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า แม้อนุมานเอาก็อย่าเพิ่งเชื่อ

7. มา อาการปริวิตกเกน อย่าเพิ่งเชื่อถือด้วยการคิดตรองอาการที่ปรากฏ (Be not led by considering appearances) คือเห็นอาการที่ปรากฏแล้วก็ คิดว่าใช่เราจะดูอาการ ที่ปรากฏก็ไม่ได้ต้องพิจารณาให้ดี

8. มา ทิฏฐินิฆมานกฺขนติยา อย่าเพิ่งเชื่อถือเพราะเข้ากับความเห็นของตน (Be not led by the agreement with a considered and approved theory) คือ เข้ากับความเชื่อของตน เพราะตนเชื่ออย่างนี้อยู่แล้วเมื่อใครพูดอย่างนี้ให้ฟังก็ยอมรับว่าใช่และ ถูกต้องซึ่งก็ไม่แน่เสมอไป เพราะสิ่งที่เราเชื่อก่อนนั้นอาจผิด

9. อนุ มา ภาพรูปตาย อย่าเพิ่งเชื่อถือเพราะผู้พูดมีรูปลักษณะน่าเชื่อถือ (Be not led by seeming possibilities) คือ เห็นว่าคนที่เป็นคนใหญ่คนโตนั้น พูดจาควรเชื่อถือได้ แม้แต่พระสงฆ์ก็ไม่แน่ เราจึงต้องฟังดูให้ดีเสียก่อน อย่าเพิ่งเชื่อในที่นี้ มิได้หมายความว่าไม่ให้เชื่อ แต่ควรพิจารณาดูก่อนแล้วถึงจะเชื่อ

10. มา สมโน โน ครุติ อย่าเพิ่งเชื่อถือเพราะเห็นว่าสมณะนี้หรือผู้อื่นเป็นครูของเรา (Be not led

by the idea, 'This is our teacher') ข้อนี้แรงมาก คือ แม้แต่ครูของตนก็ไม่ให้เชื่อ ทั้งนี้ เพราะครูของเรา ก็อาจจะพูดผิดหรือทำผิดได้ เพราะฉะนั้น เราจึงต้องฟังให้ดี ไม่มีศาสนาใดสอนเราไม่ให้เชื่อครูของตน แท้จริงแล้วพระพุทธเจ้ามีได้ทรงสอนว่าไม่ให้เชื่อ แต่ทรงสอนว่าอย่าเพิ่งเชื่อต้องพิจารณาดูเสียก่อนแล้วจึงค่อยเชื่อ คำว่า "มา" (พุทธทาสภิกขุ, 2540:19) อันเป็นคำบาลีในพระสูตรนี้ เป็นการปฏิเสธมีความหมายเท่ากับ No หรือ นะ คือ อย่า แต่โบราณอาจารย์กล่าวว่า ถ้าแปลว่า อย่าเชื่อ เป็นการแปลที่ค่อนข้างจะแข็งไปควรแปลว่า "อย่าเพิ่งเชื่อ" คือให้ ฟังไว้ก่อน สำนวนนี้ได้แก่สำนวนแปลของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ) วัดเทพศิรินทราวาส นักปราชญ์ รูปหนึ่งในยุครัตนโกสินทร์ แต่บางอาจารย์ให้แปลว่า "อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ" แต่บางท่านแปลตามศัพท์ว่า "อย่าเชื่อ" ดังนั้น การแปลในปัจจุบันนี้จึงมีอยู่ 3 แบบคือ

1. อย่าเชื่อ
2. อย่าเพิ่งเชื่อ
3. อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ

การแปลว่า "อย่าเชื่อ" นั้น เป็นการแปลที่ค่อนข้างจะแข็งเป็นการไม่ค่อยยอมกัน ส่วนการ แปลอีก 2 อย่าง นั้น คือ "อย่าเพิ่งเชื่อ" และ "อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ" นั้นก็มีความหมายเหมือนกันแต่คำว่า "อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ" นั้นเป็นสำนวนแปลที่ค่อนข้างยาว ดังนั้น คำว่า "อย่าเพิ่งเชื่อ" เป็นสำนวนที่สั้นกว่า ง่ายกว่าและเข้าใจได้ดีกว่า ฉะนั้น การที่จะแปลให้ ฟังง่ายและเหมาะสมก็ ต้องแปลว่า "อย่าเพิ่งเชื่อ"

พระพุทธเจ้าตรัสถึงเหตุผลในข้อที่อย่าเพิ่งเชื่อดังกล่าวมาดังนี้ โดยตรัสว่า "ดูก่อนชาวกาลามะทั้งหลาย เมื่อท่านทั้งหลายรู้ได้ด้วยตนเองว่า ธรรมทั้งหลายเหล่านี้เป็นอกุศล มีโทษ ก่อความทุกข์เดือดร้อนวิญญูชนติเตียน ถ้าประพฤติเข้าแล้วเป็นไปเพื่อความทุกข์เดือดร้อน ท่านทั้งหลายจงละทิ้งสิ่งเหล่านี้เสีย " พระองค์ไม่ได้ตรัสว่าดีหรือไม่ดี แต่ให้พิจารณาว่าถ้าไม่ดีก็ทิ้งเสีย

ศาสนาพุทธ (พุทธทาสภิกขุ, 2540 : 20) ไม่ต้องการให้มีความเชื่อใด ๆ โดยไม่ใช้ปัญญา เป็นศาสนาแห่งเหตุผล โดยก่อนอื่นก็ให้นำมาพิจารณาดูก่อนว่ามีโทษหรือมี ประโยชน์ ถ้าเห็นว่ามิประโยชน์และไม่มีโทษ ก็ให้นำมาทดลองปฏิบัติ ถ้าปฏิบัติแล้วเกิดผลจริงจึงค่อยปลงใจเชื่อรับเอามาปฏิบัติให้ยิ่งๆ ขึ้นต่อไป

การประยุกต์กาลามาสูตรเพื่อทางรอดในสังคมยุคดิจิทัล

ในฐานะผู้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในการที่จะรับฟังข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนี้มักเกิดกรณีความขัดแย้งขึ้น ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสาร หรือในประเด็นที่ว่า เราควรจะเชื่อใคร หรือ เชื่ออะไรดี เพราะสื่อใหม่ ๆ มีช่องทางที่จะส่ง "สาร" ต่าง ๆ ให้ถึงตัวผู้รับสารได้ตลอดเวลา อีกทั้งสื่อต่าง ๆ ดังกล่าว ยังเพิ่มปริมาณมากขึ้นเรื่อย ๆ ในยุคดิจิทัลแห่งข่าวสารนี้ แต่ในขณะเดียวกัน กระบวนการ "รับรู้" ของผู้รับสารอาจจะยังไม่ได้มีการปรับให้มีความไวเท่าทันในการที่จะพิจารณาตีความสารต่าง ๆ เหล่านั้นได้อย่างทันทั่วทั้งที่ ดังนั้นเราจึงควรได้มีโอกาสได้ใช้ "กาลามาสูตร" เป็นหลักพิจารณาการรับข่าวสารในยุคดิจิทัลนี้ได้อย่าง "รู้เท่าทัน" ต่อไป

การส่งต่อข้อมูลข่าวสารแบบ Word-of-mouth หรือ "ปากต่อปาก" และข้อมูลที่มีการส่งต่อกันทางออนไลน์ จากเพื่อน ครอบครัว หรือบุคคลใกล้ชิดนั้นเป็นกลวิธีในการเผยแพร่ ข้อมูลที่ทรงอิทธิพลและ

ก่อให้เกิดความไว้วางใจต่อผู้รับสารเป็นอย่างมาก เนื่องจากผู้รับสารจะเกิดความรู้สึกว่า ผู้ให้ข้อมูลข่าวสารไม่ได้รับประโยชน์จากการนำเสนอข้อมูลข่าวสารนั้นๆ จึงไม่น่าแปลกใจที่คนส่วนใหญ่เลือกที่จะให้น้ำหนักกับข้อมูลจากบุคคลเหล่านี้ ซึ่งซึ่งเป็นบุคคลที่ตนเองรู้จัก สนิทสนม คั่นเคย ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงใช้วิธีที่ทันสมัยในการสอนให้เรา ฝึกการไตร่ตรอง ด้วยสติ โดยลำดับด้วยตนเอง ในการที่จะเชื่อถือในข่าวสารเหล่านั้น นอกจากนี้ เมื่อคนเรามีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ในแง่ใดแห่งหนึ่งแล้ว ก็มักชอบค้นหาข้อมูลมาสนับสนุนความคิดเห็นของตนเพียงอย่างเดียว และเลือกที่จะไม่เปิดรับฟังข้อมูลข่าวสารที่ขัดแย้งกับความเชื่อของตนเองและ ในขณะเดียวกันก็จะหาข้อมูลมาสนับสนุนสมมติฐานของตนเองว่าถูกต้อง ซึ่งพระพุทธเจ้าจะทรงสอนเรื่องความเชื่อเพื่อไม่ให้เราเกิดความไม่หลง นั่นก็คือ ความมีสติเพื่อที่จะพิจารณาว่าข่าวสารข้อมูลนั้นมีความน่าเชื่อถือเพียงใด เพราะลักษณะดังกล่าวนี้เป็นอันตรายต่อการตัดสินใจ และมีผลต่อพฤติกรรมของเราเป็นอย่างมาก หากเรามีอคติในการยืนยันความเชื่อของตน โดยปักใจเชื่อว่าสิ่งที่เราเชื่อเท่านั้นคือสิ่งที่ถูกต้อง เราจะค้นหาเฉพาะข้อมูลที่สนับสนุนความคิด ดังกล่าว แม้จะมีข้อมูลจากแหล่ง ที่น่าเชื่อถือว่าการกระทำดังกล่าวอาจส่งผลเสียก็ตาม แต่เมื่อเราไม่เปิดรับหรือเชื่อถือข้อมูลดังกล่าวเลย ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจะมีมาน้อยเพียงใด พระพุทธองค์สอนให้เราพิจารณาอย่ายึดถือถ้อยคำที่ได้ยินมาแม้จะมาจากครู อาจารย์ อย่ายึดถือว่าเป็นความจริงเสมอไป ดังนั้นการเปิด รับข้อมูลข่าวสารที่ดีที่สุด คือการเปิดรับข้อมูลข่าวสารให้รอบด้าน พยายามลดอคติที่เกิดขึ้นในใจ และรับฟังข้อมูลข่าวสารด้วยสติ และไม่ใช้อารมณ์ในการประเมินข้อมูล พิจารณาพึงรู้ด้วยตนเอง โดยฝึกตนให้เป็นที่พึ่งของตนเองได้ เมื่อใดที่ปราศจากธรรมเหล่านี้ที่เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขเมื่อไม่หลงแล้ว มีสัมปชัญญะ มีสติมั่นคง รู้ได้ด้วยตนเองเมื่อเจอข้อมูลใหม่ ควรจะมีวิธีพิจารณาอย่างไรนั่นเอง เชื่อโดยใช้ปัญญาเหมือนอย่างที่เราเล่ากล่ามชนทั้งหลายได้สดับรับฟังจากพระ สัมมาสัมพุทธเจ้านั่นเอง

สรุป

หลายคนมักกล่าวว่าสังคมปัจจุบันอยู่ยากมากขึ้น หากแต่จะเป็นเรื่องง่ายที่จะอยู่ในสังคมปัจจุบัน เพียงแต่ทุกคนต้องรู้จักประยุกต์หลักพุทธธรรม เพื่อใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตของตน ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในยุคข่าวสารข้อมูลหลังไพล ทับโถม มีการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้าสู่ยุคสังคมดิจิทัล ยุคแห่งความเจริญทางวัตถุ และการช่วงชิง การกำหนดความคิด จิตวิญญาณของผู้คนในสังคม โดยผู้คนต่างพยายามใช้เทคโนโลยีทางการสื่อสารมาเป็น เครื่องมือในการถ่ายทอดข้อมูลข้อเท็จจริง ความคิด อุดมการณ์ทางการเมืองและสังคม ดังนั้น สังคมจะดำรงอยู่ด้วยจิตวิญญาณแห่งความดีงาม ความถูกต้อง และความสงบสุขได้มาน้อยแค่ไหน ก็ขึ้นอยู่กับความแข็งแกร่งทางด้านจิตใจของมนุษย์ที่จะมีศีลธรรม จริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีทางการ สื่อสารเพื่อสร้างสรรค์สังคมในทางที่ถูกต้อง และการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล การรู้เท่าทันกฎหมาย จะเป็นทักษะที่สำคัญในการเรียนรู้และใช้ชีวิตของมนุษย์ สามารถวิเคราะห์และจัดการข้อมูลข้อเท็จจริง และแก้ไขปัญหาได้อย่างมีเหตุผล การคิดอย่างแยกกาย (โยนิโสมนสิการ) และอย่าเชื่อ (กาลามสูตร) แล้วเราทุกคนก็ย่อมดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข พึงระลึกเสมอว่า “โพสต์ต้องคิด ไม่เวิร์กอย่าแชร์ เสียงแฉติดคุก”

เอกสารอ้างอิง

- กรมทรัพย์สินทางปัญญา.(2557). <www.ipthailand.org>. (24 March 2014)
- กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.(2557). **แม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารประเทศไทย พ.ศ. 2557 – 2561. ม.ป.ท.**
- คณะกรรมการธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์.(2546). **แนวทางการจัดทำกฎหมายอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์,**
กรุงเทพฯ : ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ.
- ณัชร สยามวาลา.(2014). **กาลามสูตร : หลักการพิจารณารับข่าวสารในยุคดิจิทัล**. 30 มีนาคม 2557.
<http://www.84000.org/tipitaka/pitaka_item/r.php?/>.
- เทคโนโลยีสารสนเทศ. บทที่ 1 **เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร**. 23 เมษายน 2557.
<<http://www.evekanokwan.wordpress.com/category/บทที่1-เทคโนโลยีสารสนเทศ>>.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต).(2543). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 12.
_____.(2543). **พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุง)** พิมพ์ครั้งที่ 7.
- พนิดา พานิชกุล. **จริยธรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศ (Ethics in Information Technology)**.ISBN 978-616-7396-05-7 : สำนักพิมพ์ เคทีพี, 2553. www.ktpbook.com.
- พุทธทาสภิกขุ. **อัสติสังวัจนายคฺมานุสรณํ หัวข้อ ฟ้าสาบทางการขุดเพชร.ธรรมทานมูลนิธิ และ สนพ.**
สุภาพใจ พิมพ์ครั้งที่ 9 พฤษภาคม 2540.
_____. **คู่มือมนุษย์**. สำนักพิมพ์ ธรรมสภา.
- ราชบัณฑิตยสถาน.(2550). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. พิมพ์ครั้งที่ 3 .สำนักพิมพ์
นานมีบุ๊ค. กรุงเทพฯ. 2550
- ปาริชาติ สติภา.(2014). **เทคโนโลยีสารสนเทศกับงานอาชีพ**. <<http://www.l3nr.org/posts/414017>>.
- บุปผาชน.(2557). **วิจารณ์หลักกาลามสูตรกับการนำมาประยุกต์ใช้สำหรับการจัดการความรู้**. 22 มีนาคม 2557.<http://www.daradang27.blogspot.com/2010/08/blog-post_07.html>.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.(2556). **เทคโนโลยีสารสนเทศ**. กรุงเทพฯ : ครูสภา
ลาดพร้าว.
- สาระนำรู้ดีดีดอทคอม.(2014).<www.สาระนำรู้ดีดี.com/หิริโอตปปะคืออะไร>. (18 March 2014)
- Kenneth C Laudon, Jane Price Laudon.(1999). **Management Information Systems: Organizational and Technology in the Networked Enterprise**.

วิปัสสนาภาวนา : เพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา

VIPASSANA MEDITATION: TO DEVELOP EDUCATIONAL ADMINISTRATORS.

พระครูปลัดไกรสอน ฐมมรสี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Prakurparrudkaison tumrugsi

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author Email : rudkaison@ksvs.ac.th

(Received : January 29, 2022 ; Revised : January 30, 2022 ; Accepted : February 3, 2022)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้หลัก วิปัสสนาภาวนา เพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษากรณีศึกษา การใช้หลักวิปัสสนาภาวนา สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษาโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า วิปัสสนาภาวนาสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา มีคุณลักษณะโดดเด่นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา คือ วิปัสสนาภาวนาที่ฝึกฝนแล้วจะเป็นแบบอย่างที่ดี ของผู้บริหารสถานศึกษา ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ดังต่อไปนี้

- 1) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน
- 2) เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน
- 3) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน
- 4) ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน

คำสำคัญ : วิปัสสนาภาวนา, พัฒนา, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This article aims to study the core. Meditation, prayer Executive Development Academy Case study Using the introspection, prayer For school administrators To provide guidelines for the development of school administrators. The study analyzes the content of the documents and related research conclusions and the knowledge gained from the synthetic content. The study indicated that Vipassana meditation for school administrators. A distinctive feature for administrators is to practice Vipassana meditation is a good example. The administrators In practice Vipassana meditation by Stipaฏฐาน 4 below. 1) Gaya Na Nu

Scopus Stipa l m an.Compassion supports 2) Scopus Yasna Stipa l m an.3) Hittanupassna Stipa l m an 4) Grantham Romanus Scopus Yasna Stipa l m an.

Keywords: Vipassana meditation, development, educational institute administrators

บทนำ

ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีที่ขาดความสมดุลกับการพัฒนาทางด้านคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่ดีงามของมนุษย์นั้นก่อให้เกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในประเทศโดยรวม และเป็นสาเหตุที่มาของปัญหาทางด้านสังคมในปัจจุบันที่นับวันจะทวีความรุนแรงขึ้นตามลำดับโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเด็กเยาวชนที่เป็นอนาคตสำคัญของชาติซึ่งกำลังประสบปัญหาด้านสังคมและวัฒนธรรมมารุมล้อม ความเครียดและความวิตกกังวลให้หลงผิดมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนขาดระเบียบวินัยละทิ้งค่านิยมความเป็นไทย ขาดความตระหนักในคุณค่าของคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์นับว่าเป็นปัญหาที่จะต้องได้รับการแก้ไขเยียวยาอย่างเร่งด่วน

ผู้บริหารสถานศึกษา (โรงเรียน) ซึ่งเป็นหัวหน้าสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการศึกษาและการสร้างเสริมประสิทธิภาพของสถานศึกษา ภาวะผู้นำเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าผู้นำนั้นมีคุณสมบัติความสามารถ และภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับตำแหน่งเพียงใด และผู้บริหารในฐานะผู้นำของหน่วยงานจะได้รับความร่วมมือด้วยดีได้นั้น ในการบริหารจำเป็นต้องแสดงบทบาทภาวะผู้นำที่เหมาะสมต่อผู้ร่วมงาน เพราะภาวะผู้นำมีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้ร่วมงาน และนอกจากการแสดงบทบาทภาวะผู้นำที่เหมาะสมแล้ว ผู้บริหารยังต้องนำหลักพุทธธรรมเข้ามาใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้สถานศึกษามีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้น

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

ความหมายของการบริหาร (พระธรรมโกศาจารย์,2549:1) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารหมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น เมื่อว่าตามคานียานนี้ การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ นั่นคือในวันอาสาฬหบูชา เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์ (วิโรจน์ สารัตนะ,2545:) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารคือ กระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุ จุดมุ่งหมายขององค์กร โดยอาศัยหน้าที่ทางการบริหารที่สำคัญ คือ การวางแผน (Planning) การจัด องค์กร (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) (พนัส หันนาคินทร์,2542:10) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหาร คือ กระบวนการที่ผู้บริหารใช้อำนาจ ตลอดจนใช้ทรัพยากรต่างๆ เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ ที่มีอยู่หรือคาดว่าจะมีการดำเนินงานของ สถาบันหรือหน่วยงานนั้นๆ ให้ดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการ (สมพงษ์ เกษมสิน,2542:21) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหาร คือ การใช้ศาสตร์และศิลป์ นำเอา ทรัพยากรการบริหารมาประกอบตามกระบวนการบริหารให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ อย่างมีประสิทธิภาพ

(จุมพล สวัสดิยากร,2542:10) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหาร คือ การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ร่วมกันทำงานเพื่อจุดประสงค์อย่างเดียวกัน

สรุปว่า การบริหารงานโดยผู้บริหารและสมาชิกในองค์กรเพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการใช้ทรัพยากร และเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุด นักบริหารหลายคนจึงมีความคิดตรงกันว่า “การบริหารเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของคณะ บุคคล โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะที่แน่นอนในการทำงาน” บางคนเห็นว่าการบริหารเป็นศิลปะของการ เป็นผู้นำที่จะนำผู้อื่นให้ทำงานตามวัตถุประสงค์ได้

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา (กัลยา วิลาวรรณ,2539) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง ความพยายามที่ จะดำเนินเกี่ยวกับเรื่องของการศึกษา อันได้แก่ โรงเรียน หลักสูตร ครู นักเรียน วัสดุอุปกรณ์ ตำรา เรียน และอาคารสถานที่ เป็นต้น ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้เรียนที่มี คุณภาพในที่สุด (วรุณยุพา วิโนทพรรษ์,2542) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง ความ พยายามที่ผู้บริหารการศึกษาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาร่วมกันกระทำ เพื่อพัฒนาบุคคลให้เป็น สมาชิกที่ดีของสังคมในทุกๆ ด้านโดยมีการใช้ทรัพยากรบริหาร คือ คน เงิน วัสดุ และวิธีการให้เกิดประโยชน์สูงสุด

(ธณิศวร จิตขวัญ,2542) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารการศึกษา คือ การดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง กับการศึกษาทุกด้านเพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเป็นการพัฒนา สมาชิกของสังคมให้มีความเจริญงอกงามในด้านต่างๆ และให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม (พิสุทธิ จันทระเนตร,2547) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารการศึกษา คือ การดำเนินงานของกลุ่มที่ มุ่งมั่นพัฒนาสมาชิกของสังคมให้เจริญงอกงามโดยการนำเอาทฤษฎี และหลักการบริหารทั่วไปมา ประยุกต์ใช้ร่วมกับหลักการและวิธีการจัดการศึกษาดำเนินการให้การศึกษามีประสิทธิภาพ (Good,1973:14) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง การควบคุมและการจัดการด้านการบริหารโรงเรียน ซึ่งเกี่ยวกับกระบวนการการเรียนการสอน งานธุรการ งานที่เกี่ยวกับตัวครู และนักเรียนตลอดจนบุคลากรอื่นๆ (Campbell,1980:22) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง การจัดแผน ยุทธศาสตร์ทางการศึกษา เพื่อให้การศึกษาบรรลุเป้าหมายอย่างแท้จริง

สรุปว่า การดำเนินงานของกลุ่มบุคคล จะต้องมีการดำเนินการในการ เรียนการสอน การจัดกิจกรรม การวัดผล การจัดอาคารสถานที่และพัสดุครุภัณฑ์ การสรรหาบุคคลมา ดำเนินการหรือมาทำการสอนในสถาบันการศึกษา การปกครองนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเป็นคนดีมีวินัย และอื่นๆ ซึ่งการดำเนินงานเหล่านี้รวมเรียกว่า “ภารกิจทางการบริหารการศึกษา”หรือ“งานบริหาร การศึกษา” นั่นเอง

การบริหารสถานศึกษา (โรงเรียน) การบริหารสถานศึกษานั้น เป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องกำหนดแผนงานวิธีการ ตลอดจนถึงขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบ เพราะถ้าระบบบริหารภายในสถานศึกษาไม่ดี จะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่นๆ ของหน่วยงานได้ ดังนั้นความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการบริหารสถานศึกษา จึงขึ้นอยู่กับสมรรถภาพของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ นักวิชาการด้านการศึกษาได้ให้นิยามหรือความหมายของการบริหารโรงเรียน (การบริหารสถานศึกษา) ไว้ดังนี้ (ภิญโญ สาร,2519:2) ให้ความหมายการบริหารโรงเรียนว่า กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคน ร่วมมือกัน ดำเนินการเพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชน ประชาชนหรือสมาชิกในสังคมในทุก ๆ ด้าน เช่น ความสามารถ ทักษะ

พฤติกรรม ค่านิยม คุณธรรม เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดีและมี ประสิทธิภาพของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผนทั้งในโรงเรียนและนอก โรงเรียน(รุ่งทิwa จักรกร,2528:138) ได้ให้ความหมายของการบริหารโรงเรียนว่า หมายถึง การดำเนินการ ของกลุ่ม สามารถ ทัดคนคติ พฤติกรรม ค่านิยม คุณธรรมเพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดี และมีประสิทธิภาพของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผนทั้งในโรงเรียนและนอก โรงเรียน(สมคิด บางโม,2544:153) กล่าวว่า การบริหารโรงเรียนเป็นแหล่งพัฒนาประชากรของประเทศที่สำคัญยิ่ง เป็นหน่วยงานที่ใช้ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ จำนวนมากมาย หากการจัดการบริหารงานใน โรงเรียนขาดประสิทธิภาพ ผลผลิตของโรงเรียน คือนักเรียนที่สำเร็จออกไปย่อมมีประสิทธิภาพต่ำ ซึ่ง ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศย่อมล่าช้าตามไปด้วย(เมธี ปล้นธนา นนท์,2525:2) มีความเห็นว่า การบริหารสถานศึกษา เป็นการใช้ทั้งศาสตร์และ ศิลป์ในการดำเนินการบริหาร หรือการบริหารด้านการปกครอง การเรียนการสอน และการปรับปรุง แก้ไขเกี่ยวกับการศึกษาร่วมกับผู้อื่น เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดีมีประสิทธิภาพตาม จุดมุ่งหมายของการศึกษา(พนัส หันนาคินทร์,2523:25) ให้ทรรศนะเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนไว้ว่า เป็นภารกิจของ ผู้บริหารเพื่อให้งานบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ทั้งยังข้อสังเกตว่าการบริหารโรงเรียนมุ่งหวังที่จะ พัฒนาคนให้มีคุณภาพ (นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์,2540:128) ให้ความหมายการบริหารโรงเรียนไว้ว่า หมายถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลตั้งแต่สอง คนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือ หลายอย่าง ที่บุคคลร่วมกันกำหนด โดยใช้กระบวนการอย่างมีระเบียบ และใช้ทรัพยากร ตลอดจนเทคนิค ต่าง ๆ ที่เหมาะสม ผู้บริหารโรงเรียนมีภารกิจที่ต้องปฏิบัติทั้งในโรงเรียน และนอกโรงเรียน ในการ ดำเนินงาน 5 ประการ คือ

- 1.การให้โอกาสทางการศึกษาหรือปรับปรุงการศึกษาในโรงเรียนหรือบริหารงานวิชาการ
- 2.บริหารงานบุคลากรในโรงเรียน 3.บริหารงานเกี่ยวกับชุมชนและการประชาสัมพันธ์โรงเรียน
- 4.บริหารงานเกี่ยวกับอาคารสถานที่ ธุรการ การเงิน และการให้บริการ
- 5.บริหารงานกิจการนักเรียน

(นิพนธ์ กินาวงศ์,2543:12) การบริหารโรงเรียน คือกระบวนการต่าง ๆ ในการ ดำเนินงานของกลุ่มบุคคล ซึ่งเรียกว่า ผู้บริหาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคม

สรุปว่า การบริหารโรงเรียนหรือสถานศึกษา เป็นกิจกรรมทางการศึกษาที่จะต้องทำ เป็นกระบวนการ โดยกลุ่มบุคคลต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นั่นก็คือการพัฒนาสมาชิก หรือผู้รับบริการทางการศึกษา ให้เป็นผู้มีคุณภาพที่สังคมต้องการ และเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งของ ผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องสามารถนำองค์กรให้อยู่รอด ต้องกำหนดแผนงาน วิธีการ ตลอดจน ขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบ โดยพึงพิงงบประมาณจากรัฐ ที่มีไม่มากนักด้วย ความประหยัด ใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่า ทั้งคน เงิน เวลาและทรัพยากรอื่น เพราะถ้าระบบบริหาร ภายในสถานศึกษาไม่ดี จะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่น ๆ ของหน่วยงานได้ ดังนั้นความสำเร็จหรือ ความล้มเหลวในการบริหารสถานศึกษา จึงขึ้นอยู่กับสมรรถภาพของ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ

หลักการบริหารการศึกษา

โรงเรียนจะจัดการศึกษาให้เป็นไปตามความมุ่งหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องมีการ วิเคราะห์ภารกิจที่รับผิดชอบ และกำหนดขอบข่ายงานให้ครอบคลุมภารกิจนั้น พร้อมทั้งใช้ กระบวนการและวิธีการจัดการดังกล่าวดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ซึ่งโรงเรียนใน สังกัดกรุงเทพมหานคร มีการจัดโครงสร้าง และขอบข่ายงานครอบคลุมภารกิจต่าง ๆ เหมือนกับ โรงเรียนอื่น ๆ ในสังกัด (สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ,2545:162) คือจะแบ่งงานครอบคลุมภารกิจ 6 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ งานธุรการ การเงินและพัสดุ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 1.งานด้านวิชาการ โรงเรียนโดยทั่วไปมีฝ่ายวิชาการ ทำหน้าที่รับผิดชอบเป็นที่ปรึกษาผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับ งานวิชาการ ควบคุมการเรียนการสอน จัดครูเข้าสอน จัดให้มีอุปกรณ์เครื่องมือ วัสดุ นิเทศการสอน การวัดผลประเมินผล จัดโปรแกรมการใช้เครื่องมือสื่อนักศึกษา การใช้ห้องสมุด ส่งเสริมให้มีการวิจัยในชั้นเรียน จัดโปรแกรมการเรียน ประเมินผลงานด้านวิชาการ สรรหาและจัดการใช้ทรัพยากรทั้งที่เป็นบุคคล และสิ่งของเพื่อปรับปรุงและพัฒนางานด้านวิชาการให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น (สมคิด บางโม,2544) ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า หมายถึงกิจกรรมทุก อย่างภายในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนนักเรียนให้ได้ผลดี และ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น 2.งานธุรการ การเงิน และพัสดุ งานธุรการ การเงิน และพัสดุ เป็นงานที่ต้องปฏิบัติโดยยึดกฎหมาย ระเบียบ หลักเกณฑ์ ข้อบังคับ เงื่อนไขและตามหนังสือสั่งการ เป็นงานที่ต้องปฏิบัติเป็นประจำ มีการตรวจสอบ การควบคุมกำกับ ติดตามให้เป็นไปตามกำหนดเวลา ซึ่งงานในขอบข่ายของงานธุรการ การเงิน และ พักสุ ได้แก่ งานสารบัญ งานทะเบียนและรายงาน งานรักษาความปลอดภัยสถานที่ราชการ งาน ประชาสัมพันธ์ งานการเงิน ซึ่งได้แก่รายรับรายจ่ายของส่วนราชการทั้งที่เป็นเงินงบประมาณ เงินนอก งบประมาณ และเงินรายได้ของแผ่นดิน งานพัสดุ ซึ่งประกอบด้วยงานจัดซื้อจัดจ้าง และควบคุมพัสดุ การตรวจสอบพัสดุประจำปี งานจำหน่ายพัสดุ ของงานการบริหารงานบุคคลไว้ว่า หมายถึงการบริหาร ในด้านที่เกี่ยวกับตัวบุคคลผู้ปฏิบัติงานในโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะใช้คนให้เกิดประโยชน์เต็มที่ เพื่อรักษากำลังแรงงาน บำรุงส่งเสริมสมรรถภาพและกำลังใจผู้ปฏิบัติงานเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้ อย่างมีประสิทธิภาพ 3.งานบุคลากร งานบุคลากร หรืองานบริหารงานบุคคล เป็นงานที่มีความสำคัญอีกอย่างหนึ่ง ที่จะทำให้งานบริหารการศึกษาประสบความสำเร็จ ผู้บริหารที่สามารถดำเนินการด้านนี้ได้มีประสิทธิภาพ จะสามารถใช้บุคลากรเท่าที่มีอยู่ให้เป็นกำลังสำคัญในการบริหารงานด้านอื่น ๆ ในสถานศึกษาให้ บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ของงานการบริหารงานบุคคลไว้ว่า หมายถึงการบริหารใน ด้านที่เกี่ยวกับตัวบุคคลผู้ปฏิบัติงานในโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะใช้คนให้เกิดประโยชน์เต็มที่ เพื่อรักษากำลังแรงงาน บำรุงส่งเสริมสมรรถภาพและกำลังใจผู้ปฏิบัติงานเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้ อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์

กระบวนการในการบริหารงานบุคคลโดยทั่วไปมี 7 ขั้นตอน คือการวางแผนกำลังคนและ กำหนดเงินเดือน การแสวงหา การบำรุงรักษา การประเมินผลการปฏิบัติงาน การพัฒนาบุคคลและ การให้พ้นจากงาน และการจัดสวัสดิการ ซึ่งงานการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนโดยทั่วไปมีดังนี้

- 1.การปฐมนิเทศ
- 2.การควบคุมการทดลองปฏิบัติราชการ
- 3.การโอนย้าย
- 4.การจัดทำทะเบียนประวัติ
- 5.การเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น
- 6.การประเมินผลการปฏิบัติงาน
- 7.การพิจารณาความดีความชอบ
- 8.การพัฒนาบุคคล
- 9.การจัดสวัสดิการ
- 10.การให้ออกจากงาน

กระบวนการบริหารงานบุคคลมีขอบข่ายงานดังนี้ คือการจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน การ พัฒนาและธำรงรักษาบุคลากร การรักษาระเบียบวินัย การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรงานบุคลากรหรือการบริหารงานบุคคล จึงหมายถึงการวางแผนบุคคลและอัตรากำลังในการ ปฏิบัติงานในโรงเรียน การพัฒนาบุคลากรเพื่อให้มีประสิทธิภาพ และคุณภาพในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม การประเมินผลการทำงานเพื่อพัฒนางานการจัดการเรียนการสอนและเพื่อพิจารณา ความดีความชอบและเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น และรวมถึงการทำโทษทางวินัยตามความเหมาะสม เพื่อ ไม่ให้เกิดผลเสียในการปฏิบัติงานของบุคลากร

- งานกิจการนักเรียน

งานกิจการนักเรียนหรือการบริหารงานกิจการนักเรียน เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน และกิจกรรมที่จัดให้นักเรียนทั้งหมด ยกเว้นกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน ซึ่งเป็นงานด้าน วิชาการ วัตถุประสงค์ของงานกิจการนักเรียนเพื่อช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนในหลักสูตรให้ บรรลุผลมากยิ่งขึ้น สมคิด บางโม ได้ให้ความหมายของการบริหารกิจการนักเรียนว่า หมายถึงการดำเนิน กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ในห้องเรียนไม่ว่า กิจกรรมนั้นจะทำในโรงเรียนหรือนอกโรงเรียน นับตั้งแต่นักเรียนเข้าเข้ามาเรียนในโรงเรียนจนกระทั่ง ออกจากโรงเรียนไป เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ ได้กำหนดงานกิจการนักเรียนไว้ 4 อย่าง คือ การกิจด้าน สวัสดิการ ด้านการควบคุม ด้านกิจกรรม ด้านการสอน(เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์,2536:137)

งานกิจการนักเรียนมีขอบข่ายงาน3ประเภท คือ

- 1.งานปกครองและวินัย
2. งานจัดบริการต่าง ๆ ได้แก่การแนะแนว ทุนการศึกษา สุขภาพอนามัย อาหาร กลางวัน ความปลอดภัย นันทนาการ การสื่อสารคมนาคม และสหกรณ์ร้านค้า

3.การจัดกิจกรรมนักเรียน ได้แก่บรรดากิจกรรมประกอบหรือเสริมหลักสูตรทั้งหลายที่ จัดขึ้นในโรงเรียน โดยนักเรียนสมัครใจเข้าร่วมดำเนินการเอง ทั้งในและนอกโรงเรียน โดยความเห็นชอบและสนับสนุนของทางโรงเรียน

งานบริหารกิจการนักเรียนจึง หมายถึง การปกครองนักเรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม มีระเบียบวินัย การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในการแนะแนว ความปลอดภัย การ นันทนาการ และการให้บริการทางการศึกษาในด้านต่าง ๆ ทั้งในและนอกโรงเรียนให้นักเรียน รวมถึงการพัฒนาศักยภาพในด้านต่าง ๆ ของนักเรียน

5.งานอาคารสถานที่

งานอาคารสถานที่ เป็นการบริการด้านการใช้สถานที่ต่าง ๆ ภายในโรงเรียน ซึ่งผู้บริหาร จะต้องจัดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ ดำเนินงานด้านอาคารสถานที่ร่วมกับบุคลากรในโรงเรียนให้บรรลุ เป้าหมายตามที่กำหนดไว้ การบริหารสถานที่ ถ้าบริหารได้ดี สถานที่เหมาะสม การใช้อาคารและ ตกแต่งอาคารเอื้อให้อำนวยต่อการเรียนการสอนแล้วย่อมทำให้การบริหารงานด้านอื่น ๆ ดีไปด้วย

สมคิด บางโม ได้กล่าวว่า สถานที่ตั้งของอาคารเรียน หอเรียน อาคารประกอบ การ ดูแลบำรุงรักษา และการปรับปรุงอาคารสถานที่ การบริหารอาคารสถานที่ การวางแผนการใช้อาคาร ให้เกิดประโยชน์สูงสุด การสร้างและจัดหาอาคารเพิ่มเติม เป็นคณะกรรมการ การควบคุมการก่อสร้างอาคารให้ความรู้เรื่องการใช้อาคารสถานที่ แต่งตั้งเวรยามในการควบคุมดูแล อาคารสถานที่ ประดับตกแต่งบริเวณโรงเรียนให้ดูสะอาด มีบรรยากาศดี ดูแลความสะอาดเรียบร้อย ของอาคารสถานที่ ประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ สรุปปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น และหา ข้อเสนอแนะพร้อมแนวทางแก้ไขหน้าที่ของฝ่ายบริหารอาคารสถานที่ประกอบด้วย

- 1.การจัดสร้างอาคารสถานที่
- 2.การใช้อาคารสถานที่
- 3.การบำรุงรักษาอาคารสถานที่
- 4.การควบคุมดูแลอาคารสถานที่
- 5.การประเมินผลการใช้อาคารสถานที่

กล่าวได้ว่าการจัดอาคารสถานที่ เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ ได้แก่การพิจารณาสถานที่ตั้งที่เหมาะสมกับอาคารเรียน อาคารประกอบ หอเรียน สอดคล้องกับ สภาพความต้องการใช้ตลอดจนการดูแลบำรุงรักษา ปรับปรุงให้สามารถใช้งานได้สม่ำเสมอ รวมทั้ง การดูแลให้สาธารณูปโภคใช้งานได้ดีตลอดมา

- งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนชุมชน เป็นการสร้างและรักษาเกียรติประวัติของ โรงเรียน การให้บริการทางการศึกษาแก่ชุมชน เช่น กีฬา นันทนาการ วิชาการ สถานที่ การสร้าง ทัศนคติที่ดี และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง ศิษย์เก่า ชุมชนและหน่วยงานอื่น

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จัดว่าเป็นสิ่ง สำคัญในการบริหารการศึกษา เพราะ โรงเรียนจะต้องระดมทรัพยากรจากชุมชนมาช่วยในการพัฒนา โรงเรียน ทั้งอุปกรณ์ เครื่องมือ อาคารเรียน ตลอดจนการสนับสนุนด้านการเงิน การใช้แหล่ง วิทยากร สถานประกอบการต่างๆ ในชุมชนจึงมีความจำเป็น ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน กับชุมชนด้วยเหตุผลที่ว่าโรงเรียนเป็นแหล่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้แก่ชุมชน เป็นแหล่งถ่ายทอด วัฒนธรรม เป็นแหล่งรวมของศาสตร์ต่าง ๆ ที่จะให้ความรู้ เพื่อพัฒนาชุมชน เป็นศูนย์รวมของชุมชนใน การให้บริการอาคาร บริเวณประกอบพิธีต่าง ๆ ของโรงเรียนและชุมชน มีเป้าหมาย สร้างความสันติสุข ร่วมกัน คือสร้างคนให้เป็นคนดีของสังคม

หลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ต้องดำเนินการอย่างจริงจัง บริสุทธิ์ใจ รอบคอบ ตรงไปตรงมา เชื่อถือได้ เป็นภารกิจที่ต้องกระทำต่อเนื่อง ครอบคลุมทุกด้าน เป็นงานสร้างสรรค์ ส่งเสริมภาพพจน์ของโรงเรียน ควรติดต่อสื่อสารสองทาง โดยคำนึงถึงความ ต้องการและพัฒนาการของชุมชน ดำเนินงานในวิถีทางแห่งประชาธิปไตย

การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึง หมายถึง การบริหาร การจัดการให้บริการ และสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน ด้วยการสัมพันธ์สร้าง ภาพพจน์ที่ดี โดยส่งเสริมการจัดตั้งชมรม หรือสมาคม เพื่อระดมทรัพยากรมาช่วยสนับสนุนการ บริหาร จัดการศึกษาของโรงเรียนให้บรรลุ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายร่วมกันของโรงเรียนกับชุมชน

บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการบริหารอย่างมาก เพราะ สถานศึกษาเป็นระบบ ของระบบการศึกษาและระบบสังคม ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้ที่ทำ หน้าที่เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน ซึ่งจะประกอบด้วยผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการ หรือผู้ช่วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา เป็นที่ยอมรับกัน โดยทั่วไปว่าการเป็นผู้บริหารสถานศึกษาเป็นงานที่ ยากลำบาก เป็นงานที่สำคัญและท้าทายความสามารถของ บุคคล ผู้ที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จึง จำเป็นต้องรู้ ต้องตระหนัก และมีความรู้ความสามารถอย่างดีใน บทบาทภาระหน้าที่ และความ รับผิดชอบของงานในตำแหน่งนี้ ยิ่งไปกว่านั้นยังต้องเข้าใจพลังทางสังคมต่าง ๆ ที่มีบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบของตนอีกด้วย ความพยายามที่จะรวบรวมเอาความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และมโน ทัศน์ในเรื่องบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้บริหารสถานศึกษา สรุปได้เป็น บทบาทหลัก 6 ประการคือ

- 1.เป็นผู้จัดการของโรงเรียน
- 2.เป็นผู้นำทางการสอน
- 3.เป็นผู้มีวินัยที่ผู้ใต้บังคับบัญชาและนักเรียนจะถือเอาเป็นแบบอย่างได้
- 4.เป็นผู้อำนวยการประโยชน์ให้เกิดมนุษย์สัมพันธ์อันพึงประสงค์ในโรงเรียน
- 5.เป็นผู้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
- 6.เป็นคนกลางไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งต่าง ๆ

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา ได้กำหนดมาตรฐานผู้บริหารการศึกษาของคุรุสภา พ.ศ. 2540ซึ่งได้ กล่าวถึงแนวทางการปฏิบัติงานในหน้าที่ผู้บริหารสถานศึกษาไว้12ประการ คือ

1. ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษา
 2. ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับการพัฒนาของบุคลากร
 ผู้เรียน และชุมชน

3. มุ่งมั่นพัฒนาผู้ร่วมงานให้สามารถปฏิบัติงานได้เต็มศักยภาพ
4. พัฒนาแผนงานขององค์กรให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง
5. พัฒนาและใช้นวัตกรรมการบริหารจนเกิดผลงานที่มีคุณภาพสูงขึ้นเป็นลำดับ
6. ปฏิบัติงานขององค์กรโดยเน้นผลถาวร
7. รายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ
8. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี
9. ร่วมมือกับชุมชน และหน่วยงานอื่นอย่างสร้างสรรค์
10. แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา
11. เป็นผู้นำ และสร้างผู้นำ
12. สร้างโอกาสในการพัฒนาได้ทุกสถานการณ์

สถานศึกษาได้แก่ ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ หรือครูใหญ่ มีบทบาทสำคัญถึง 17 บทบาทคือ

1. เป็นผู้กำหนดทิศทาง (direction Setting) หมายถึง ผู้บริหารต้องเป็นผู้กำหนด วางแผน นโยบายและทิศทางในการดำเนินงานของสถานศึกษาเพื่อให้ไปสู่เป้าหมายที่วางไว้
2. ความเป็นผู้นำหรือกระตุ้นความเป็นผู้นำ (Leader Catalyst) หมายถึง ผู้บริหาร จะต้องเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและสถานศึกษา และเป็นผู้โน้มน้าวให้บุคลากร ที่อยู่ภายใต้บังคับบัญชา มีแนวโน้มตามได้
3. เป็นนักวางแผน(Planner)หมายถึง ผู้บริหารต้องเป็นผู้ที่รู้จักการวางแผนทั้งระยะ สั้นและระยะยาว ซึ่งแล้วแต่กิจการด้านต่าง ๆ ว่าควรจะวางแผนอย่างไร และต้องร่วมมือกับบุคลากร ทุกฝ่ายภายในสถานศึกษานั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี
4. เป็นผู้ตัดสินใจ(Decision Maker)ผู้บริหารเป็นผู้กำหนดโครงสร้างการบริหาร และตัดสินใจในการทำกิจการงานต่าง ๆ ในสถานศึกษา
5. เป็นนักจัดองค์การ (Organizer)ผู้บริหารจะเป็นผู้กำหนดโครงสร้างการบริหารงาน ต่าง ๆ ในสถานศึกษา
6. เป็นผู้จัดการเปลี่ยนแปลง(Change Manager) ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้นำและรู้จัก การเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับการศึกษา สถานศึกษาให้ดีขึ้น และรู้จักโน้มน้าวจิตใจของ บุคลากรภายในสถานศึกษาให้ยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่ด้นั้นด้วย
7. เป็นผู้ประสานงาน (Co - Ordinator)ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ประสานงานที่ดีทั้ง ภายในสถานศึกษาของตนเองและประสานงานต่าง ๆ กับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ ด้วย

8. เป็นผู้สื่อสาร (Communication) ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ที่บุคลากรทั้งภายใน สถานศึกษา และภายนอกสถานศึกษาสามารถที่จะติดต่อสื่อสารได้โดยไม่แบ่งระดับหรือชนชั้น

9. เป็นผู้แก้ความขัดแย้ง (Conflict Manager) ผู้บริหารต้องเป็นผู้คอยแก้ปัญหา เมื่อบุคลากรภายในสถานศึกษาเกิดความขัดแย้ง หรือต่างสถาบันที่เกิดความขัดแย้งกัน

10. เป็นผู้แก้ปัญหา (Problem Manager) ผู้บริหารจะต้องรู้จักและคอยแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างเป็นธรรม เมื่อเกิดการขัดแย้งไม่ว่าทั้งภายในสถานศึกษาของตน หรือต่างสถานศึกษาก็ตาม

11. เป็นผู้จัดระบบงาน (Systems Manager) ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้นำในการจัด ระบบงาน และรู้จักพัฒนาสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

12. เป็นผู้บริหารการเรียนการสอน (Instructional Manager) ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำ ทางด้าน วิชาการ โดยเฉพาะการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักสูตรหรือวิชาชีพต่าง ๆ ที่จะทำการเรียน การสอนที่ทางหน่วยงาน กำหนดขึ้นมาใหม่เป็นอย่างดี และจะต้องเรียนรู้การจัดการเรียนการสอน และบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา

13. เป็นผู้บริหารบุคคล (Personal Manager) ผู้บริหารจะต้องรู้จักเลือก สรรหา บุคลากรให้ เหมาะสมกับงาน รู้จักรักษาและพัฒนาบุคลากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และทำให้เกิด ประสิทธิภาพอย่างสูง รู้ จักเทคนิควิธีการใช้ที่ดี

14. เป็นผู้บริหารทรัพยากร (Resource Manager) ผู้บริหารต้องรู้จักนำเอาทรัพยากร ทั้ง ทรัพยากรสิ่งของของบุคคล มาใช้ให้เกิดประโยชน์ และทำให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูง และรู้จักใช้ เทคนิควิธีการ ใช้ที่ดี

15. เป็นผู้ประเมิน (Appraiser) ผู้บริหารต้องมีการประเมินผลของการดำเนินงานต่าง ๆ ที่ได้ กระทำไปแล้ว เพื่อจะได้รู้ว่าสิ่งที่ดำเนินไปแล้วนั้นดีหรือไม่ จะได้ดำเนินการต่อไปถ้าเกิดผลดี และ เปลี่ยนแปลง วิธีการถ้าการดำเนินการนั้นผิดพลาด

16. เป็นประธานในพิธี (Ceremonial Head) ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำทางด้านการจัด งาน และพิธีต่าง ๆ ทั้งในสถานศึกษาของตนเองและนอกสถานศึกษา เมื่อได้รับเชิญมาเป็นพิธีกร

17. เป็นผู้สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน (Public Relater) ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้นำและมี ความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก รู้จักการประชาสัมพันธ์การติดต่อ ประสานงาน และรู้จักการให้บริการแกหน่วยงานต่าง ๆ ที่ต้องการ

จากบทบาทภาระหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้ ความพยายามที่จะ ทำให้ตนมีสมรรถนะในแต่ละบทบาทอย่างแท้จริง เพื่อจะได้ปฏิบัติงานในหน้าที่ ตามบทบาทได้อย่างมีผลดี ในสถานการณ์ต่าง ๆ 3.สติปัญญา 4 ในวิปัสสนาภาวนา เพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ความหมายสติปญ ฐาน 4 เป็นหลักการปฏิบัติที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในมหาสติปัญญาสูตร และมี ปรากฏในวิธีการปฏิบัติที่ ปรากฏในพระสูตรอื่นๆ เช่น ขนวนสกุสูตร กุณฑลิสสูตร มาณ วปัญหานิทเทศ แต่ที่พระพุทธองค์ทรงแสดง โดยละเอียดมีปรากฏในพระสูตรตันตปิฎกมี ความหมายดังนี้ พระพุทธองค์ตรัสอธิบายถึงความสำคัญของสติปญ ฐานนี้ว่า เป็นเหมือนหนทางเส้น เดียวที่พระพุทธเจ้าและเหล่าพระอริยสาวกทั้งหลายดำเนินไปสู่ความพ้นทุกข์ ดุจประโยคว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทางนี้เป็นทางสายเดียว

สำหรับวัตถุประสงค์ของการเจริญสติปัฏฐานนี้มี 5 ประการ คือ

ประการที่ 1 เพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์

ประการที่ 2 เพื่อล่วงโสกะและปริเทวะ

ประการที่ 3 เพื่อดับทุกข์และโทมนัส

ประการที่ 4 เพื่อบรรลุอายุธรรม

ประการที่ 5 เพื่อให้แจ้งนิพพาน

ทรงเน้นว่า ไม่มีทางอื่นนอกจากทางนี้ คือ สติปัฏฐาน 4 ประการ”

คำว่า สติปัฏฐาน หมายถึง ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสติ หรือการปฏิบัติมีสติเป็นประธาน ซึ่งมีธรรมใดเป็นหัวหน้า คือ เป็นประธานในสัมปยุตตธรรมทั้งหลาย แล้วตั้งอยู่ในอารมณ์ทั้งหลาย มี กาย เป็นต้น สภาวะที่ตั้งของสติ อันเป็นไปในอารมณ์ของสติ 4 ประเภทอันได้แก่ กองรูป เวทนา รูป จิต และสภาวะธรรมเป็นสภาวะที่พึงตั้งไว้ด้วยสติ การล่วงความยินดียินร้าย หรือสติที่เข้าไปตั้งไว้หรือตั้งมั่น(พระโสภณมหาเถระ 2549:24) ธรรมเครื่องระลึกที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง หมายถึง สติที่เข้าไปตั้งไว้อย่าง มั่น(พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ, 2544:130) ความหมายของสติปัฏฐานที่แสดงมานี้ทำให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจการทำหน้าที่ของสติปัฏฐานที่จะเป็นตัวขับเคลื่อนในการเป็นกำหนดระลึกรู้ในการเจริญสติที่เป็นไปทั้งสมถและวิปัสสนาภาวนา

3.1 การเจริญวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ในพระไตรปิฎก การเจริญวิปัสสนาภาวนาที่เป็นไปในกายานุปัสสนาสติปัฏฐานที่พระพุทธองค์ได้ทรง ตรัสสอนวิธีการเจริญสติแก่ภิกษุและพุทธบริษัทที่ต้องระลึกรู้ให้เท่าทันในอาการของกายไวดังนี้

1. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน ในการปฏิบัติกายานุปัสสนาสติปัฏฐานได้แสดงการปฏิบัติที่มีสติเป็นไปในกายที่เป็นไปในหมวดของอิริยาบถทั้ง 4 ประการ คือ การเดิน การยืน การนั่ง และการนอน ก็รู้ให้มีสติ เข้าไปกำหนดรู้ในอาการของอิริยาบถนั้นตามความเป็นจริง เมื่อรู้เท่าทันในอิริยาบถที่ปรากฏเป็นปัจจุบันขณะ ความยึดถือความเป็นสัตว์ บุคคล ตัวตน เราเขา ก็เกิดขึ้นไม่ได้ ปัญญาที่รู้แจ้ง

ในส่วนของการเจริญกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน ที่เชื่อมโยงไปถึงกายในส่วนของ อิริยาบถทั้ง 4 ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงหลักการปฏิบัติที่เป็นไปในหมวดของอิริยาบถ ยืน เดิน นั่ง และนอน อันจะทำให้ผู้ปฏิบัติได้เข้าใจในการปฏิบัติได้ถูกต้อง

เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน

การกำหนดรู้เวทนาที่ต้องอาศัยความเพียรและกำลังใจของผู้ปฏิบัติที่เข้มแข็งเป็นอันมาก เพราะสภาวะของเวทนานั้น โดยส่วนมากผู้ปฏิบัติวิปัสสนาทั้งใหม่และเก่า ถ้าไม่สามารถตามรู้เท่าทัน อาการของเวทนาแล้วความเชื่อตรงกับการปฏิบัติก็จะอ่อนกำลัง เพราะมองว่าเวทนาเป็นตัวปัญหาที่ เข้า ำ มา รบกวนจิตใจอยู่ตลอดเวลาที่กำหนดรู้ที่เป็นไปในอิริยาบถน้อยใหญ่อยู่เนื่อง ความเป็นศัตรูก็จะ เกิด ขึ้น กับ ทุกขเวทนาเมื่อรับรู้อยู่

ส่วนสุขเวทนาเมื่อเกิดขึ้นความพอใจยินดีก็จะเล่นเข้ามาเป็นพวกพ้องเจ้าของมิตรสหายที่ เข้าใจกันดี แต่ไม่อยู่นานวันก็จากไปเพราะความเกิดดับเนื่องๆ ส่วนอุเบกขานั้นก็ไม่แสดงตัวออกมาชัดเจนในขณะกำหนดรู้

ถ้าไม่เท่าทันก็มองไม่ออกกลายเป็นไม่ใส่ใจปล่อยไปเฉย ๆ ทำให้ขาดการ กำหนดรู้เท่าทันปัจจุบันขณะที่เกิดขึ้นอยู่ว่า ธรรมวินัยนี้ หรือในพระศาสนา นี้ เมื่อเสวยสุขเวทนา ย่อมรู้ชัดว่าเสวยสุขเวทนาอยู่ เมื่อเสวยทุกขเวทนา ย่อมรู้ชัดว่าเสวยทุกขเวทนาอยู่ เมื่อเสวยอุเบกขาเวทนา ย่อมรู้ชัดว่าเสวยอุเบกขาเวทนาอยู่”

จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน

การกำหนดรู้อาการของจิตที่มีธรรมชาติรับรู้อารมณ์ การใส่ใจในอารมณ์เหล่านั้นด้วยการกำหนดรู้เท่าทันอาการของจิต ความเป็นไปที่คุ้นเคยในการรับอารมณ์ที่ไม่ขาดการกำหนดรู้ด้วยโยนิโสมนสิการทำให้เกิดความนึก คิด ถือเอาเป็นเจ้าของในขณะรับรู้ทางทวารทั้งที่เปรี๊ยะอารมณ์นั้นเข้ามาอย่างเท่าทันด้วยการกำหนดรู้ด้วยสติที่เป็นไปในการรับรู้จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน

มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ พิจารณาเห็นความจริงที่เกิดกับจิตก็สามารถเข้าใจในการละความยินดีในโลกได้ ดังมีการแสดงการกำหนดรู้อาการของจิตด้วยสติไว้ดังนี้

สติตั้งมั่นพิจารณาเนือง ๆ ซึ่งจิต คือ วิญญาณขันธ์ มี 16 ประการ ได้แก่

1. จิตมีราคะเกิดขึ้น ให้เอาสติตามกำหนดรู้ว่า จิตมีราคะ
2. จิตปราศจากราคะ ให้เอาสติตามกำหนดรู้ว่า จิตปราศจากราคะ
3. จิตมีโทสะเกิดขึ้น ให้เอาสติตามกำหนดรู้ว่า จิตมีโทสะ
4. จิตปราศจากโทสะให้เอาสติตามกำหนดรู้ว่าจิตปราศจากโทสะ
5. จิตมีโมหะเกิดขึ้น ให้เอาสติตามกำหนดรู้ว่า จิตมีโมหะ
6. จิตปราศจากโมหะให้เอาสติตามกำหนดรู้ว่าจิตปราศจากโมหะ
7. จิตหดหู่และท้อถอย ให้เอาสติตามกำหนดรู้ว่า จิตหดหู่ และท้อถอย
8. จิตฟุ้งซ่าน ให้เอาสติตามกำหนดรู้ว่า จิตฟุ้งซ่าน
9. จิตเป็นมหัคคตะ ให้เอาสติตามกำหนดรู้ว่า จิตเป็นมหัคคตะ
10. จิตไม่เป็นมหัคคตะ ให้เอาสติตามกำหนดรู้ว่า จิตไม่เป็น มหัคคตะ
11. จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า (สอฺตตรจิต) ให้เอาสติตามกำหนดรู้ว่า จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า
12. จิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า (อนฺตตรจิต) ให้เอาสติตามกำหนดรู้ ว่าจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า
13. จิตสงบแล้ว (สมาหิตจิต) ให้เอาสติตามกำหนดรู้ ว่าจิตสงบ
14. จิตไม่สงบ (อสมาหิตจิต) ให้เอาสติตามกำหนดรู้ว่าจิตไม่สงบ
15. จิตพ้นจากกิเลสแล้ว (วิมุตตจิต) ให้เอาสติตามกำหนดรู้ว่า จิตพ้นจากกิเลส
16. จิตไม่พ้นจากกิเลส (อวิมุตตจิต) ให้เอาสติตามกำหนดรู้ว่า จิตไม่พ้นจากกิเลส

ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน

การมีสติเข้าไปกำหนดรู้สภาวะธรรมเหล่านี้ อย่างสติตั้งมั่นพิจารณาเนือง ๆ ซึ่งธรรม 5 หมวด คือ นิพพาน 5 ขันธ์ 5 อายตนะ 12 โพชฌงค์ 7 อริยสัจ 4 พระพุทธเจ้าตรัสว่า

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย คือ นิเวศน์ 5 ประการอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ พิจารณาเห็นธรรมในธรรมอยู่ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้

บทสรุป

ผู้บริหารสถานศึกษามีหน้าที่ในการปกครองดูแลผู้บริหารฝ่ายต่างๆ และครูนักเรียนด้วยการยึดหลักวิปัสสนาภาวนาเพื่อพัฒนาจิต ซึ่งเป็นหลักธรรมคำสั่งสอนตามหลักพระพุทธศาสนานั้นสามารถนำมาปรับใช้ได้กับการดำรงชีวิต และการทำงานในปัจจุบัน และสามารถนำมาบูรณาการใช้กับผู้บริหารสถานศึกษา ที่ต้องเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำ คือ มีความสามารถในการนำพาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ มีความรู้ความเข้าใจในหลักการบริหารสถานศึกษาที่สอดคล้องหลักพัฒนาจิตที่ฝึกฝนดีแล้ว

เมื่อมนุษย์อยู่ในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยของธรรมชาติชีวิตและการกระทำของมนุษย์ก็ย่อมเป็นไปตามระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยนั้นเพราะฉะนั้นมนุษย์ทำอะไรขึ้นมาก็มีผลในระบบเหตุปัจจัยนี้กระทบต่อสิ่งภายนอกบ้างกระทบตัวเองบ้างและในทำนองเดียวกันสิ่งที่เกิดขึ้นภายนอกก็มีผลกระทบต่อดวงมนุษย์ด้วยคือทั้งในมุขกิริยาและปฏิกิริยาตัวเองทำไปก็กระทบสิ่งอื่นสิ่งอื่นเป็นอย่างไรก็มากระทบตัวเองข้อสำคัญคือมองไปให้ครบตลอดทั่วระบบความสัมพันธ์นี้ว่าชีวิตและกิจกรรมการกระทำของตนเองทั้งเป็นไปตามระบบเหตุปัจจัยแล้วก็ทำให้เกิดผลตามระบบเหตุปัจจัยนั้นด้วยพระพุทธศาสนาตั้งจุดหมายสูงสุดไว้ที่การบรรลุนิพพานซึ่งจัดว่าเป็นจุดหมายที่มนุษย์สามารถพัฒนาตนเองให้บรรลุถึงได้ด้วย “การพัฒนา” ซึ่งในพระพุทธศาสนาใช้คำว่า “ภาวนา” แปลว่าการทำให้มีทำให้เป็นและการบรรลุนิพพานมีความสัมพันธ์กับบุคคลและแง่อื่นในข้อต่างๆ ในการบรรลุนิพพาน

หลักสติปัฏฐาน 4 ในวิปัสสนาภาวนา จะมีความสำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา นำไปฝึกฝนปฏิบัติให้เกิดผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบัน ไม่ว่าจะจากปัญหาทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ ทำให้ผู้นำขององค์กรต่างๆ ต้องให้ความสำคัญกับการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กร ปัจจุบันเรารับอิทธิพลในแนวความคิดด้านการบริหารจากโลกตะวันตกมามากขึ้น ทำให้เรามักจะละเลยการนำหลักธรรมตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาปรับใช้กับการนำองค์กรของเรา แต่จริงๆ แล้ว ผู้เขียนเชื่อว่าการนำหลักธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาปรับใช้กับการบริหารองค์กร หรือสถานศึกษานั้น น่าจะเหมาะกับบริบทของประเทศไทยมากกว่าการนำหลักของตะวันตกมาใช้แต่เพียงอย่างเดียว

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา วิลาวรรณ.(2539).การปฏิบัติงานของผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายธุรการ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรุณยุพา วิโนทพรรษ์.(2542).ศึกษาการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี.วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต).(2549). พุทธวิธีในการบริหาร.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิโรจน์ สารรัตนะ.(2545). การบริหารหลักการทฤษฎีและประเด็นการศึกษา.กรุงเทพมหานคร : ทิพย์วิสุทธิ.
- พนัส หันนาคินทร์.(2542).ประสบการณ์ในงานบริหารบุคลากร.กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมพงษ์ เกษมสิน.(2542).การบริหาร.กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ลักษณ์.
- จุลพล สวัสดิยากร.(2542). หลักการบริหารและมนุษยสัมพันธ์.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุวรรณภูมิ.
- วรุณยุพา วิโนทพรรษ์.(2542).ศึกษาการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี.วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธณิศวรร จิตขวัญ.(2542).ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี.วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พิสุทธิ จันทเรนทร.(2547).การศึกษาเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสกลนครจำแนกตามขนาดโรงเรียน”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร มหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ภิญโญ สาร.(2519).หลักการบริหารการศึกษา,พิมพ์ครั้งที่ 3.กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช.
- รุ่งทิวา จักรกร.(2528).การบริหารโรงเรียน.กรุงเทพมหานคร.
- สมคิด บางโม.(2544).การบริหารการศึกษา.พิมพ์ ครั้งที่4.กรุงเทพมหานคร:สถาบันราชภัฏพระนคร.
- เมธี ปล้นนันท.(2525).การบริหารการศึกษา.พิมพ์ครั้งที่5.กรุงเทพมหานคร:เมธีทิปส.
- พนัส หันนาคินทร์.(2546).หลักการบริหารโรงเรียน.กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- นพพงษ์ บุญจิตรดุลย.(2540).กาวเขาสู่ผู้บริหารการศึกษา.กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์.
- นิพนธ ถินาวงศ.(2543).หลักการบริหารการศึกษา.พิมพ์ครั้งที่2.พิษณุโลก:ตระกูลไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.(2545).มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก:ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน,พิมพ์ครั้งที่5,(กรุงเทพมหานคร:สำนักงานรับรอง มาตรฐานและประเมิน คุณภาพการศึกษา.
- สมคิด บางโม.(2544).การบริหารการศึกษา.พิมพ์ครั้งที่4.กรุงเทพมหานคร:สถาบันราชภัฏพระนคร.

เสริมศักดิ์ วิชาลาภณ.(2536).การวิจัยการบริหารการศึกษา.กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิ
ราช.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.(2540).เกณฑ์มาตรฐานผู้บริหารสถานศึกษา.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ คุรุ
สภาลาดพร้าว.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.(2540).เกณฑ์มาตรฐานผู้บริหารสถานศึกษา.กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์ คุรุสภา
ลาดพร้าว.

พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ).(2549). มหาสติปัฏฐานสูตร ทางสู่พระนิพพาน.แปลโดยพระคันธสา รากิ
วงศ์.กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยรายวันการพิมพ์.

พระสัทธัมมโชติกะ อัมมาจริยะ.(2544).ปรมัตถโชติกะ ปริจเฉทที่ 3 และปริจเฉทที่ 7.กรุงเทพมหานคร :
ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทิพยวสีทธิ.

Good, Center V.(1973).Dictionary of Education, (New York : McGraw – Hill.

Campbell.(1980). Ronald F. et al, Introduction to Education Administration 5th ed. Boston.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่บทความวิจัย และบทความวิชาการแก่คณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นักศึกษา และบุคคลทั่วไป ในด้านศาสนา ปรัชญา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ศีลภาสาศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

ขอบเขตการตีพิมพ์

"วารสารนิตยสารเสียงธรรมจาคมหายาน" รับผิดชอบในแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ด้านศาสนา ปรัชญา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ศีลภาสาศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

การส่งต้นฉบับส่งต้นฉบับ

เอกสารพร้อมไฟล์ข้อมูลในรูปแบบ Word และ Pdf มาที่ email : suriya5179@hotmail.com และสามารถสอบถามรายละเอียดได้ที่ วัดธรรมปัญญารามบางม่วง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ติดต่อสอบถามได้ที่ ดร.สุริยา แสงอินตา

เกณฑ์การตีพิมพ์/รูปแบบการตีพิมพ์

1.บทความ ที่ส่งมาเพื่อเผยแพร่ต้องเป็นบทความที่อยู่ในขอบเขตที่กำหนดเท่านั้น โดยไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร รายงานหรือสิ่งพิมพ์อื่นใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารนี้จะต้องผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับบทความที่ได้รับการตีพิมพ์

2.การพิมพ์ต้นฉบับ จะเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้มีเนื้อหาที่สมบูรณ์ จัดพิมพ์แบบหน้าเดียว กระดาษพิมพ์ขนาด A4 (8.5×11 นิ้ว) จำนวนไม่เกิน 13 หน้า ใช้รูปแบบ Word ตัวอักษร TH SarabunPSK 14 Point

3.การตั้งระยะขอบ ให้ตั้งเป็นประเภทยกขอบ เพื่อการเย็บเล่มหนังสือ บน 2.54 ซม., ล่าง 2.54 ซม., ซ้าย 3.00 ซม. ขวา 3.00 ซม., หัวกระดาษและท้ายกระดาษ, จากขอบ หัวกระดาษ 1.5 ซม., ท้ายกระดาษ 1.5 ซม., การใส่เลขหน้า ให้ใส่ด้านบนขวา โดยใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวปกติ

4.ข้อปฏิบัติการพิมพ์แต่ละหัวข้อ บทความวิจัย ให้เรียงลำดับหัวข้อ ดังนี้

4.1 ชื่อเรื่อง/บทความ ชื่อเรื่องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 18 พอยต์ ตัวหนา ไว้กึ่งกลางหน้ากระดาษ

4.2 ชื่อผู้เขียนบทความ ระบุนามผู้เขียน ผู้ร่วมวิจัย (ถ้ามี) และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 12 พอยต์ ตัวหนา ไว้ด้านขวาหน้ากระดาษ

4.3 สังกัดผู้เขียน ระบุดำแหน่งทางวิชาการ สาขา คณะ สังกัด/หน่วยงานของผู้ร่วม (ถ้ามี) ขนาดตัวอักษร 12 พอยต์ ไว้ที่ตำแหน่งใต้ชื่อเรื่อง ไว้ด้านขวาหน้ากระดาษ พร้อมระบุอีเมลผู้เขียน ที่ติดต่อในการส่งบทความ

4.4 บทคัดย่อ (Abstract) บทคัดย่อบทความวิจัย ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 18 พอยต์ ตัวหนา ว่างกลางหน้ากระดาษ ความยาวไม่เกิน 300 คำ เนื้อหาในบทคัดย่อใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 14 พอยต์

4.5 คำสำคัญ (Keywords) ระบุคำสำคัญ 2-4 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ว่างท้ายบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 14 พอยต์ ตัวหนา

4.6 เนื้อหา (Content) หัวข้อจิตด้านซ้ายกระดาษและใช้อักษร TH SarabunPSK ขนาด 16 พอยต์ ตัวหนา ส่วนเนื้อหาในแต่ละหัวข้อใช้อักษร TH SarabunPSK ตัวปกติ ขนาด 14 พอยต์ มีรายละเอียดดังนี้

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย (ถ้ามี)

สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี)

วิธีดำเนินการวิจัยระบุ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ตัวแปร เครื่องที่ใช้ในการวิจัย การสร้างและหาคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล แต่ละขั้นตอนควรเขียนให้กระชับและเป็นขั้นตอนที่เหมาะสม

ผลการวิจัยระบุผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์อย่างกระชับ ซึ่งอาจมีตารางหรือภาพประกอบ

อภิปรายผลการวิจัยระบุประเด็นที่สำคัญของผลการวิจัยในแต่ละวัตถุประสงค์ และอภิปรายโดยมีการอ้างอิงหรือเชื่อมโยงทฤษฎีและงานวิจัยสนับสนุน

ข้อเสนอแนะ ระบุรายละเอียดข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

4.7 ตาราง (ถ้ามี) ใช้ตารางแบบเส้นคู่ ให้ระบุคำว่า “ตารางที่” ตามด้วยหมายเลขกำกับภาษาอังกฤษใช้คำว่า Table

4.8 ภาพ (ถ้ามี) รูปภาพประกอบบทความ ควรบันทึกไฟล์รูปภาพ เป็นนามสกุล JPEG. ให้ระบุคำว่า “ภาพที่” ตามด้วยหมายเลขกำกับ ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Figure

4.9 การอ้างอิงในเนื้อหา ใช้ระบบ APA โดยระบุชื่อผู้เขียน ปีที่พิมพ์และเลขหน้า ดังตัวอย่างรูปแบบการอ้างอิงในเนื้อหา ดังปรากฏรายละเอียดด้านล่างนี้

4.10 เอกสารอ้างอิง ใช้ระบบ APA (American Psychological Association style) ดังตัวอย่างรูปแบบการอ้างอิงในเอกสารอ้างอิง ดังปรากฏรายละเอียดด้านล่างนี้

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับหัวข้อ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) บทสรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (References)

สำหรับการอ้างอิงเอกสารในบทความนั้นใช้ระบบ APA ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้ วงเล็บ เปิด-ปิด และระบุชื่อ-นามสกุล ของผู้เขียน ปี พ.ศ. และเลขหน้า ของเอกสารที่นำมาอ้างอิงกำกับท้ายเนื้อความที่ได้ อ้างอิง เอกสารที่อ้างอิงในบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ และผู้เขียน บทความต้องรับผิดชอบถึงความถูกต้องของเอกสารที่นำมาอ้างอิงทั้งหมด การอ้างอิงเป็นภาษาไทยหรือ ภาษาอังกฤษ โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสารมีรายละเอียด ดังนี้

5.ตัวอย่างรูปแบบการอ้างอิงในเนื้อหา

5.1 หนังสือ

ผู้เขียน 1 คน

(สำราญ ศรีคำมูล, 2549: 1)

(Bill, 2549: 6)

ผู้เขียน 2 คน

(สำราญ ศรีคำมูล และสนิท วงศ์ปล่อมหิรัญ, 2560 : 31)

(John and David, 1984 : 12)

ผู้เขียน 3 คน

(สนิท วงศ์ปล่อมหิรัญ และคณะ, 2559 : 22)

(John Dewey, et al., 2000 : 9)

ผู้เขียนเป็นหน่วยงาน

(มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2559 : 10-15)

(Ministry of Education, 2019 : 4)

การอ้างอิงในเนื้อหา (การอ้างอิงเอกสารสองทอด)

*โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบาช (Cronbach, 1974 อ้างใน ยุทธ ไกยวรรณ, 2543 : 9) ได้ความ เชื่อมั่น...

**ตามแนวคิดของเบสท์ (Best, 1978 อ้างใน ประคอง กรรณสูตร, 2538)...

5.2 งานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์

(ส้ายัณห์ วงศ์สุรินทร์, 2549 : บทคัดย่อ)

(อาทิตย์ ชูชัย, 2557)

(Watson, 1990)

5.3 รายงานการประชุม

(นฤมล ชุ่มเจริญสุข, 2557 : 20)

(Anan Srita, 1990 : 45)

5.4 วารสาร

(ส้ายัณห์ วงศ์สุรินทร์, 2557 : 76-85)

5.5 หนังสือพิมพ์

(สมศรี หาญอนันตสุข, 2550 : 7)

(Krishman, 2007 : 1)

5.6 จุลสาร แผ่นพับ และแผ่นปลิว

(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2541)

(Research and Training Center on Independent Living, 1993)

5.7 โสตทัศนวัสดุ

(กฤตสุชิน พลเสน, 2555)

5.8 ซีดีรอม

(อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร, 2543)ฯ

(Social Science Index, 1999)

5.9 การสัมภาษณ์

(ไชยยา เรื่องดี, 2560, มกราคม 14)

(Born, 1990, June 15)

5.10 เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และวารสารอิเล็กทรอนิกส์

(สำนักงานหอสมุดมหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2554)

(Kenneth, 1998)

หนังสือพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์

(ชุม, (นามแฝง), 25 ตุลาคม 2542)

(ศธ. ยุติการถ่ายโอนสถานศึกษาบัญชี 2, 2550)

เอกสารจากเว็บไซต์เว็บ (www)

(ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ, ม.ป.ป.)

(Ministry of Education, 2005)

รูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิง

6.1 ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิง

การเขียนเอกสารอ้างอิง เรียงลำดับตามตัวอักษรภาษาไทยก่อน ตามด้วยการอ้างอิงภาษาอังกฤษ การเคาะเว้นวรรค 1 ครั้ง ในรายการที่สองไม่ต้องพิมพ์ชื่อผู้เขียนให้ขีดเส้นเข้าไป 0.5 นิ้ว หรือ 1.27 ซม. หรือประมาณ 7 ตัวอักษร แล้วตามด้วยเครื่องหมายมหัพภาค (.) เช่น

บุญชม ศรีสะอาด. (2546). การวิจัยสำหรับครู. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

_____. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

บรรทัดแรกของเอกสารอ้างอิงแต่ละเรื่อง อักษรตัวแรกห่างจากกริมกระดาษด้านซ้าย 3.00 ซม. บรรทัดที่สองและบรรทัดต่อไป ให้ย่อหน้าโดยเว้นอีก 0.5 นิ้ว หรือ 1.27 ซม. เช่น

สายัณห์ วงศ์สุรินทร์, บุญเรือง ศรีเหรียญ และอุษา คงทอง. (2557, มกราคม-มิถุนายน). การศึกษาองค์ประกอบความมีวินัยของนักเรียนมัธยมศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา. ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร, 16 (1), 76-85.

6.2 ตัวอย่างรูปแบบการอ้างอิงในเอกสารอ้างอิงหนังสือ

ผู้เขียน 1 คน

สมพงษ์ ชูมาก. (2548). กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

ยุทธ ไถยวรรณ. (2548). วิธีวิจัยทางธุรกิจ. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

Wilson, K. (2007). Smart choice. 2nd ed. London : Oxford University Press.

ผู้เขียน 2 คน

ยุทธ ไถยวรรณ และกุสุมา ผลาพรหม. (2555). พื้นฐานการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายศ. (2542). การวัดด้านจิตพิสัย. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

Best, J. W. and Kahn, J. V. (1986). Research in Education. 5th ed. New Jersey : Prentice-Hall.

ผู้เขียน 3 คน

ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ. (2547). การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมสำหรับงานวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : บุญศิริการพิมพ์.

อวยพร พานิช และคณะ. (2548). ภาษาและหลักการเขียนเพื่อการสื่อสาร. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Sadlack, R. G., et al. (1992). Social Reserch : Theory and Methods. Chestnut : Hill Enterprises.

ผู้เขียนเป็นหน่วยงาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2541). การปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวคิด 5 ทฤษฎี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไอดีเอสแควร์.

ราชกิจจานุเบกษา

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547. (2547, 1 มิถุนายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 121 ตอนพิเศษ 23 ก, 1-24.

งานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์

สุชาติ อ่อนสร้อย. (2559). การศึกษาวิเคราะห์วัดตบ 7 ในคัมภีร์ขุททกนิกายธรรมบท. วิทยานิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พวงเพชร พลทอง และคณะ. (2553). การศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

Kasemsri, K. (2005). Participatory Communication in City Radio FM 96.0. Master of Science Thesis in Development Communication, Graduate Kasetsart University.

วารสาร

สายัณห์ วงศ์สุรินทร์, บุญเรือง ศรีเหรียญ และอุษา คงทอง. (2557, มกราคม-มิถุนายน). การศึกษาองค์ประกอบความมีวินัยของนักเรียนมัธยมศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา. ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร, 16 (1), 76-85.

หนังสือพิมพ์

สมศรี หาญอนันตสุข. (2550, มิถุนายน 26). รัฐธรรมนูญใหม่จะสร้างมิติใหม่ให้สังคมพุทธ. มติชน, 7.

Krishman, E. (2007, June 26). Rebuilding soft-esteem. Bangkok Post, 1.

จุลสาร แผ่นพับ และแผ่นปลิว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2541). ท่องเที่ยวสงขลา. [แผ่นพับ]. สงขลา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

Research and Training Center on Independent Living. (1993). Guidelines for reporting and writing about people with disabilities. Lawrence: Research and Training Center on Independent Living.

โสตทัศนวัสดุ

กฤตสุชิน พลเสน (ผู้บรรยาย). ปรัชญา. [แถบบันทึกเสียง]. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.

ซีดีรอม

อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร. (2543). [CD-ROM]. Available : ฐานข้อมูลไปดูให้เต็มตาแล้วค่าความเป็นไทย. [2544, มิถุนายน 23].

Social Science Index. (1999). [CD-ROM]. Available: UMI/Social Science Index. [2005, June 26].

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

สำนักงานหอสมุดมหาวิทยาลัยกรุงเทพ. (2554). รูปแบบการเขียนบรรณานุกรม. [Online]. Available: http://library.bu.ac.th/help/libmanuals/other/write_APA_Thai.pdf. [2555, กุมภาพันธ์ 19].

Abell, S.K. (2002). Science teacher education: An international perspective. [Online]. Available : <http://ebook.Sprinkerlink.com/Search/Search Result.aspx>. [2005, August 20].

วารสารอิเล็กทรอนิกส์

Kenneth, I. (1998). A Buddhist response to the nature of human rights. Journal of Buddhist Ethics. [Online]. 2, (9). Available: <http://www.cas.psu.edu/Jbe/twocont.html>. [2006, August 12].

หนังสือพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์

ชุม. (นามแฝง). (2542, ตุลาคม 25). บุญของคนไทย ใน ไทยรัฐ. [Online]. Available: <http://www.thairath.co.th>. [2542, ตุลาคม 25].

ศธ. ยุติการถ่ายโอนสถานศึกษาบัญชี 2, (2550, มิถุนายน 23). ใน ไทยรัฐ. [Online]. Available: <http://www.thairath.co.th>. [2550, ตุลาคม 30].

เอกสารจากเว็บไซต์เว็บ (www)

ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ. (ม.ป.ป.). การจัดการศึกษาทางไกล. [Online]. Available: <http://www.nectec.or.th/eourseware/cai/0015.htm>. [2550, สิงหาคม 1].

Ministry of Education. (2005). The Regional Seminar on Higher Education in Southeast Asian Countries. [Online]. Available: <http://www.nectec.or.th/eourseware/cai/0015.htm>. [2006, June 1].

การสัมภาษณ์

ไชยยา เรืองดี. (2560, มกราคม 14), ผู้ช่วยอธิการบดี, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. สัมภาษณ์.

Born, Q. (1990, June 15). President, Standard University. Interview.